

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Avaliku õiguse osakond

Henri Torop

**ÕIGUS OLLA UNUSTATUD - KAS RAHVUSVAHELISELT TUNNUSTATUD
INIMÕIGUS?**

Magistritöö

Juhendaja
professor Lauri Mälksoo

Magistriõppe II aasta

Tartu
2018

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
I. UUTE INIMÕIGUSTE KUJUNEMINE.....	7
§ 1. Inimõiguste kataloogi muutmise võimalikkus	7
§ 2. Rahvusvaheliste inimõiguste allikad.....	15
§ 3. Takistused uute inimõigusstandardite kehtestamisel	23
II. ÕIGUSE OLLA UNUSTATUD KUJUNEMINE	27
§ 1. Õigus olla unustatud ajalooliselt.....	27
§ 2. Andmekaitse direktiiv	28
§ 3. Euroopa Kohtu lahend C-131/12	29
§ 3.1. Faktilised asjaolud	29
§ 3.2. Õiguslikud küsimused.....	30
§ 4. Isikuandmete kaitse üldmäärus	36
III. ÕIGUS OLLA UNUSTATUD - KAS RAHVUSVAHELISELT TUNNUSTATUD INIMÕIGUS?	39
§ 1. Vajadus õiguse olla unustatud järele.....	39
§ 2. Regulatsiooni olemasolu.....	41
§ 3. Rakendusmehhanismid	53
§ 4. Vastuolu väljendusvabadusega	57
§ 5. Ülemaailmse konsensuse vajalikkus.....	62
§ 6. Õigus olla unustatud kui universaalne inimõigus vs kui regionaalne põhiõigus	70
KOKKUVÕTE	76
RIGHT TO BE FORGOTTEN - AN INTERNATIONALLY RECOGNIZED HUMAN RIGHT? Summary	79
KASUTATUD LÜHENDID	84
KASUTATUD MATERJALID	85

SISSEJUHATUS

Tänapäevast infoühiskonda iseloomustab informatsiooni rohkus, kättesaadavus ning informatsiooni omamise nii personaalne kui majanduslik väärtus. Digitaliseeritud maailmas on kõik suurema vaevata salvestatav, otsitav ning taasesitatav. Veebivõrku on ühendatud arvutid, telefonid, autod, televiisorid, kodumasinad, kellad, prillid jm, mille kaudu tekitab peaaegu igaüks tohutus koguses informatsiooni nii enda kui teiste kohta. Otsingumootorid koguvad ja indekseerivad nendest infoallikatest tulenevat teavet ning võimaldavad selles andmehulgas orienteeruda. Isikute kohta loovad otsingumootorid vastavalt algoritmidele teatud kuvandi nende elukäigust, tööst, huvidest ja maailmavaadetest. Sellise profiiliga saab tutvuda ükskõik kes. Maailmas, kus mitte miski iseenesest ei kustu, ei ole inimestel teinekord võimalik oma eluga edasi minna, kuna minevikus aset leidnud sündmusi tuletatakse üha uuesti ja uuesti meelde. Lisaks üksikisikutele puudutab probleem ka ühiskonda tervikuna - küsimus on selles, kuidas luua igavese andmete salvestamise olukorras ühiskonda, mis on võimeline andestama ja edasi liikuma. Võrreldes infoühiskonna-eelse ajaga, kus aeg parandas kõik haavad ning kus asjaolud, mis ei olnud enam mingiks hetkeks relevantsed, ununesid, tuleb tänapäeval oma andmete kustutamise tegeleda omal initsiatiivil.

Arvestades, et reaalsus on muutunud, siis peab ka õigus, sealhulgas rahvusvaheline õigus, muutuma. Isikute kohta kättesaadavate andmetega seoses on viimastel aastatel üha enam kõlapinda leidnud "õigus olla unustatud", mis tähendab isiku õigust teatud tingimustel nõuda tema kohta käiva informatsiooni eemaldamist. Millises ulatuses enda kohta käiva teabe kustutamine ning mina-pildi kujundamine võiks lubatud olla, sealhulgas millises vahekorras võiks selline kustutamine olla õigusega väljendusvabadusele, on küsimus privaatsusõiguse ja väljendusvabaduse tasakaalustamisest. Tegemist on igivana küsimusega, mis on tänapäevases infoühiskonnas muutunud aktuaalseks just digitaalkeskonna kontekstis.

Inimõigused on võõrandamatud õigused, mis kuuluvad igale inimesele üksnes tema inimeseks olemise fakti tõttu. Ühene vastus küsimusele, kuidas uued inimõigused kujunevad, puudub. Inimõigused peavad vastama inimvajadustele ja ühiskonna väljakutsetele, mistõttu vajaduste ja väljakutsete muutudes võib ka inimõiguste kataloog muutuda. ÜRO Peaassamblee on tunnustanud mitmeid õigusi inimõigustena, sealjuures nõudmata kindlate kriteeriumite täitmist. Täiendavalt on rahvusvahelised organisatsioonid, sealhulgas ÜRO Inimõiguste Nõukogu, kuulutanud õigusi inimõigusteks ilma Peaassambleega konsulteerimata. Tendents tunnustada uusi inimõigusi, sealjuures nõudmata kindlate kriteeriumite täitmist, on andnud

hoogu juurde täiendavate kandidaatide esitamiseks, alates õigusest turismile¹ kuni õiguseni "olla vaba ülemäärasest negatiivsest stressist"². See kõik on toimunud sellise kiirusega, et kogu uute inimõiguste kujunemise protsessi usaldusväärsus on kahtluse alla seatud.³ Kolmanda generatsiooni inimõiguste hulka kuuluvaks on pakutud õigust puhtale elukeskkonnale, õigust rahule, õigust arengule, õigust kommunikatsioonile, õigust olla teistsugune, õigust saada osa inimkonna pärandist ning õigust humanitaarabile.⁴ Kuivõrd see nimekiri ei ole lõplik, võib püstitada küsimuse, kas ka õigus olla unustatud on kujunenud rahvusvaheliselt tunnustatud inimõiguseks või kas vähemalt tulevikus on selleks potentsiaali.

Käesoleva magistritöö põhieesmärgiks eelnevast tulenevalt vastuse leidmine küsimusele, kas õigus olla unustatud on kujunenud rahvusvaheliselt tunnustatud inimõiguseks. Töö laiemaks eesmärgiks on õigusega olla unustatud seonduva probleemistiku kaardistamine ning sellega ehk tugipunkti loomine tulevasteks uurimistöödeks.

Töö hüpoteesina on püstitatud järgnev väide: "Õigus olla unustatud on kujunenud rahvusvaheliselt tunnustatud inimõiguseks."

Hüpoteesi kontrollimiseks on töös püstitatud kaks uurimisülesannet. Esimeseks neist on tuvastada, millised on eeldused õiguste kujunemiseks rahvusvaheliselt tunnustatud inimõigusteks. Selle käigus analüüsitakse, millised on ajaloolised inimõiguste tekke alused ning kuivõrd on tänapäevane inimõiguste kataloog muudetav. Samuti käsitletakse rahvusvaheliste inimõiguse allikaid, kuna üksnes nendest allikatest saab kõne alla tulla uue inimõiguse tekkimine rahvusvahelise õiguse mõttes. Lõpetuseks käsitletakse takistusi uute inimõigusstandardite kehtestamisel. Teiseks uurimisülesandeks on analüüsida, kas õigus olla unustatud on kujunenud rahvusvaheliselt tunnustatud inimõiguseks. Selle uurimiseesmärgi saavutamiseks uuritakse õiguslikult relevantseid küsimusi õiguse olla unustatud inimõigusena tunnustamise suhtes.

Töö on jaotatud kolmeks osaks. Esimeses osas käsitletakse inimõiguste kujunemise protsessi ning selle osa eesmärgiks on tuvastada eeldused õiguste kujunemiseks inimõigusteks. Selles

---

¹ S. McCabe, A. Diekmann. The rights to tourism: reflections on social tourism and human rights - *Tourism Recreation Research* 2015/40 (2), pp. 194-195.

² M.V. Antonescu. New Human Rights related to the Need to Counter Negative Excessive Stress (4th Generation of Human Rights) - *Strategic Impact* 2015/56 (3), p 74.

³ P. Alston. Conjuring up New Human Rights: A Proposal for Quality Control. - *The American Journal of International Law* 1984/78 (3), p 607.

⁴ S. P. Marks, Emerging Human Rights: A New Generation for the 1980s - *Rutgers Law Review* 1981/33, pp 443-450; P. Alston. Conjuring up New Human Rights: A Proposal for Quality Control, p 610.

osas käsitletakse inimõiguste kataloogi muudetavust, rahvusvaheliste inimõiguste allikaid ning takistusi uute inimõigusstandardite kehtestamisel. Teises osas käsitletakse õiguse olla unustatud arengulugu ning hetkepositsiooni. Kolmandas osas analüüsitakse, kas õigus olla unustatud on kujunenud rahvusvaheliselt tunnustatud inimõiguseks. Uuritakse, kas õiguse olla unustatud jaoks on vajadus, käsitletakse olemasolevat regulatsiooni ja selle rakendusmehhanisme, analüüsitakse õiguse olla unustatud vastuolu väljendusvabadusega, ülemaailmse konsensuse vajalikkust ning inim- ja põhiõiguste regionaalsuse küsimust.

Töös on kasutatud peamiselt ingliskeelseid allikaid, kuivõrd eestikeelset kirjandust antud teemal on väga vähe. Peamised kasutatud kirjandusallikad on: M. Mutua "Human Rights Standards: Hegemony, Law, and Politics"⁵, Y. Onuma "International Law in a Transcivilizational World"⁶ ning M. J. Kelly, D. Satolam "The Right to be Forgotten"⁷. Magistritöö objektiivsuse mõttes on teoste valikul lähtutud sellest, et need kajastaksid võimalikult erinevaid perspektiive. Eesti autoritest on õigust olla unustatud käsitlenud M. Susi⁸, samuti on õigust olla unustatud analüüsitud A. Illaku⁹, E. Laanevälja¹⁰ ja R. Kauli¹¹ magistritöödes. Käesolevat magistritööd võib osaliselt pidada autori poolt varasemalt 2016. aastal kirjutatud uurimistö¹², kus uuriti kitsamalt õiguse olla unustatud rakendusmehhanisme, nii sisuliseks kui ka mahuliseks edasiarenduseks. Käesoleva töö uurimisfookus on laiem, keskendudes õigusele olla unustatud kui rahvusvaheliselt tunnustatud inimõigusele. Varasemalt õigust olla unustatud inimõiguste perspektiivist sellises mahus analüüsitud ei ole.

Töös on kombineeritud erinevaid uurimismeetodeid. Peamiseks neist on süsteemne uurimismeetod, mis väljendub õiguse olla unustatud sisu, ulatuse ning tekkivate probleemide komplekses ja seostatud käsitlemises. Selle käigus analüüsitakse õigust olla unustatud reguleerivaid õigusakte ning riikide praktikat õiguse olla unustatud rakendamisel. Samuti on asjakohane võrdlev uurimismeetod, mida kasutades võrreldakse erinevate riikide seisukohti

---

⁵ M. W. Mutua. Human Rights Standards: Hegemony, Law, and Politics. New York: State University of New York Press 2016.

⁶ Y. Onuma. International Law in a Transcivilizational World. Cambridge: Cambridge University Press 2017.

⁷ M. J. Kelly, D. Satolam. The Right to Be Forgotten - University of Illinois Law Review 2017/1.

⁸ M. Susi. The Right to Be Forgotten. - The Australian Law Journal 2014/88 (9).

⁹ A. Illak. "Õigus olla unustatud" rakendamine seoses kohtuasjaga C--131/12: süvaanalüüs. Magistritöö. Tallinna Tehnikaülikool 2015.

¹⁰ E. Laaneväli. Euroopa Liidu andmekaitse reformi raames kehtestatud "õigus olla unustatud" ning selle mõju infoühiskonna kodanikule. Magistritöö. Tallinna Tehnikaülikool 2017.

¹¹ R. Kaul. Andmesubjekti õigus andmete kustutamisele vs väljendusvabadus ja ettevõtlusvabadus. Magistritöö. Tartu Ülikool 2017.

¹² H. Torop. Õigus olla unustatud ja selle rakendamise võimalikkus. Uurimistö. Tartu Ülikool 2016.

õiguse olla unustatud suhtes. Kolmandaks kasutatakse ajaloolist uurimismeetodit, avamaks, millised on eeldused õiguste kujunemiseks inimõigusteks.

Töö eesmärgiks ei ole käsitleda absoluutselt kõikide riikide seisukohti seoses õigusega olla unustatud, vaid keskenduda kahele kõige olulisemale mõjutajale selles valdkonnas: Euroopa Liidule ja USA-le. Euroopa Liidust on õigus olla unustatud saanud alguse. 2014. aastal asus Euroopa Kohus lahendis C-131/12¹³ seisukohale, et kõigil EL ja Euroopa Majanduspiirkonnaga sidet omavatel isikutel on õigus teatud tingimustel isikuandmete eemaldamisele. Ka tänasel päeval on Euroopa Liit kõige olulisemaks õiguse olla unustatud arendajaks ja kujundajaks. USA seisukohad privaatsusõiguste ja õiguse olla unustatud osas Euroopaga ei ühti. USA seisukohtadel on oluline mõju riigi internetikasutajate arvu poolest ning samuti tulenevalt asjaolust, et USA on koduks suurtele tehnoloogiakorporatsioonidele nagu Google, Microsoft ja Facebook.

Magistritööd enim iseloomustavad märksõnad Eesti märksõnastikust on rahvusvaheline õigus, inimõigused, privaatsus, isikuandmed, andmekaitse.

---

¹³ EKo 13.05.2014, C-131/12, *Google Spain SL ja Google Inc. vs. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) ja Mario Costeja González*.

I. UUTE INIMÕIGUSTE KUJUNEMINE

§ 1. Inimõiguste kataloogi muutmise võimalikkus

1948. aasta ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni kohaselt on inimõigused igapäevasele omased õigused ja vabadused, olenemata rassist, nahavärvusest, soost, keelest, usulistest, poliitilistest või muudest veendumustest, rahvuslikust või sotsiaalsest päritolust, varanduslikust, sünnipärasest või muust asjaolust.¹⁴ Professor Michael Freeman on märkinud, et inimõiguste kontseptsioon tugineb loomuõiguse filosoofiale, mis arenes välja Kreekas stoikute koolkonnas. Selle aja ideed võeti omaks keskaegses kristlikus mõttemaailmas ning seejärel ilmalikustati liberaalide poolt Euroopa valgustusajastul 17.-18. sajandil. Filosoofia keskseks ideeks oli kõigi inimeste suhtes kehtiva moraalikoodeksi olemasolu. Kaasaegne inimõiguste idee kujunes välja 17. sajandil selliste filosoofide nagu Grotius, Hobbes ja Locke töödes.¹⁵ Õiguse- ja ajaloo professor Samuel Moyn eeltoodud laialt levinud käsitlusega ei nõustu. Moyn ei jaga seisukohta, nagu inimõigused oleksid midagi kaasasündinut või pika aja jooksul kujunenut.¹⁶ Moyn leiab, et inimõigused muutusid oluliseks alles 1970ndatel ning peab selle pioneeriks USA Columbia Ülikooli professorit Louis Henkin. Henkin oli esimene, kes käsitles inimõigusi rahvusvahelises õiguses (st mitte ainult filosoofiliselt) kui midagi ülemat riigist - ta käsitles inimõigusi sellisena, et need võivad kaaluda üles riigi suveräänsuse teha oma territooriumil mida tahes. Riigi tegevus peab olema kooskõlas inimõigustega, inimõigused kaaluvad üles riigivõimu teostamise suveräänsuse.¹⁷ Enne 1970ndaid tähendasid inimõigused indiviidi kaitset riigi vastu, 1970ndatel said inimõigused uue hingamise ning muutusid uueks aluseks rahva kaitseks.¹⁸ Moyn leiab, et inimõigused viitavad ideaalile, st kujutavad endast teist, paremat maailma inimväärikuse seisukohalt (inimõiguste "utoopiline dimensioon"). Kuid inimõigused ei ole olnud kaugeltki mitte ainuke ideaal, mis on inspireerinud aktivismi inimkonna sündmuste osas. Inimõigused on ajalooliselt kujunenud välja kui "viimane utoopia" - miski, mis saavutas mõjuvõimu ning silmapaistvuse seetõttu, et teised ideaalid purunesid. Kaasaegsete vabaduse ja võrdsuse õpetuste seas on inimõigused vaid üks teiste hulgas - inimõigused ei olnud kaugeltki mitte esimene õpetus, mille eesmärgiks oli keskenduda ülemaailmsele püüdlusele kaitsta inimkonda. Inimõiguste võidukäik seisneb suutlikkuses jääda püsima olukorras, kus teised õpetused häabusid. See sai

¹⁴ ÜRO Inimõiguste ülddeklaratsioon. – Kättesaadav:

http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/est.pdf (11.04.2018).

¹⁵ M. Freeman. New Priorities in Human Rights Research. - Nordisk Tidsskrift for Menneskerettigheter 2005/23(2), p 129.

¹⁶ S. Moyn. The Last Utopia: Human Rights in History. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press 2010, pp 11-12.

¹⁷ S. Moyn, pp 201-207.

¹⁸ S. Moyn, pp 3-4.

võimalikuks tõenäoliselt seetõttu, et inimõigusi nähti kui moraalset alternatiivi senistele poliitilistele utoopiatele.¹⁹

Varasem seisukoht, mille kohaselt oli inimõiguste kaitsjaks riik läbi selle põhiseaduse, siseriiklike inimõigusi kaitsvate asutuste, võimude lahususe ja õigusriigi, osutus peagi mittetoimivaks. Vajadus rahvusvaheliste inimõiguste järele tekkis pärast Teist maailmasõda, kui jõuti järeldusele, et riigisisese mehhanismid inimõiguste kaitseks ei ole piisavad. Sellele andis alust Natsi-Saksamaa kogemus, kus riigis, kus oli niivõrd kõrgetasemeline põhiseadus nagu Weimari põhiseadus ning kust olid sirgunud sedavõrd väljapaistvad isikud nagu Immanuel Kant ja Ludwig van Beethoven, toimusid laiaulatuslikud inimõiguste rikkumised. Teise maailmasõja järgne inimõiguste normistik arendati välja seega eesmärgiga ületada riigisisese inimõiguste kaitse süsteemi nõrkused.²⁰ Kujunes välja seisukoht, et isik on eraldatud tema sotsiaalsest staatusest ning et inimõigused on kaasasündinud. Tegemist oli teooriaga ohjeldamaks riikide võimu.²¹

ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon on selle filosoofiliste aluste osas napolisõnaline. Selle põhjuseks võib olla selliste aluste vaieldavus, kuna me elame maailmas, mida iseloomustab ideoloogiline, religioosne ja filosoofiline mitmekesisus. Loomuõigusele tuginemist võib näha ülddeklaratsiooni preambulas ja esimeses artiklis: *"Inimkonna kõigi liikmete sünnipärase väärikuse ning nende võrdsete ja võõrandamatute õiguste tunnustamine on vabaduse, õigluse ja rahu alus maailmas /.../ Kõik inimesed sünnivad vabade ja võrdsetena oma väärikuselt ja õigustelt. Neil on mõistus ja südametunnistus ning nende suhtumist üksteisesse peaks kandma vendluse vaim."* Viide "inimkonna kõigile liikmetele" ning "mõistusele ja südametunnistusele" peegeldavad nii stoikute kui ka J. Locke mõtteid loomuõigusest.²² Louis Henkin on seisukohal, et filosoofilisi aluseid ei ole ülddeklaratsioonist mõtet otsida, kuna ülddeklaratsiooni puhul ei ole tegemist mitte filosoofide, vaid poliitikute tööga - filosoofid on ülddeklaratsiooni alles hiljem tõlgendanud.²³

Inimõiguste ülddeklaratsioonis sätestatud peetakse tihti millekski ajatuks ning ettepanekutesse seda muuta suhtutakse ettevaatlikult, märkides, et igasuguste huvide kergekäeline

---

¹⁹ S. Moyn, pp 4-5.

²⁰ Y. Onuma, pp 366-367.

²¹ Y. Onuma, pp 364-365.

²² M. Freeman, p 130.

²³ L. Henkin. The Age of Rights. New York: Columbia University Press 1990, pp 6, 282.

inimõigustena tunnustamine kokkuvõttes õõnestab inimõiguste tähendust tervikuna.²⁴ Sellele vastanduv seisukoht leiab, et inimõiguste puhul on tegemist arenevate õigustega. See seisukoht on pingeseisundis traditsioonilise loomuõigusliku lähenemisega. Vaidluskohaks inimõigusi uurivate teadlaste vahel on see, kuidas säilitada tavapärase lähenemine inimõigustele, tuginedes üldise moraaliõiguse olemasolule, ning samal ajal maailma muutuvaid olusid arvesse võttes inimõigusi kohandada.²⁵ Uute inimõiguste tunnustamist pooldavad autorid on seisukohal, et inimõigused peavad vastama uutele inimvajadustele ja ühiskonna väljakutsetele. Jack Donnelly leiab, et tuleb ümber kujundada mõttemall, mille kohaselt on inimõiguste aluseks loomuõigus. Inimõigused loodud ühiskonnas selleks, et kaitsta konkreetset väärtust - inimväärikust - ajalooliselt esinevate ohtude vastu nagu riik ning reguleerimata turud. Printsipi võivad ohtude muutumisega ka inimõigused muutuda. Donnelly usub siiski, et riigid ja turud kujutavad ka tänasel päeval endast suurimat ohtu inimväärikusele ning seetõttu on inimõiguste ülddeklaratsioonis sätestatud õigused endiselt asjakohased.²⁶ Sarnaselt Donnelly liberaalsele perspektiivile ei peeta tegelikult ka sotsialistliku maailmavaate kohaselt loomuõigust inimõiguste aluseks. Samas erinevalt liberaalsest seisukohast nähakse sotsialistlikus süsteemis vastupidi riiki inimõiguste kujundajana ja kaitsjana.²⁷

Inimõiguste põhiliseks filosoofiliseks ideeks on seega kaitsta ja hoida seda, mis on kõige väärtuslikum inimkonna seisukohalt käesoleval ajal, arvestades, et maailm on pidevas muutumises.²⁸ Vältimatult ilmnevad uued tegurid, mis riivavad inimeste õigusi. Nende tegurite adresseerimiseks peab inimõiguste normistik pakkuma uusi lahendusi. Inimõiguste rikkumised ise on dünaamilised ning nendele rikkumistele reageerimiseks peavad normid muutuma. Puudub üks õige tõde, mille järgi maailma korraldada, mistõttu peab ka inimõiguste kataloog olema paindlik.²⁹

Levinud on ka seisukoht, et uusi norme inimõiguste valdkonnas vaja ei ole, kuivõrd juba niigi rikkalik normistik on olemas ning keskenduda tuleks hoopis juba olemasolevate õiguste

---

²⁴ R. Bilder. Rethinking International Human Rights: Some Basic Questions - Wisconsin Law Review 1969/1, pp 175-176; P. Alston. Ships Passing in the Night: The Current State of the Human Rights and Development Debate Seen through the Lens of the Millennium Development Goals - Human Rights Quarterly 2005/27 (3), p 807.

²⁵ M. Freeman, pp 130-131.

²⁶ J. Donnelly. Universal Human Rights in Theory and Practice. 3rd ed. New York: Cornell University Press 2010, p 86-87.

²⁷ F. Przetacznik. The Socialist Concept Of Human Rights: Its Philosophical Background And Political Justification - Belgian Review International Law 1977/13, pp 245-246.

²⁸ M. Freeman, pp 130-131.

²⁹ M. W. Mutua, pp 1-2.

elluviimisele. Selle seisukoha pooldajad väidavad, et kõige olulisemates eluvaldkondades on vajalikud standardid olemas ning uute inimõigusnormide kehtestamine vähendab olemasolevate kaalu.³⁰ Väidetavalt hajutavad taotlused uute inimõiguste tunnustamiseks ära tähelepanu tõelistelt väljakutsetelt ning moonutavad inimõiguste kontseptsiooni, mis lõpuks hävitab igasuguse varasemalt eksisteerinud konsensuse inimõiguste osas.³¹ M. Freeman on märkinud, et kui inimõigused ei suuda ajaga kaasas käia, siis võib tekkida nn "inimõiguste fundamentalism", mis tähendab ajalooliste normide kohaldamist kõigile situatsioonidele olenemata selle tagajärgedest, st minevikus valdavate seisukohtade prioritseerimist.³² Fundamentalistliku lähenemise tagajärg on seega üha suureneva ebakõla tekkimine ajalooliselt relevantsete seisukohtade ning reaalse elu vahel. Kuigi ajaproovile vastu pidanud tõekspidamistel on omaette väärtus, siis jäik nendest seisukohtadest kinnihoidmine muudab uute väljakutsetega kohanemise keeruliseks.

USA õigusteadlane Makau W. Mutua on märkinud, et on keeruline ennustada, milliseid uusi inimõigusstandardeid vajatakse.³³ Mutua on toonud välja neli tegurit, mis võivad seniseid traditsioonilisi arusaamu inimõigustest ümber kujundada:

- 1) Piiride puudumine - tänapäevane nähtus riikidevaheliste füüsiliste ja metafüüsiliste piiride kaotamisest. Senine korraldus, mille kohaselt riigipiirid eraldasid kultuure ja rahvaid, ei ole enam aktsepteeritav.
- 2) Patriotismi vähenemine - arusaama kadumine, et riigi kodanik on midagi erilist ning ta vastandub riigi kodanikuna teiste riikide kodanikele. Järjest rohkem nähakse ennast mitme riigi kodanikena ning vähem ühe riigiga seotuna. Eelnev ei tähenda, et oma riigist või kogukonnast ei hoolita, küll aga tuntakse muret ka kaugemate probleemide vastu.
- 3) Globaalsed katastroofid - kliimamuutused, põuad, äärmuslikud ilmastikutingimused, geoloogilised katastroofid (näiteks maavärinad ja tsunamid) ning ülemaailmsed nakkushaigused (näiteks Ebola pandeemia) vähendavad julgeolekut kogu maailmas ning loovad enneolematut haavatavust. Ka rikkamad ja paremal järjel olevad lääneriigid ei saa ennast enam vastutusest vabaks pidada. Inimesed üle maailma on seotud loodusjõudude tagajärgedega. Ühise eesmärgi nimel on inimesed üle maailma võimelised üle saama hirmust ja usaldamatusest võõra vastu. Rohkem kokkuhoidev inimkond saab ilmselt tugevamalt mõjutada ka poliitilisi otsuseid leidmaks nendele väljakutsetele lahendusi. Isolatsioon ei ole enam elujõuline strateegia.

---

³⁰ M. W. Mutua, pp 1-2.

³¹ P. Alston, Making Space for New Human Rights: The Case of the Right to Development - Harvard Human Rights Yearbook 1988/1, pp 4-5.

³² M. Freeman, pp 130-131.

³³ M. W. Mutua, p 158.

4) Riigi võimu vähenemine, mille põhjuseks on järjest tugevam võimu haaramine üksikisikute, kogukondade, valitsusväliste organisatsioonide, relvastatud rühmituste, korporatsioonide ning rahvusvaheliste institutsioonide ja ekstraterritoriaalsete jõudude poolt. Täiendavalt võimendab võimu kadumist tehnoloogia areng, mis vähendab riikide senist võimalust informatsiooni kontrollimiseks. Ka kapitalism, liberaalse riigi alustala, on sügavas moraalses, praktilises ja majanduslikus kriisis. Majanduskriis 2008. aastal näitas, kuidas ka kõige stabiilsemad riigid võivad murduda.³⁴

Harvardi Ülikooli rahvusvahelise õiguse professor Stephen P. Marks märkis aastal 1981, et tunnustatud inimõiguste hulk võib tulevikus suurened. Oma artiklis märkis Marks, et sellised uued õigused võiksid olla näiteks õigus desarmeerimisele, õigus rahvusvahelisele koostööle ületamiseks inimõiguste rakendamisel esinevad takistused või õigus baasvajaduste rahuldamisele vaatamata riigi arengutasemest.³⁵ S. P. Marks märgib, et uute inimõiguste esilekerkimine on paratamatu seetõttu, et: 1) nende õiguste jaoks on piisavalt suur vajadus; 2) rahvusvaheline kogukond on valmis neid õigusi inimõigustena tunnustama. Inimõiguste spetsialisti töö peaks olema suunatud sellele, et nõuda inimõiguste tunnustamist vaid kindlate standardite täitmisel: eelkõige, et nendel õigusel oleks selgelt defineeritud objekt ning tuvastatav subjekt ning et see õigus oleks ka rakendatav. Mitmed aastakümneid tunnustatud inimõigused nendele standarditele ei vasta. Nende õiguste tunnustamine siiski on suurendanud tõenäosust, et õigused leiavad koha seadustes ja praktikas. Marks leiab, et kui olla ettevaatlik ning nõuda, et uued väljapakutud õigused peavad olema inimkonna põhivajaduste tagamise mõttes relevantset, samuti kui õigused ei mõjuta kuidagi negatiivselt eksisteerivaid inimõigusi ning kui need õigused saavad ka rakendatud läbi asjakohaste mehhanismide - sellisel juhul puudub põhjus olla vastu uute inimõiguste tunnustamisele.³⁶

Philip Alstoni hinnangul peaks iga uus väljapakutud inimõigus vastama järgmistele kumulatiivsetele kriteeriumitele:

- peegeldama fundamentaalselt olulist ühiskonnaväärtust;
- olema relevantne (mõistetavalt erineval määral) terves maailmas selle mitmekesisetes väärtussüsteemides;
- olema ÜRO põhikirjast tulenevate kohustuste tõlgendus, peegeldus tavaõiguse reeglitest või deklaratsioon õiguse üldprintsiipidest;

---

³⁴ M. Mutua, pp 5-6.

³⁵ S. P. Marks, p 450.

³⁶ S. P. Marks, pp 451-452.

- olema kooskõlas olemasolevate rahvusvahelise inimõigustega;
- olema võimeline saavutama laiaulatuslikku rahvusvahelist konsensust;
- olema kooskõlas või vähemalt mitte otseses vastuolus riikide üldise praktikaga;
- olema piisavalt täpne selleks, et võimaldada õiguste ja kohustuste identifitseerimist.³⁷

Kriteeriumid on vajalikud, et uusi inimõigusi ei tunnustaks liiga kergekäeliselt. Tunnustamisele peaks eelnema arutelu ja analüüs. Alston jõuab siiski lõpuks seisukohale, et mingite kriteeriumite täitmise nõudmine ÜRO Peaassamblee tasemel lihtsalt ei toimi, kuivõrd see nõuaks objektiivsust ja ratsionaalsust, mis sellisele poliitilisele organisatsioonile nagu ÜRO Peaassamblee, omane ei ole. Teiste sõnadega, ÜRO Peaassamblee resolutsioonide normatiivne kehtivus ei saa sõltuda sellest, kas need on kooskõlas mõne filosoofilise või muu väidetavalt objektiivse kriteeriumiga.³⁸ Arvestades, et isegi inimõiguste filosoofiliste aluste osas konsensus puudub³⁹, järeldub eelnevast, et tegelikult ei ole võimalik esitada üheseid kriteeriume, mille alusel otsustada, milliseid õigusi inimõigustena tunnustada.

Kinnituseks inimõiguste kataloogi muutumise võimalikkusest on tänapäevane laialtlevinud käsitlus, mille kohaselt jaotatakse inimõigused kolme generatsiooni. Esimene rahvusvaheline inimõigusi käsitlev õigusakt, ÜRO 1948. aasta inimõiguste ülddeklaratsioon, inimõigusi mingil viisil kategooriatesse ei jaotanud⁴⁰ ega ühtesid õigusi teiste ees ei prioritseerinud.⁴¹ Generatsioonide eristamine muutus aktuaalseks kahe 1966. aastal vastu võetud rahvusvahelise lepinguga, täpsemalt kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise paktiga⁴² (edaspidi ka *ICCPR*) ning majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste rahvusvahelises paktiga⁴³ (edaspidi ka *ICESCR*). Esimesse generatsiooni kuuluvad kodaniku- ja poliitilised õigused, teise generatsiooni majanduslikud ja kultuurilised õigused ning kolmandasse generatsiooni muud (rohkem laialivalguvad) õigused nagu näiteks õigus rahule, õigus arengule, õigus ohutule ja puhtale keskkonnale.⁴⁴ Sarnast ühtset kolmanda generatsiooni õigusi käsitlevat lepingut nagu esimese ja teise generatsiooni puhul ei eksisteeri. Kolmanda generatsiooni õigused on leitavad erinevatest ÜRO Peaassamblee resolutsioonidest, mis käsitlevad spetsiifilisemaid inimõigusnorme, näiteks seoses rassilise ja soolise diskrimineerimise

³⁷ P. Alston. Conjuring up New Human Rights: A Proposal for Quality Control, p 615.

³⁸ Samas, p 617.

³⁹ R. Bilder. Rethinking International Human Rights: Some Basic Questions - Wisconsin Law Review 1969/1, p 173-174.

⁴⁰ P. Fausto, p 43.

⁴¹ M. Freeman, p 132.

⁴² Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt – RT II 1994, 10, 11.

⁴³ Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste rahvusvaheline pakt - RT II 1993, 10, 13.

⁴⁴ P. Fausto. Some Thoughts on the Universal Declaration of Human Rights and the Generations of Human Rights - Intercultural Human Rights Law Review 2015/43 (10), p 43.

keeluga.⁴⁵ Kolmanda generatsiooni inimõigusi on tunnustatud alles hiljuti ning kahtlused nende õiguste sisu või üldse olemasolu osas on takistanud kõiki neid õigusi hõlmava ühtse õigusakti vastuvõtmist.⁴⁶

Inimõiguste jaotusesse kolme generatsiooni tuleb suhtuda kriitiliselt, kindlasti ei ole selline jaotus jäik ja ainuõige võimalus. Kui õigused on esimese ja teise generatsiooni õigusteks jaotatud selle järgi, kas need on vahetult kohaldatavad (ICCPR artikkel 2 lõige 1) või on tuleb riikidel võtta samme nende õiguste realiseerimiseks oma ressurside piires, st progressiivselt (ICESCR artikkel 2 lõige 1), siis kolmanda generatsiooni õigused võiksid ühelt või teiselt poolt kuuluda nii esimese kui ka teise generatsiooni õiguste hulka. Täiendavalt on põhjust inimõiguste generatsioonideks jaotamise suhtes kriitiline olla seetõttu, et tegelik põhjus, miks inimõigused esimeseks ja teiseks generatsiooniks jagati, peitus riikide valmiduses neid õigusi rakendada. Lepingupooled olid koheselt valmis tagama esimese generatsiooni õigusi, kuid mitte teise generatsiooni õigusi. Riikide seisukoht teise generatsiooni õiguste osas oli, et nende õiguste rakendamine saab toimuda üksnes progressiivselt ning rahvusvahelises koostöös.⁴⁷ Y. Onuma on seisukohal, et kodaniku- ja poliitilisi õigusi ning majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurialaseid õigusi tuleks käsitleda võrdsetena. Ajalooliselt on esimese generatsiooni õigusi peetud tähtsamaks, neile on omistatud suuremat kaalu kui teise generatsiooni õigustele. Tänapäevaks on Lääne-Euroopa riikide suhtumine teise generatsiooni õigustesse oluliselt aktsepteerivamaks muutunud, kuid lõhe püsib endiselt. Tuleb lahti saada eelarvamusest, et teise generatsiooni õigused on teisese tähtsusega.⁴⁸ C. Tomuschat märgib, et kõik kolm generatsiooni õigusi on vajalikud selleks, et inimesed saaksid oma elu täie väärkuse juures elada.⁴⁹ P. Fausto leiab, et kolmanda generatsiooni õigusi võib käsitleda ka sellistena, mis pigem tagavad esimese ja teise generatsiooni õiguste realiseerumist. Näiteks õigus rahule või õigus puhtale keskkonnale tähistavad küll hüvesid, mille tagamine on oluline selleks, et inimesed saaksid oma elu nautida, ent samas ei saa nendest õigustest tuleneda individuaalset nõudeõigust, kuivõrd jääb väga küsitavaks, millised oleksid siis need rakendusmehhanismid, millega eespool viidatud õigusi tagada. Üksnes üksikud juhtumid seoses õigusega puhtale keskkonnale võiksid kõne alla tulla, ent muul juhul otsesed asjakohased nõuded või rakendusmehhanismid puuduvad.⁵⁰

---

⁴⁵ Y. Onuma, p 367.

⁴⁶ P. Fausto, p 44.

⁴⁷ F. Viljoen. International Human Rights Law: A Short History. - UN Chronicle 2009/46 (1).

⁴⁸ Y. Onuma, p 383.

⁴⁹ C. Tomuschat, pp 52-53.

⁵⁰ P. Fausto, pp 48-50.

Täiendavalt on avaldatud seisukohta, et maailm on valmis ka neljanda generatsiooni inimõigusteks.⁵¹ Teiste hulgas on sellisele seisukohale asunud Rumeenia õigusteadlane Mădălina Virginia Antonescu, kes leiab, et "õigus olla vaba ülemäärasest negatiivsest stressist" peaks olema neljanda generatsiooni inimõigus. Antonescu märgib, et me elame ajastul, kus me oleme igapäevaselt ülemääraselt mõjutatud erinevatest stressiteguritest, näiteks müra, vibratsioonist, ülerahvastatusest, puhkamisvõimaluste piiratud olemisest, mistõttu on põhjendatud sellise inimõiguse sätestamine nii siseriiklikul, regionaalsel kui ka rahvusvahelisel tasandil.⁵² Antonescu leiab, et stressi näol on tegemist agressiooniga inimese vastu, mida saab kasutada ettevatsetult ning süstemaatiliselt.⁵³ Samas ei esita Antonescu oma artiklis põhjendusi selle kohta, miks õigus olla vaba ülemäärasest negatiivsest stressist peaks justnimelt neljanda generatsiooni inimõigus olema ning mis eristab neljanda generatsiooni inimõigusi kolmanda generatsiooni inimõigustest. Täiendavalt on neljanda generatsiooni inimõiguste hulka kuuluvaks peetud õigust kommunikatsioonile⁵⁴ ning inimõigusi seoses geenitehnoloogiaga.⁵⁵ Üldiselt puudub nendel õigustel ühine nimetaja, mistõttu on kaheldav nende õiguste kategoriseerimine neljanda generatsiooni inimõigusteks. Samuti ei oma selline kategoriseerimine mingit lisandväärtust.

Kokkuvõtvalt nähtub, et inimõigused ei ole midagi ajas muutumatut. Nii nagu muutuvad inimeste vajadused, peavad muutuma ka neid vajadusi kaitsvad normid, st inimõigused peavad peegeldama inimvajadusi. Kaasaegne infoühiskond on taaskord tõstatanud uued väljakutsed, muuhulgas privaatsusõiguste valdkonnas. Ülemaailmse arvutivõrgu loomisel ei osanud keegi ette näha, et sellest võib kujuneda niivõrd kõikehõlmav ning igapäevase elu lahutamatuks osaks saav andmekogum. Ulatuslike positiivsete mõjude kõrval on interneti loomine tõstatanud uusi probleeme, sealhulgas privaatsusprobleeme. Kord digitaliseeritud materjali on võimalik igavesti taasesitada, kopeerida, levitada - kõik see riivab isiku õigust privaatsusele. Õigus olla unustatud pakub isikutele võimalust aegunud või ebarelevantse info eemaldamiseks. Õigus olla unustatud ei suuda võistelda näiteks õigusega elule (ICCPR artikkel 6 lg 1) või õiglasele kohtupidamisele (ICCPR artikkel 14), mida me tänasel päeval

---

⁵¹ C. Soh, D. Connolly, S. Nam. Time for a Fourth Generation of Human Rights? - United Nations Research Institute for Social Development 1.03.2018.

⁵² M. V. Antonescu, p 69.

⁵³ M. V. Antonescu, p 74.

⁵⁴ S. N. Neshat. Communication Rights: Fourth Generation of Human Rights. World Summit on the Information Society 2003. - Available: https://www.researchgate.net/publication/264237685_Communication_Rights_Fourth_Generation_of_Human_Rights (14.04.2018).

⁵⁵ A. V. Cornescu. The generations of human's rights. Days of Law: the Conference Proceedings 2009. - Available:

https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2009/files/prispevky/tvorba_prava/Cornescu_Adrian_Vasile.pdf (14.04.2018), pp 7-8.

peame iseenesest mõistetavaks. See aga ei tähenda, et õigus olla unustatud ei võiks sellegipoolest pretendeerida inimõiguse staatusele. Tegemist on osalise lahendusega privaatsusõiguste taastamiseks, mille infotehnoloogia kiire areng on sisuliselt kaotanud.

§ 2. Rahvusvaheliste inimõiguste allikad

Rahvusvahelise õiguse loomeprotsess põhineb rahvusvahelise õiguse allikatel. Klassikalise rahvusvahelise õiguse allikate definitsiooni kohaselt, mida on kinnitatud Rahvusvahelise Kohtu statuudi⁵⁶ artiklis 38, on rahvusvahelise õiguse allikateks rahvusvahelised lepingud, tava, õiguse üldprintsiibid ning kohtuotsused ja erinevate rahvaste kõrge kvalifikatsiooniga õigusteadlaste õpetus. Artikkel 38 piiritleb rahvusvahelist õigust ka moraalnormidest ning poliitikast.⁵⁷

Rahvusvahelised inimõigused on need inimvajadused, mis on saanud formaalse tunnustuse osaks läbi rahvusvahelise õiguse allikate. Inimvajaduse tunnustamine inimõigusena annab sellele erilise legitiimsuse, tõstab selle kõrgemale teistest võistlevastest ühiskondlikest huvidest, muudab selle teatud määras immuunseks vaidlustamise vastu ning annab signaali, et tegemist on millegi ajatu, absoluutse ning universaalselt kehtivaga.⁵⁸ Õigusteaduse professor Elizabeth M. Schneider on märkinud, et õiguse tunnustamine inimõigusena võib olla poliitilise nägemuse väljendus, kinnitada mingisuguse inimgrupi humaansust, aidata kaasa üksikisiku arengule või aidata kaasa kollektiivses mõttes mingisugusele sotsiaalsele või poliitilisele liikumisele.⁵⁹

Professor G. Abi-Saab on märkinud: *"Õigus ei teki tühjalt kohalt, samuti ei teki õigus "suure pauguga". Enamikel juhtudel on tegemist järkjärgulise ning etteaimamatu arenguga laial hallil alal, mis eristab esiletõusvaid sotsiaalseid väärtusi juba kehtestatud normist."*⁶⁰ Viidates Abi-Saabi seisukohale, on S. P. Marks leidnud, et üldiselt võib rahvusvahelise õiguse normide kujunemislugu kujutada järgmise protsessina. Inimestel esineb mingisugune vajadus. Vajaduse rahuldamise üheks võimaluseks on omaabi kasutamine. Kui omaabi kasutamine

---

⁵⁶ Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri ning Rahvusvahelise Kohtu statuut - RT II 1996, 24, 95.

⁵⁷ H. J. Steiner, P. Alston, R. Goodman. International human rights in context: law, politics, morals: text and materials. 3rd ed. New York: Oxford University Press 2007, pp 60-61.

⁵⁸ P. Alston. Making Space for New Human Rights: The Case of the Right to Development - Harvard Human Rights Yearbook 1998/3, p 3; R. Bilder. Rethinking International Human Rights: Some Basic Questions - Wisconsin Law Review 1969/1, p 174.

⁵⁹ E. M. Schneider. The Dialectic of Rights and Politics: Perspectives from the Women's Movement - New York University Law Review 1986/10, p 590.

⁶⁰ G. Abi-Saab, The Legal Formulation of a Right to Development (Subjects and Content) - R. J. Dupuy (ed). The Right To Development At The International Level. The Hague Academy of International Law 1980, p 162.

võimalik ei ole, st selleks esinevad sotsiaalsed takistused, võib tahe vajaduse rahuldamiseks kujuneda nõudeks. Nõude sisuks on kas üksikisiku või grupi tahe saada mingisugune vajadus rahuldatud. Mõned nende nõuete aluseks olevad vajadused leiavad tunnustamist kui pidevat rahuldamist vajavad ning mille rahuldamine vastab ühiskonnas eksisteerivatele väärtustele. Ühiskondi iseloomustavaks sotsiaalseks instituudiks on seadusandlus, mille kaudu jõuavad nõuded, väärtused või huvid formaalse tunnustuseni.⁶¹ Formaalse tunnustuseni jõudmine on keeruline ja aeganõudev, seda eriti rahvusvahelises õiguses.

Alljärgnevalt käsitletakse õiguse olla unustatud mõttes relevantseid rahvusvahelise õiguse allikaid ühekaupa, analüüsides, millised on uute inimõiguste tekkimiste eeldused nende allikate kaudu.

1) Leping

Üheks viisiks uute õiguste loomiseks või tunnustamiseks rahvusvahelises õiguses on rahvusvaheline leping. Rahvusvahelised lepingud on juriidiliselt tugevad ning on võimaluse korral eelistatud regulatsiooni kehtestamise viisiks, kuna lepingutest nähtub kõige ühesemalt poolte õiguste ja kohustuste sisu. Rahvusvaheliste lepingute õiguse Viini konventsiooni⁶² (edaspidi ka *Viini konventsioon*) artikli 2 lg 1 punkti a kohaselt on rahvusvaheline leping rahvusvaheline kokkulepe, mis on sõlmitud riikide vahel kirjalikult ja mida reguleeritakse rahvusvahelise õigusega, olenemata sellest, kas selline kokkulepe sisaldub ühes, kahes või mitmes omavahel seotud dokumendis, samuti olenemata selle konkreetsest nimetusest. Konventsiooni artikli 26 kohaselt on lepinguga võetud kohustused on täitmiseks kohustuslikud. Viini konventsiooni olulisus seisneb rahvusvahelise lepinguõiguse põhimõtete kodifitseerimises, mis kuni konventsiooni vastuvõtmiseni sisaldasid suures osas Euroopa rahvusvahelises tavaõiguses ning kohtupraktikas. Kõige olulisemaks Viini konventsiooni saavutuseks võib aga pidada nende põhimõtete universaalsuse tunnustamist.⁶³

Lepingute puhul tuleb tähele panna nende osas riikide poolt tehtavaid reservatsioone. Iseenesest on reservatsioonide tegemine lubatud, eeldusel, et need on kooskõlas Viini konventsiooni artiklis 19 sätestatuga. Reservatsiooniks on riigi ühepoolne avaldus, millega ta soovib välistada kas lepingus sätestatud kohustuse või piirata lepinguga antud õigusi (Viini konventsiooni artikli 2 lg 1 punkt d). Y. Onuma märgib, et tihtipeale tuuakse reservatsioonide

---

⁶¹ S. P. Marks. *Emerging Human Rights: A New Generation for the 1980s*, p 436.

⁶² Rahvusvaheliste lepingute õiguse Viini konventsioon - RT II 2007, 15.

⁶³ L. Mälksoo. *Sources of international Law in the 19th Century*. - J. d'Aspremont, S. Besson (ed.). *The Oxford Handbook of International Law*. Oxford: Oxford University Press 2017, p 2.

põhjuseks lepingus sätestatud kohustuste või õiguste sobimatust riigi religioosse tausta või muu põhiväärtusega.⁶⁴ Näiteks Konventsioonile naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta (edaspidi ka: *CEDAW*)⁶⁵ tehtud reservatsioonide seas on selliseid, mis välistavad või piiravad oluliselt CEDAW-i kõige tähtsamate sätete kohaldamist. Sellisteks on näiteks reservatsioonid artikli 2 (naiste diskrimineerimise keeld), artikli 9 (meeste ja naiste kodanlike õiguste võrdsus) või artikli 16 (igasuguse diskrimineerimise keeld naiste vastu seoses abieluliste ja perekondlike suhetega) suhtes. Peamine põhjus selliste reservatsioonide tegemiseks seisneb moslemi valitsuste poolsetes islami õiguse ehk šariaadi naisi diskrimineerivates tõlgendustes, kuigi sellised tõlgendused ei ole ainuõiged. Reservatsioonid, mis kategooriliselt eitavad CEDAW kõige põhilisemate artiklite siduvat jõudu, ei ole kooskõlas konventsiooni eesmärgiga, mistõttu ei ole need reservatsioonid lubatud vastavalt CEDAW artikli 28 lg-le 2 ja Viini konventsiooni artikli 19 punktidele a ja c.⁶⁶

Reservatsioonid ei ole ainukeseks probleemiks rahvusvahelistes lepingutes sisalduvate õiguste ja kohustuste elluviimisel. Teine probleem seondub teise generatsiooni ehk majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste üldise sõnastusega. ICESCR-s sätestatud õiguste realiseerimist pelgalt konventsiooni alusel nõuda ei saa, nende õiguste elluviimine vajab siseriiklikke õigusi rakendavaid norme. See, kui võrd suures ulatuses riigil ICESCR-s sätestatud õigusi tagada on võimalik, sõltub ka riigi majanduslikust võimekusest - ICESCR artikli 2 lg 1 kohaselt tuleb konventsioonis sätestatud õigusi tagada "olemasolevate ressursside piires." Siiski tuleb meeles pidada, et minimaalsel määral tuleb ka ICESCR-s sätestatud õigusi tagada igal kogukonnal, kes väidab end riik olevat. C. Tomuschat märgib, et mõned sotsiaalõigused, mida CSECR garanteerib, näiteks nagu õigus tööle (ICESCR artikli 6 lg 1), jäävad pigem lihtsalt juhusteks riikidele, et kuidas siseriikliku seadusandlust korraldada.⁶⁷

Kolmanda generatsiooni inimõiguste osas rahvusvahelised lepingud puuduvad. Sellisel tasemel konsensuse saavutamine on poolte paljususe ning seisukohtade mitmekesisuse tõttu ülimalt keeruline.⁶⁸ Küll on aga kolmanda generatsiooni inimõiguste puhul võimalik leida toetust rahvusvahelisest tavast.

---

⁶⁴ Y. Onuma, p 418.

⁶⁵ Konventsioon naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta - RT II 1995, 5, 31.

⁶⁶ Y. Onuma, p 418.

⁶⁷ C. Tomuschat, p 54.

⁶⁸ P. Fausto, p 44.

2) Tava

Kõige vanemaks rahvusvahelise õiguse allikaks on rahvusvaheline tava kui õigusnormina tunnustatud õiguspraktika. Tavaõigus koosneb kahest elemendist:

- 1) riikide üldine ja ühetaoline praktika (*longa consuetudo*) – materiaalne element;
- 2) veendumusest, et selline käitumine on õiguslikult kohustav ja ühiskonnas vajalik (*opinio juris sive necessitatis*) – psühholoogiline element.⁶⁹

Nõutav on mõlema elemendi olemasolu, ainult esimesest ei piisa - vastasel juhul kaoks ära igasugune erinevus riikide praktika kui sellise ning õiguslikult relevantse praktika vahel. Üldine ja ühetaoline praktika peaks peegeldama õigust, mistõttu on oluline ka teine element, st kas riigid peavad vastavat käitumist õiguslikuks ja vältimatuks. Tegelikult on konkreetset kehtivat õigust väga keeruline tuvastada. Seisukoht, et teatud viisil käitumine on muutunud tavaõiguseks, peab olema piisavalt põhjustatud.

Tavaõiguse normilooeprotsessis mängivad olulist rolli ÜRO Peaassamblee resolutsioonid.⁷⁰ ÜRO Peaassamblee resolutsioonid kui iseenesest mittesiduvad rahvusvahelise õiguse instrumendid on omanud olulist suunavat mõju riikide käitumisele. Kuigi ÜRO Peaassamblee on üldjoontes poliitiline asutus ilma erilise juriidilise autoriteedita, siis sellele vaatamata esindab Peaassamblee liikmesriikide tahet ning maailma seisukohti. Resolutsioonist ilmnev riikide konsensus võib mingis küsimuses omada isegi tugevamat mõju kui siduvad lepingud. Samuti võib Peaassamblee poolt vastu võetud juriidiliselt mittesiduv resolutsioon omada rohkem moraalset kaalu ning universaalset legitiimsust kui siduv resolutsioon ÜRO Julgeolekunõukogu poolt.⁷¹ Resolutsioone võtab ÜRO Peaassamblee vastu tavapäraselt nendes inimõiguste küsimuses, milles lepingu või muu siduva juriidilise instrumendi vastuvõtmist on raske saavutada. Mittesiduvuse tõttu on resolutsiooni vastuvõtmine lihtsam, kuna see aitab vähendada vastuseisu, mis tavaliselt otseste kohustuste kehtestamisega riikide poolt kaasneb. Seevastu liigselt arvuka hulga resolutsioonide vastuvõtmine võib nende mõjusust vähendada. Tegelikult ei ole ka resolutsiooni vastuvõtmine lihtne - see võtab aastaid ning pelgalt dokumendi resolutsioonina vormistamine võrreldes rahvusvahelise kokkuleppega ei tähenda seda, et riigid selle osas vastuseisu ei avaldaks. Mida rohkem

---

⁶⁹ B. D. Leppard. Customary International Law: A New Theory with Practical Applications. Cambridge: Cambridge University Press 2010, p 6.

⁷⁰ Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons. Advisory Opinion 8.07.1996. ICJ Reports 1996/1, p 70.

⁷¹ M. W. Mutua, p 36.

resolutsiooni vastuvõtmine ohustab riigi suveräänsust või võimusuhteid, seda rohkem selle vastuvõtmine venib ning vastuseisu tekitab.⁷²

Täiendav probleem Peaassamblee resolutsioonide kaudu uue õiguse loomisega on see, et tänasel päeval moodustavad enamiku Peaassambleest arenguriigid (*The Group of 77*, millel on 140 liikmesriiki⁷³). See tähendab, et arenguriikidel on võimalik senist lääneriikide domineerimist takistada ning teisalt võtta vastu lääneriikide seniseid otsuseid kritiseerivaid resolutsioone.⁷⁴ Eelnevast nähtuvalt on Peaassamblee muuhulgas ka ideoloogilise võitluse areeniks.⁷⁵

Ajalooliselt on ÜRO omanud kesket rolli inimõiguste ja nende kaitse tugevdamisel.⁷⁶ Inimõiguste ülddeklaratsiooni, 1966. aasta paktide ning spetsiifilisi inimõigusi käsitlevate lepingute vastuvõtmisega on ÜRO omanud kesket rolli loomaks arusaama, et inimõigused on universaalsed väärtused, mida iga riik peab austama ja kaitsma. Riikide vastuseisu tõttu kippusid inimõigused jääma aga deklaratiivseteks. Ka ÜRO Inimõiguste Komisjoni riikide esindajad ei tahtnud tegeleda konkreetsete liikmesriikides toimepandud inimõiguste rikkumiste adresseerimisega.⁷⁷ Mehhanismid inimõiguste rakendamiseks loodi alles 1960ndate aastate lõpus. ÜRO Majandus- ja Sotsiaalnõukogu (edaspidi: *ECOSOC*) võttis 1967. aastal vastu resolutsiooni 1235⁷⁸ ning 1970. aastal resolutsiooni 1503⁷⁹. Resolutsiooni 1235 alusel volitati ÜRO Inimõiguste Komisjoni avalikult tegelema raskete inimõiguste rikkumiste uurimisega liikmesriikides (resolutsiooni p. 2). Resolutsiooniga 1503 volitati ÜRO Inimõiguste Komisjoni uurima suletud menetluses üksikisikutelt või valitsusvälistelt organisatsioonidelt saadud info pinnal inimõiguste süstemaatilisi rikkumisi (resolutsiooni p. 1 ja p. 5). Resolutsioonid 1235 ja 1503 on olnud pöördepunktiks inimõiguste kaitsmisel, sest nende vastuvõtmisega lõppes ligi veerandsaja aasta pikkune komisjoni tegevusetus. Siiski jäi nende resolutsioonide mõju riikide vastuseisu tõttu üsna tagasihoidlikuks.⁸⁰ 1976. aastal, kui ICCPR jõustus, alustas tööd Inimõiguste Komitee, mis hakkas mängima olulist rolli

---

⁷² M. W. Mutua, p 35.

⁷³ The Group of 77 at the United Nations. The Member States of the Group of 77. - Available: <http://www.g77.org/doc/members.html> (9.04.2018).

⁷⁴ T. Deen. Rich vs. Poor in Power Struggle, Says Top UN Official. - Inter Press Service 31.05.2006.

⁷⁵ L. Swart. The Voice of the Majority: The Group of 77's Role in the UN General Assembly - The Magazine of the United Nations 2014/1.

⁷⁶ Y. Onuma, p 367.

⁷⁷ Y. Onuma, p 368.

⁷⁸ Economic and Social Council Resolution 1235. U.N. Doc. E/4393. 1967. - Available: <http://hrlibrary.umn.edu/procedures/1235.html> (21.04.2018).

⁷⁹ Economic and Social Council Resolution 1503. U.N. Doc. E/4832/Add.1. 1970. - Available: <http://hrlibrary.umn.edu/procedures/1503.html> (21.04.2018).

⁸⁰ Y. Onuma, p 368.

inimõiguste siseriikliku tagamise jälgimisel. Kuna resolutsioonide 1235 ja 1503 kohased menetlused ei toimunud, siis alates 1980ndatest võeti kasutusele nn temaatiline lähenemine. See oli mehhanism, millega adresseeriti inimõiguste rikkumisi konkreetsetes valdkondades nagu näiteks piinamine. Erinevates valdkondades võeti vastu mitmepoolseid rahvusvahelisi lepinguid.⁸¹ 2006. aastal asendati Inimõiguste Komisjon Inimõiguste Nõukoguga, mis oli erinevalt komisjonist ÜRO Peaasamblee otseses alluvuses olev organ (Inimõiguste Komisjon oli ECOSOC-i alluvuses).⁸² Institutsiooniline muutus tähendas aga ÜRO tähtsuse vähenemist riikide kritiseerijana inimõiguste rikkumisel.⁸³

Näitena tavaõigusest kui uue rahvusvahelise inimõiguse allikast võib tuua õiguse puhtale keskkonnale. Nimetatud õiguse aluseks on olnud avalikkuse surve muutmaks senist olukorda, milles keskkonnaprobleeme ignoreeriti.⁸⁴ Selle tunnustamisele inimõigusena kaasa aidanud näiteks siseriiklikud keskkonnaõiguse normid, õigusteaduslikud tööd, keskkonnaõiguse konverentsid, kursused ja õpikud, mis kõik on tõstnud teadlikkust keskkonnaõigusest. Õigust puhtale keskkonnale ei ole üheski rahvusvahelisi inimõigusi käsitlevas instrumendis otsesõnu tunnustatud⁸⁵, ent see ei tähenda, et õigus puhtale keskkonnale ei võiks inimõigus olla.⁸⁶ Õigus ei pea ilmingimata olema rahvusvahelises instrumendis kajastatud. Samas võib siin ka vastupidiselt väita, et kui riigid ühtset konsensust näiteks ÜRO Peaassamblee resolutsiooniga väljendanud ei ole, siis on ka ennatlik õigust universaalseks inimõiguseks pidada, kuivõrd sellisel juhul saab tegemist olla inimõigusega eelkõige nn progressiivses mõttes.

Teise näitena võib tuua õiguse arengule, mille puhul sarnaselt õigusega puhtale keskkonnale on selle tunnustamisele eelnenud mahukas teadus- ja teavitustöö.⁸⁷ ÜRO Peaassamblee on isegi 1986. aastal vastu võtnud resolutsiooni seoses õigusega arengule.⁸⁸ Sellele vaatamata ei ole siiani, st rohkem kui veerandsada aastat hiljem jõutud ühtsele arusaamale õigusele arengule sisust.⁸⁹ Ka Henry J. Steiner ja Philip Alston on märkinud: *"Vaatomata püüdlustele sellesse õigusesse [õigus arengule] selgust tuua, on konkreetsetes küsimustes konsensus*

---

⁸¹ Y. Onuma, p 369.

⁸² ÜRO Peaassamblee resolutsioon A/RES/60/251, 3.04.2006. - Kättesaadav: http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/A.RES.60.251_En.pdf (21.04.2018).

⁸³ Y. Onuma, pp 369-370.

⁸⁴ S. P. Marks. Emerging Human Rights: A New Generation for the 1980s, p 443.

⁸⁵ UN expert calls for global recognition of the right to safe and healthy environment - UN Human Rights Office of the High Commissioner 5.03.2018.

⁸⁶ O. M. Hanciuthe. The right to a clean environment. International recognition of a human right to a clean environment by ECHR jurisprudence - Challenges of the Knowledge Society 2015, pp 431-433.

⁸⁷ S. P. Marks, p 444.

⁸⁸ ÜRO Peaassamblee resolutsioon A/RES/41/128, 4.12.1986. - Kättesaadav: <http://www.un.org/documents/ga/res/41/a41r128.htm> (11.04.2018).

⁸⁹ M. W. Mutua, p 36.

*vähene ning üksmeelele selle õigusega seotud praktilistes küsimustes ei ole jõutud.*⁹⁰ Selle põhjuseks on arenguriikide huvide konflikt lääneriikidega, mille aluseks erinevad arusaamad nii majanduslikest, poliitilistest kui ka ideoloogilistest eesmärkidest, samuti ajaloolised põhjused, nt kolonialismi kaudu arenguriikide ekspluateerimine lääneriikide poolt.⁹¹ Samas toimub regionaalsel tasandil Aafrikas lootustandvaid arenguid nii õiguse arengule defineerimise kui ka rakendatavuse osas.⁹²

S. P. Marks on välja toonud seaduspärasuse uute inimõiguste kujunemisel. Tavapäraselt on esmaseid arenguid näha legislatiivsel tasandil, kus võetakse vastu uus regulatsioon või muutub teatud probleemi juriidiline käsitus. Selle protsessi tuvastatakse probleemi juriidilised kitsaskohad ning inimõigustega seonduvad küsimused. Lõpuks viib kogu protsess uue inimõiguse formuleerimiseni.⁹³ Eelnevad näited sisuliselt kinnitavad, et uute inimõiguste kujunemine on järkjärguline protsess. Samas puudub selge seisukoht, milline on see ületamist vajav lävend, mis annab põhjust tunnustada õigust inimõigusena

Seoses privaatsusõigustega internetis on ÜRO Peaassamblee võtnud vastu kaks resolutsiooni 68/167⁹⁴ ja 69/166⁹⁵, samuti on ÜRO Inimõiguste Nõukogu võtnud vastu resolutsioonid 28/16⁹⁶ ja 26/13⁹⁷. Resolutsiooni 68/167 kohaselt on järjest täienenud võimalused riikide, ettevõtete ning üksikisikute poolt teiste jälgimiseks, pealtkuulamiseks ning nende kohta andmete kogumiseks, mis võib omada kahjustavat mõju inimõiguste ülddeklaratsiooni artiklis 12 ja ICCPR artiklis 17 sisalduvale õigusele privaatsusele. Resolutsioonis 69/166 märkis Peaassamblee, et õigusi, mis isikutel on reaalmaailmas, tuleb tagada ka virtuaalkeskkonnas. Resolutsioonis kutsuti riike üles lõpetama privaatsusõigustega seonduvaid rikkumisi ning looma efektiivseid õiguskaitsevahendeid nende õiguste kaitseks. Inimõiguste Nõukogu resolutsiooniga määrati erisaadik privaatsusõiguse valdkonnas. Erisaadik määrati kolmeks aastaks alates 2015. aasta juulist. Erisaadiku ülesandeks oli informatsiooni kogumine privaatsus- ja tehnoloogiaala nii rahvusvahelise kui siseriikliku raamistiku kohta, takistuste

---

⁹⁰ H. J. Steiner, P. Alston, R. Goodman, p 1445.

⁹¹ H. J. Steiner, P. Alston, R. Goodman, p 1445; M. Bedjaoui. The Right to Development. - M. Bedjaoui (ed.). International law: achievements and prospects. Paris: UNESCO 1991, p 1182.

⁹² K. Arts, A. Tamo. The Right to Development in International Law: New Momentum Thirty Years Down the Line? - Netherlands International Law Review 2016/63 (3), pp 243-246.

⁹³ S. P. Marks. Emerging Human Rights: A New Generation for the 1980s, p 442.

⁹⁴ ÜRO Peaassamblee resolutsioon A/RES/ 68/167, 18.12.2013. - Kättesaadav: <http://undocs.org/A/RES/68/167> (11.04.2018).

⁹⁵ ÜRO Peaassamblee resolutsioon A/RES/69/166, 18.12.2014. - Kättesaadav: <http://undocs.org/A/RES/69/166> (11.04.2018).

⁹⁶ ÜRO Inimõiguste Nõukogu resolutsioon A/HRC/RES/28/16, 1.04.2015. - Kättesaadav: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G15/068/78/PDF/G1506878.pdf?OpenElement> (11.04.2018).

⁹⁷ ÜRO Inimõiguste Nõukogu resolutsioon A/HRC/RES/26/13, 14.07.2014. - Kättesaadav: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G14/082/83/PDF/G1408283.pdf?OpenElement> (11.04.2018).

identifitseerimine seoses tagamise ja kaitsmisega, konverentsidel osalemine, teadlikkuse tõstmine ja muud ülesanded. Inimõiguste Nõukogu on samuti vastu võtnud resolutsiooni 26/13, milles taaskord rõhutati, et privaatsusõiguse tagamine virtuaalkeskkonnas on oluline. Eelnevast nähtub, et nii ÜRO Peaassamblee kui Inimõiguste Nõukogu on privaatsusõiguste tagamise vajadust rõhutanud. Õiguse olla unustatud osas ei ole käesolevaks hetkeks Peaassamblee ega Inimõiguste Nõukogu seisukohta avaldanud.

3) Õiguse üldprintsiibid, kohtuotsused ning erinevate rahvaste kõrge kvalifikatsiooniga õigusteadlaste õpetus

Õiguse üldprintsiiptide näol on tegemist kas siseriiklikest õigussüsteemidest ülevõetud printsiiptidega või siis rahvusvahelise õiguse enda loogika printsiiptidega, näiteks kõigi osapoolte õigus olla kohtus ära kuulatud. Üldprintsiipe kasutatakse tavapäraselt lünkade täitmiseks.⁹⁸ Õiguse olla unustatud allikate osas õiguse üldprintsiibid relevantset ei ole, kuigi ei ole välistatud, et tulevikus võivad õiguse üldprintsiibid õiguse olla unustatud sisule või ulatusele mõju omada.

Samuti võivad rahvusvahelise õiguse allikaks olla kohtuotsused ja õigusteadlaste õpetus, mis ei loo iseseisvalt õigust, vaid on abiks teistest allikatest pärineva õiguse sisu selgitamisel.⁹⁹ Õiguse olla unustatud osas rahvusvahelisi kohtulahendeid tehtud ei ole, olemas on ainult regionaalne praktika Euroopa Liidus ning samuti siseriiklik praktika teistes riikides. Samuti ei ole õigusega olla unustatud seotud probleemistik selline, mida oleks asjakohane lahendada õigusteadlaste õpetuste poole pöördudes, kuid ei ole välistatud, et tulevikus võivad õigusteaduslikud tööd õiguse olla unustatud sisu aidata kujundada.

Kokkuvõtvalt

Eelnevast nähtub, et sageli on keeruline ennustada, milline rahvusvahelise õiguse instrument osutub uue rahvusvahelise inimõiguse loomeprotsessis kõige tõhusamaks.¹⁰⁰ Teksti juriidiline staatus või vorm on tihtipeale teisejärguline. Lõppastmes on määrav see, mil määral riigid konkreetset instrumenti aktsepteerivad, samuti riikide võimekusest kokkulepetest tulenevaid õigusi ja kohustusi rakendada. Selles mõttes jääb riik kõige olulisemaks osapooleks uute inimõigusnormide formuleerimisel ning ka rakendamisel.¹⁰¹ Igasuguse normi kehtestamise

⁹⁸ M. Kiviorg, K. Land, H. Vallikivi. Rahvusvaheline õigus. Tallinn: Juura 2010, lk 40-41.

⁹⁹ M. Kiviorg, K. Land, H. Vallikivi, lk 41.

¹⁰⁰ M. W. Mutua, pp 34-35.

¹⁰¹ M. W. Mutua, p 39.

puhul ei ole määrav üksnes protsess, mille läbi see teoks saab, vaid ka see, kuidas norm vastu võetakse, st millist järgimistahet riikide poolt välja näidatakse. Seega on oluline, kui siiralt ja tõsiselt riigid vastuvõetud standarditesse suhtuvad ning milliseid meetmeid nad normide rakendamiseks võtavad.¹⁰²

§ 3. Takistused uute inimõigusstandardite kehtestamisel

Konsensusele uute inimõigusstandardite kehtestamisel on tänasel päeval mitmetel põhjustel raskem jõuda. Esiteks kaitsevad riigid võimu ja autoriteeti riigi elanikkonna üle ning on seda ohustavaid õigusi või kohustusi valmis aktsepteerima üksnes siis, kui nad ise sellest midagi võidavad. Teiseks teeb normide kehtestamise keeruliseks osapoolte paljusus: kui esialgu olid poolteks eelkõige vaid riigid, siis nüüd on otsuste kujundamisest huvitatud osapoolte hulk mitmekordistunud. Viimasel kahel aastakümnel on valitsusevälised organisatsioonid muutunud aktiivseteks osalejateks uute standardite kehtestamise protsessis. Ka protsessis osalevate riikide arv on suurenenud, mistõttu on üksmeelt järjest keerulisem leida. Eelnevaga seonduvalt iseloomustab tänapäevast inimõiguste süsteemi ka taandumine senisest Euroopa-kesksest universaalsest lähenemisest - järjest rohkem on oluliseks muutunud regionaalsed süsteemid, mis võivad mõnes valdkonnas pakkuda tugevamat kaitset võrreldes universaalse inimõiguste süsteemiga.¹⁰³ Näiteks Aafrika Ühtsuse Organisatsiooni põgenike konventsioonis¹⁰⁴ sisalduv põgeniku definitsioon on oluliselt laiem teistest rahvusvahelistest põgenikke käsitlevatest instrumentidest. Aafrika inimõiguste ja rahvaste õiguste harta¹⁰⁵ ja selle lisaprotokoll¹⁰⁶ sisaldavad sätteid näiteks leseks jäänud (lisaprotokolli artikkel 20) ning vanemate naisterahvaste (lisaprotokolli art 22) eriliseks kaitseks. Need sätted võivad olla väärt inspiratsiooniallikaks universaalsetele või teistele regionaalsetele inimõiguste süsteemidele.¹⁰⁷ Kokkuvõtvalt muudavad kõik need võistlevad huvid inimõiguste normistiku mitmekesisemaks, isegi kui see tähendab, et kokkuleppele ühiste väärtuste osas on raskem jõuda.¹⁰⁸

---

¹⁰² M. W. Mutua, p 33.

¹⁰³ M. W. Mutua, p 78.

¹⁰⁴ Aafrika Ühtsuse Organisatsiooni põgenike konventsioon 20.06.1974. - Kättesaadav: http://www.achpr.org/files/instruments/refugee-convention/achpr_instr_conv_refug_eng.pdf (11.04.2018).

¹⁰⁵ Aafrika inimõiguste ja rahvaste õiguste harta. 21.10.1986. - Kättesaadav: <http://www.achpr.org/instruments/achpr> (11.04.2018).

¹⁰⁶ Aafrika inimõiguste ja rahvaste õiguste harta lisaprotokoll seoses naiste õigustega Aafrikas. 25.01.2005. - Kättesaadav: <http://www.achpr.org/instruments/women-protocol/#20> (11.04.2018).

¹⁰⁷ Y. Onuma, pp 394-395.

¹⁰⁸ M. W. Mutua, pp 23-24.

Täiendavaks takistuseks rahvusvaheliste lepingute sõlmimisel on keerulised läbirääkimised. Üksmeelt riikide vahel on raske saavutada ning läbirääkimiste edenemine on täielikult riikide kätes. Läbirääkimistega ei ole võimalik edasi minna enne, kui riigid on oma valmisolekust selleks signaali andnud. Isegi sellise märguande saamisel võib asi siiski venida ning üksnes läbirääkimiste faasi jäädagi. Venitamise taga võib peituda ka eesmärk saavutada lepingu vastuvõtmisest loobumine või algse lepinguversiooniga võrreldes nõrgema lepingu vastuvõtmine. Lepingu sõlmimine on äärmiselt poliitiline protsess, mis põhineb osapoolte taktikal ja strateegial. Isegi kui initsiatiiv lepingu sõlmimiseks tuleb valitsusevälistelt organisatsioonidelt, on selle vastuvõtmine lõppastmes ikkagi riikide ainupädevuses.¹⁰⁹ Nutikad valitsusevälised organisatsioonid seovad end riikidega, kes nende eesmärke toetavad, kasutades selliseid riike omakorda teiste riikide veenmiseks. Näiteks 2011. aasta juunis juhtis Lõuna-Aafrika Vabariik, mille põhiseadus kaitseb homoseksuaalsust, ÜRO Inimõiguste Nõukogu selles, et võtta vastu resolutsioon keelamaks diskrimineerimine inimeste seksuaalse orientatsiooni või soolise identiteedi põhjal.¹¹⁰ Lõuna-Aafrika Vabariik on ajalooliselt vaevelnud diskrimineerimisega, eriti seoses erinevate inimgruppide eraldamisega. Riigis on välja kujunenud valvas kodanikuühiskond, mis tegutseb inimõiguste tagamise nimel. Eeltoodud põhjustel saigi Lõuna-Aafrika Vabariik koostööpartneriks nendele valitsusvälistele organisatsioonidele, kelle eesmärgiks oli ÜRO Inimõiguste Nõukogu resolutsiooni vastuvõtmise saavutamine seoses diskrimineerimise keeluga seksuaalse orientatsiooni osas.¹¹¹ Teisalt on Lõuna-Aafrika Vabariigi parlament algatanud eelnõu võõrandamiseks eurooplastest farmerite maad, sealjuures kompensatsiooni maksmata.¹¹²

Siiski võib ka pärast pikka läbirääkimisprotsessi lepingu sõlmimine ikkagi läbi kukkuda, kui piisav arv riike lepingut ei ratifitseeri. Nii oleks peaaegu juhtunud 1990. aasta Rahvusvahelise konventsiooniga migranttöötajate ja nende pereliikmete õiguste kaitseks¹¹³ 2003. aasta juulis, kui see napilt saavutas minimaalse 20 riigi ratifikatsiooni.¹¹⁴ Eeltoodu annab põhjust järelduseks, et riigid pigem on ettevaatlikud uute rahvusvahelisi inimõigusi käsitlevate

---

¹⁰⁹ M. W. Mutua, pp 40-41.

¹¹⁰ W. Zeldin. U.N. Human Rights Council: First Resolution Against Discrimination Based on Sexual Orientation. The Library of Congress 28.06.2011. - Available: <http://www.loc.gov/law/foreign-news/article/u-n-human-rights-council-first-resolution-against-discrimination-based-on-sexual-orientation/> (18.04.2018).

¹¹¹ ÜRO Inimõiguste Nõukogu resolutsioon A/HRC/RES/17/19, 14.07.2011. - Kättesaadav: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G11/148/76/PDF/G1114876.pdf?OpenElement> (11.04.2018)

¹¹² S. Osborne. South Africa votes through motion to seize land from white farmers without compensation. - The Independent 1.03.2018.

¹¹³ International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families. 18.12.1990. - Kättesaadav: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CMW.aspx> (11.04.2018).

¹¹⁴ Convention on Protection of Rights of Migrant Workers to enter into force next July. United Nations 19.03.2004. - Available: <https://www.un.org/press/en/2003/LT4371.doc.htm> (11.04.2018).

kokkulepete sõlmimisel.¹¹⁵ Samuti efektiivne strateegia rahvusvahelise instrumendi vastuvõtmist takistada on keeldumine normiloomise protsessis osalemast. Mitteosalemine, mida ei pea sõnaselgelt väljendama, on üks viis eitamaks normiloomise protsessi legitiimsust või toetust sellele.¹¹⁶

Täiendavalt, kui leping ikkagi vastu võetakse, võib riik selle küll ratifitseerida, kuid suure hulga reservatsioonidega. Iseenesest võib reservatsioonide tegemine olla siiraks väljenduseks sellele, et riik soovib ikkagi lepingut ratifitseerida. Samas juhul, kui reservatsioone tehakse põhimõtteliselt kogu lepingu objekti ja eesmärgi osas, on tegemist reservatsioonide kuritarvitamisega. Näiteks kui CEDAW osas tehakse reservatsioon, mis ründab selle põhinormi ehk võrdsust, siis see reservatsioon on vastuolus lepingu üldise eesmärgiga ning selle mõtteks on lepingut nõrgestada.¹¹⁷ Rahvusvahelise Õiguse Komisjon märkis 1993. aastal, et rahvusvahelistesse lepingutesse reservatsioonide tegemise osas puudub ühtne praktika. Komisjon leidis, et kuigi Rahvusvaheliste lepingute õiguse Viini konventsiooni artiklites 19-23 sätestatud režiimi muuta vaja ei ole, siis oleks vajalik nende sätete täpsustamine ja edasiarendamine. 18-aastase pikkuse töö tulemusena valmis komisjonil 2011. aastal juhised seoses lepingutesse tehtavate reservatsioonidega.¹¹⁸ Tegemist on mahuka, koos kommentaaridega üle 600-leheküljelise tööga, mis täpsustab Viini lepinguõiguse konventsiooni reservatsioonidega seonduvate kuue artikli¹¹⁹ regulatsiooni. Tõuke sellele tööle andis Rahvusvahelise Kohtu juhised seoses reservatsioonidega Genotsiidi konventsioonile¹²⁰, kus kohus arendas edasi senist õigust ning muutis senist jäika seisukohta, mille kohaselt oli reservatsioonide tegemiseks vaja kõigi lepingupoolte konsensust. Kohus märkis, et arvesse tuleb võtta riikide eripära ning püüda saavutada võimalikult suur lepingute osapoolte hulk, ohverdamata lepingute eesmärki ja sisu. Viini konventsioon kodifitseeris Rahvusvahelise Kohtu seisukoha, kuid aeg näitas, et tegelikkuses ei pakkunud konventsioon piisavalt põhjalikku regulatsiooni. Sellel põhjusel ongi oluline Rahvusvahelise Õiguse Komisjoni juhised. Tegemist on mittesiduva instrumendiga, mis tõlgendab ning arendab edasi Viini konventsiooni, täidab lüngad ning võtab arvesse tegelikku Viini konventsiooni järgset

---

¹¹⁵ M. W. Mutua, p 41.

¹¹⁶ M. W. Mutua, p 42.

¹¹⁷ M. W. Mutua, pp 42-43.

¹¹⁸ Guide to Practice on Reservations to Treaties - Yearbook of the International Law Commission 2011/2 (2). New York: United Nations 2011. - Available: <http://legal.un.org/docs/?symbol=A/66/10/Add.1> (11.04.2018).

¹¹⁹ Artikkel 2(d), artikkel 19, artikkel 20, artikkel 21, artikkel 22 ning artikkel 23.

¹²⁰ International Court of Justice. Reservations to the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide. Advisory Opinion. 28.05.1951. - Available: <http://www.icj-cij.org/files/case-related/12/012-19510528-ADV-01-00-EN.pdf> (11.04.2018).

praktikat.¹²¹ Varasemalt ühtne seisukoht lepingutesse tehtavate reservatsioonide osas riikide vahel puudus, mistõttu on juhis oluliseks pöördepunktiks seoses vaidlustega lepingutesse tehtavate reservatsioonide üle.

Ka poliitika võib saada takistuseks inimõiguste standardite kehtestamisele. Riik on inimõiguste kaitsjaks ning samal ajal ka rikkujaks.¹²² Inimõigusi on võimalik kasutada poliitiliste eesmärkide põhjendustena ning samal ajal ka vastuargumendina. M. W. Mutua märgib, et inimõiguste kaitsmine on paljudele emotsionaalne ja südamelähedane teema. Inimõiguste eitajaid peetakse ebainimlikeks ja võimujanusteks. Riigid tavaliselt inimõiguste mitteaktsepteerimist ei väljenda, selle asemel otsitakse põhjendusena inimõiguste mittejärgmiseks või mitterakendamiseks mõni teine samaväärselt üllas eesmärk. Näiteks USA, kes on inimõiguslaseid lepinguid ratifitseerinud üksnes valikuliselt, on kiire märkima, et inimõigused on USA-s kaitstud juba riigisiseste seadustega, mistõttu puudub vajadus paralleelseks kaitseks. Kuigi osaliselt võib see argument õige olla, siis tegelikkuses eirab selline seisukoht kogu rahvusvaheliste inimõiguste ideed. Rahvusvaheliste lepingute ratifitseerimine annab riigi elanikkonnale täiendava aluse oma õiguste kaitsmiseks, samuti kaasneb sellega rahvusvaheline järelevalve. Vastupidise näitena on Kongo Demokraatlik Vabariik ratifitseerinud suure hulga inimõigusi käsitlevaid rahvusvahelisi lepinguid, ent Kongo Demokraatliku Vabariigi näol on tegemist pigem kohustuste rikkuja kui nende täitjaga. Mõned riigid leiavad, et sunnimehhanismid inimõiguste osas on nagunii niivõrd hambutud, et lepingute ratifitseerimine neile tegelikult siiski midagi maksma ei lähe.¹²³

Kokkuvõtvalt nähtub, et takistused uute inimõigusstandardite kehtestamiseks võivad olla väga erinevad. Kuigi osaliselt võib takistuste püstitamises näha riikidepoolset nende õiguste kuritarvitamist, siis teisalt on tegemist kaitsemehhanismiga, välistamaks igasuguste huvide meelevaldset inimõigusena tunnustamist. Vaieldamatult on uute inimõigusnormide sätestamine muutunud keerulisemaks: osapoolte paljusus, riikide võistlevad huvid, riikide autoriteedi kaitse või lihtsalt teistsugune maailmavaade võivad saada uue normi kehtestamisele saatuslikuks. Samas oleks ennatlik asuda seisukohale, et uute normide kehtestamine on muutnud võimatuks. Uued väljakutsed võivad viia ühise äratundmiseni, et probleemi lahendamiseks on vaja tegutsemist rahvusvahelisel tasandil, mis võib üles kaaluda riikide erimeelsused ning võimaldada piisaval määral konsensusele jõuda.

---

¹²¹ M. Milanovic, L.-A. Sicilianos. Reservations to Treaties: An Introduction - The European Journal of International Law 2013/24 (4), pp 1055-1056.

¹²² J. Donnelly, pp 33-34.

¹²³ M. W. Mutua, pp 51-53.

II. ÕIGUSE OLLA UNUSTATUD KUJUNEMINE

§ 1. Õigus olla unustatud ajalooliselt

Õigus olla unustatud on tuletatud õigusest privaatsusele. Ühene privaatsusõiguse definitsioon puudub. M. Männiko on õigust privaatsusele defineerinud kui õigust isiklikule elule.¹²⁴ A. Moore defineerib õigust privaatsusele kui isiku õigust kontrollida isikliku informatsiooni juurdepääsu- ja kasutusõigust.¹²⁵ Õigusega isiklikule elule ning õigusega kontrollida isiklikule informatsioonile juurdepääsu- ja kasutusõigust seondub otseselt ka õigus olla unustatud. Õigus olla unustatud tähendab isiku õigust teatud tingimustel nõuda teda puudutava isikliku informatsiooni eemaldamist.¹²⁶

Õiguse olla unustanud alged pärinevad infoühiskonna-eelsest ajastust, mil tähtsuse kaotanud informatsiooni unustamine oli paratamatu: ajalehed kõdunesid, fotod tuhmusid ning mälestused hääbusid. Piltlikult öeldes "parandas aeg haavad."¹²⁷ Tänapäevasel digitaalsel ajastul, kus mitte miski iseenesest ei kustu, on unustamisel oma väärtus. Õigus olla unustatud pakub inimestele uut võimalust, võimaldades eemaldada internetist teave minevikusündmuste kohta, mis ei ole käesolevaks hetkeks enam relevantsed. Kuigi kõikehõlmaval informatsiooni talletamisel on positiivseid külgi, näiteks võib see olla oluline statistilistel või ajaloolistel eesmärkidel, siis suurel osal informatsioonist sellist väärtust ei ole. Teistele täiesti väärtusetu teave võib aga kellegi jaoks olla kahjulik.¹²⁸ Internet ei pea olema kõikehõlmav andmebaas, kust iga huvitatu saab teiste kohta informatsiooni otsida. Täiendavalt ei hoolitse otsingumootorid selle eest, et isiku kohta nimeotsingut tehes oleks seal esitatav informatsioon aktuaalne, mistõttu võib üsna suure tõenäosusega olla otsingutulemustes esitatav informatsioon aegunud, luues isikust väära kuvandi.¹²⁹ Õigus olla unustatud kaitseb seega isiku au ja väarikust. Au ja väarikus tähendab nii isiku subjektiivset hinnangut tema enda kohta kui ka objektiivset, teiste inimeste arvamust temast ehk isiku sotsiaalset mainet.¹³⁰

Õiguse olla unustatud puhul ei ole tegemist üksnes hiljuti ilmnenu fenomeniga – selle areng on erinevates riikides toimunud juba pikalt (täpsemalt vt: III osa, § 2). Erinevus ajaloolisel

¹²⁴ M. Männiko. Õigus privaatsusele ja andmekaitse. Tallinn: Juura 2011, lk 14.

¹²⁵ A. Moore. Defining Privacy. - Journal of Social Philosophy 2008/39 (3), p 421.

¹²⁶ M. J. Kelly, D. Satolam, p 1.

¹²⁷ S. Lawrence. Forget Me, Forget Me Not: Reconciling Two Different Paradigms of the Right to Be Forgotten. - Kentucky Law Journal 2014/103 (3), p 313.

¹²⁸ P. Korenhof, L. Gorzeman. Who Is Censoring Whom? An Enquiry into the Right to Be Forgotten and Censorship. 3.11.2015. - Available: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2685105> (18.04.2018), p 1.

¹²⁹ P. Korenhof, L. Gorzeman, p 8.

¹³⁰ Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Võrguväljaanne. - Kättesaadav: <http://www.pohiseadus.ee/index.php?sid=1&p=17>. (11.04.2018), § 17/1.

ning tänapäevasel õigusel olla unustatud seisneb selle laienemisega internetikeskkonda. Näitena vajadusest andmed internetikeskkonnast eemaldada võib tuua karistusõiguspoliitika, mille kohaselt pärast teatud aja möödumist karistused kustuvad. Selle eesmärgiks on rehabilitatsiooni võimaldamine, st olukorras, kus isik on näidanud, et ta on muutunud, võimaldada talle tema hea nime taastamist. Näiteks Euroopa Inimõiguste Kohus on märkinud, et kuigi isiku vangistamise üheks eesmärgiks jääb tema karistamine, siis Euroopa karistusõiguspoliitika on tänasel päeval suunatud vangistuse rehabiliteerivale eesmärgile.¹³¹ Olukorras, kus vangistus on tõepoolest isikule positiivset mõju avaldanud ning teda õiguskuulekale teele suunanud, on põhjendatud isikule uue võimaluse andmine. Igasugune rehabiliteerimine muutub aga sisutuks, kui internetiotsing kellegi nime kohta toob aastaid hiljem esile soovimatud faktid isiku kohta, kokkuvõtvalt nullides igasugused pingutused. Kui isik on karistuse kandnud ning ennast muutnud, tuleks talle andestada. Unustamine on üks osa andestamisest.

Ka väljaspool kriminaalmenetlust vajavad inimesed eluga edasi liikumiseks vabadust minevikus toimunud asjaoludest. Viited traumaatilistele, häirivatele või häbimärgistavatele minevikusündmustele on vaja eemaldada selleks, et inimesel oleks võimalik luua endale uus tulevik.¹³² Aastatetagune informatsioon kaotab oma väärtuse, kuid isikule, keda teave puudutab, võib selle kättesaadavus olla äärmiselt kahjulik, kuivõrd see seob teda igavesti minevikus toimunud sündmustega.

§ 2. Andmekaitse direktiiv

1995. aastal otsustas Euroopa Liit võtta sammu andmekaitseküsimuste regulatsiooni ühtlustamiseks EL riikide seas. Alates 1995. aastast reguleerib EL liikmesriikide osas andmekaitset ja isikuandmete töötlemise põhimõtteid andmekaitse direktiiv 95/46/EÜ,¹³³ mis rajab ka tee õigusele olla unustatud. Direktiivi pinnalt saab eristada õiguse olla unustatud passiivset ja aktiivset vormi:

---

¹³¹ C. Ovey. Ensuring respect of the rights of prisoners under the European Convention on Human Rights as part of their reintegration process. - Registry of the European Court of Human Rights. - Available: <https://rm.coe.int/16806f4555>, pp 1-2.; EIKo 44362/04, *Dickson vs the United Kingdom*, § 75.

¹³² A. Neville. Is it a Human Right to be Forgotten? Conceptualizing the World View. - Santa Clara Journal of International Law 2017/15 (2), p 170.

¹³³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24.10.1995 direktiiv 95/46/EÜ üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta. ELT L 281, 23.11.1995, lk 31-50.

- a) Passiivne vorm. Andmekaitsedirektiivi artikli 6 lg 1 punkti d kohaselt tuleb juhul, kui andmete kogumise eesmärk saab täidetud, andmed muuta anonüümseks. Tegemist on andmesubjekti passiivse õigusega - isikuandmete töötleja peab ise järgima, et tema tegevus ei oleks vastuolus andmekaitsedirektiivis sätestatuga.¹³⁴
- b) Aktiivne vorm väljendub direktiivi artikli 12 punktides a, b, c ning artikli 14 lõike 1 punktis a.¹³⁵ Artikli 12 punkt a annab andmesubjektile õiguse nõuda vastutavalt töötlejalt võimalust tutvuda andmetega, saamaks informatsiooni temaga seotud andmete töötlemise fakti ning töötlemise eesmärgi kohta. Artikli 12 punkti b kohaselt peab vastutav töötleja võimaldama andmesubjektile vastavalt vajadusele parandada, kustutada või nõuda nende andmete sulgemist, mille töötlemine ei vasta andmekaitsedirektiivis sätestatule, eelkõige seetõttu, et andmed on ebatäielikud või ebaõiged. Lisaks on punkti c kohaselt andmesubjektil õigus nõuda, et punkti b kohaselt parandatud, kustutatud või suletud andmete kohta saadaks vastutav töötleja teatise kolmandatele isikutele, kellele andmed on avalikustatud. Artikli 14 lõike 1 punkti a kohaselt on andmesubjektil õigus esitada vastuväiteid teda puudutavate isikuandmete töötlemise suhtes. Õigustatud vastuväidete korral tuleb andmete töötlemine lõpetada. Artikli 12 lõike b ning artikli 14 lõike 1 punkt a on ka need sätted, millele Euroopa Kohus rajas Google Spain lahendi.

§ 3. Euroopa Kohtu lahend C-131/12

§ 3.1. Faktilised asjaolud

2014. aasta lahendis kohtuasjas C-131/12 leidis Euroopa Kohus, et andmekaitsedirektiivis sisaldub kõigile isikutele, kellel on seos Euroopa Liidu või Euroopa Majanduspiirkonnaga, õigus olla unustatud. Andmekaitsedirektiiv kehtib juba 1995. aastast ning teoreetiliselt on isikutel olnud õigus olla unustatud alates direktiivi kehtima hakkamisest. Euroopa Kohtu lahend kujundas aga oluliselt ümber senised seisukohad otsingumootorite tegevuse kvalifitseerimise osas, märkides erinevalt varasemast, et otsingumootorite tegevust tuleb pidada isikuandmete töötlemiseks ning otsingumootorite haldajaid tuleb lugeda isikuandmete vastutavateks töötlejateks andmekaitsedirektiivi mõttes. See tähendas kokkuvõtvalt, et otsingumootorid olid Euroopa Kohtu lahendist alates kohustatud järgima oluliselt rangemaid andmekaitseenõudeid.

---

¹³⁴ A. Forde. Implications of the Right to Be Forgotten. - Tulane Journal of Technology & Intellectual Property 2015/18, p 93.

¹³⁵ A. Forde, pp 93-94.

Hispaania kodanik Mario Costeja González ei olnud rahul sellega, et tema nime sisestamisel Google otsingumootoris kuvati lingid 1998. aastal avaldatud teadetele Hispaania laia levikuga ajalehes La Vanguardia. 1998. aastal avaldatu puhul oli tegemist kahe teatega Gonzáleze sotsiaalkindlustusvõlgade tõttu arestitud kinnisvara enampakkumise kohta. Iseenesest oli teate avaldamine 1998. aastal õiguspärane. Aastaid hiljem hakkas La Vanguardia avaldama selle numbreid ka elektrooniliselt ning muuhulgas digitaliseeris ka ajalehe vanemad numbrid. Gonzáleze seisukoht oli, et kuna sotsiaalkindlustusvõlgadega seotud arestimenetlus on juba aastaid tagasi lõpetatud, lahendatud ning oma käesoleval hetkel enam tähtsust, ei peaks tema nime otsingumootoris sisestades kuvatama viiteid seoses 1998. a toimunud kinnisvara enampakkumisega.¹³⁶ Viidete eemaldamiseks esitas González 2009. aastal ajalehe väljaandjale taotluse tema kohta käivad andmed kustutada. La Vanguardia keeldus Gonzáleze taotlusest, põhjendades seda argumendiga, et kuivõrd andmete avaldamine oli omal ajal õiguspärane, siis puudub ka nüüd hiljem alus andmete kustutamise nõudmiseks. Kuna originaallikast andmete eemaldamine ebaõnnestus, pöördus González Google Spain poole taotlusega eemaldada otsingutulemused La Vanguardia artiklitele, mis kuvatakse juhul, kui otsingumootoris sisestatakse Gonzáleze ees ja perekonnanimi.¹³⁷ Pöördumine jäi tulemuseta, mistõttu esitas 2010. aastal González kaebuse Hispaania andmekaitseametile nii Google Spain kui selle USA-s asuva emaäriühingu Google Inc. peale. Andmekaitseamet rahuldask Gonzáleze kaebuse nimetatud kahe äriühingu suhtes ja kohustas äriühingut Google Inc. võtma vajalikke meetmeid, et eemaldada Gonzáleze isikuandmed otsinguindeksist ja muuta edaspidine juurdepääs neile võimatuks.¹³⁸ Google Spain ja Google Inc. vaidlustasid nimetatud otsused Hispaania kohtus, kes esitas eelotsusetaotluse Euroopa Kohtule.¹³⁹

§ 3.2. Õiguslikud küsimused

Hispaania kohtu küsimused Euroopa Kohtule puudutasid 1995. aasta andmekaitse direktiivi 95/46/EÜ tõlgendamist. Kuigi eelnimetatud direktiiv oli Hispaania õigusesse üle võetud 1999. aastal jõustunud seadusega, oli seaduse eesmärgipäraseks kohaldamiseks vaja esmalt

---

¹³⁶ EKo C-131/12, p 14-15.

¹³⁷ A. Värvi. Euroopa Kohtu Google'i otsus ja isiku õigus olla unustatud - Riigikogu Kantselei õigus- ja analüüsiosakond 2014/20. - Kättesaadav: http://www.riigikogu.ee/wpcms/wp-content/uploads/2015/01/Teemaleht_20_2014.pdf (20.03.2018), lk 1.

¹³⁸ EKo C-131/12, p 2.

¹³⁹ EKo C-131/12, p 17-18.

andmekaitse direktiivi tõlgendada, võttes sealjuures arvesse pärast direktiivi avaldamist kasutusele võetud tehnoloogiat.¹⁴⁰

1) Euroopa Liidu andmekaitse normide kohaldamine otsingumootoritele

Euroopa Liidu andmekaitse direktiivi kohaldamine otsingumootoritele sõltus sellest, kas otsingumootorite tegevust saab pidada isikuandmete töötlemiseks ning kas otsingumootorite haldajaid saab andmekaitse direktiivi mõttes pidada vastutavateks töötlejateks.

- a) Isikuandmete töötlemine. Kohtu seisukoht oli, et internetilehekülgede indekseerimise käigus otsingumootori haldaja kogub, salvestab ja korrastab andmeid ning teeb need kättesaadavaks kasutajatele otsingutulemuste loetelu kujul. Kohus leidis, et sellist tegevust tuleb pidada isikuandmete töötlemiseks andmekaitse direktiivi artikli 2 punkti b tähenduses. Seejuures ei ole oluline, et otsingumootori haldaja teeb samasuguseid toiminguid ka muud liiki teabe puhul ega tee vahet isikuandmetel ja muudel andmetel.¹⁴¹ Samuti ei oma tähtsust, et andmed on juba varem internetis avaldatud ja otsingumootor neid ei muuda.¹⁴²
- b) Otsingumootori haldaja kui vastutav töötleja. Kohtu seisukoht oli, et kuna otsingumootori tegevuse eesmärgid ja vahendid ning ühtlasi ka selle tegevuse raames toimuva isikuandmete töötlemise eesmärgid ja vahendid määrab kindlaks otsingumootori haldaja, tuleb teda järelkult pidada vastutavaks töötlejaks.¹⁴³ Nimetatud järeldus on oluline, kuna enne käesolevat lahendit oli seisukoht otsingumootorite suhtes vastupidine – neid ei kvalifitseeritud vastutavate töötlejatena, kuna leiti, et neil ei ole otsest kontrolli töödeldavate andmete üle. Seega lükkab kohus kõnealuses kohtuasjas ümber seni kujunenud arusaama otsingumootorite tegevuse kvalifitseerimise suhtes ning tõlgendab andmekaitse direktiivi, arvestades vahepeal toimunud tehnoloogia arengut.

Euroopa Kohus leidis, et isikutel on õigus pöörduda taotlusega otsingutulemuste eemaldamiseks otse otsingumootorite poole. Euroopa Kohus rõhutas, et otsingumootori tegevus ei ole puhtalt veebilehtedelt leiduva vahendamine, vaid otsingumootori kasutajad saavad otsingumootori tulemuste loetelu näol struktureeritud ülevaate selle isiku kohta internetis leiduvast teabest, mis võimaldab neil koostada andmesubjekti kohta rohkem või

---

¹⁴⁰ EK 26.06.2013, C-131/12, *Google Spain SL ja Google Inc. vs. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) ja Mario Costeja González*, kohtujurist N. Jääskinen ettepanek, pp 25-28.

¹⁴¹ EKo C-131/12, p 28.

¹⁴² EKo C-131/12, p 29.

¹⁴³ EKo C-131/12, p 33.

vähem üksikasjaliku profiili.¹⁴⁴ Just sellise koondteabe pakkumine on see tegevus, mis riivab oluliselt isikute põhiõigust eraelu puutumatusel ja isikuandmete kaitsele, ning seda eriti seoses interneti olulise rolliga tänapäeva ühiskonnas, mis tähendab, et taoline teave on laialt kättesaadav.¹⁴⁵

2) Euroopa Liidu andmekaitseenormide territoriaalne ulatus

Google otsingumootori ehk Google Search'i puhul on tegemist teenusega, mis kuulub Google Inc'le, väljaspool EL registreeritud äriühingule. Google Search on kättesaadav ülemaailmselt www.google.com kaudu. Samas pakub Google paljudes riikides riigikeelele kohandatud versiooni Google Search'ist. Hispaaniakeelset Google Search'i pakutakse www.google.es kaudu. Otsingumootori teenuse pakkumise kõrval kasutatakse Google Search'i ka reklaamipinnana. Google Inc on asutanud Hispaaniasse tütarettevõtte Google Spain, mille eesmärgiks on reklaamipinna müügi edendamine Hispaanias. Sealjuures Google Spain otsingumootori teenuse pakkumisega seotud ei ole - Google Spain ei indekseeri internetilehekülgedel olevat teavet. Eeltoodud põhjustel asus Euroopa Kohus seisukohale, et otsingumootori teenuse pakkujaks ning seega otsingumootori haldajaks tuleb pidada Google Inc'i, mitte Google Spain'i.¹⁴⁶

Eelnevast järeldub, et üksnes Google Inc'il kui otsingumootori haldajal on võimalik otsingumootori tulemusi eemaldada. Seega oli kohtul vaja lahendada küsimus Hispaania andmekaitseregulatsiooni kohaldatavusest USA äriühingule. Lähtuvalt rahvusvahelises õiguses kehtivast territoriaalprintsiipest ei tuleks üldjuhul ühe riigi regulatsiooni kohaldamine teise riigi äriühingu suhtes kõne alla. Euroopa Kohus leidis aga, et antud juhul on täidetud andmekaitseDirektiivi artikli 4 lg 1 punktis a sätestatud kriteerium, mille kohaselt on võimalik kohaldada liikmesriigi siseriikliku õigust, kui andmete töötlemine toimub vastutava töötleja asutuse tegevuse raames. Euroopa Kohtu hinnangul oli reklaamipinna turustamine ja müük, millega Google Spain Hispaanias tegeles, oluline osa Google'i kontserni äritegevusest ning seda võib pidada Google Search'iga tihedalt seotuks.¹⁴⁷ Juba isikuandmete kuvamine otsingutulemuste leheküljel on nende andmete töötlemine. Kuna koos tulemustega kuvatakse aga samal leheküljel ka otsingusõnadega seotud reklaam, siis saab järeldada, et isikuandmete töötlemine toimub vastutava töötleja sellise asutuse reklaami- ja äritegevuse raames, mis

---

¹⁴⁴ EKo C-131/12, pp 35-37.

¹⁴⁵ EKo C-131/12, p 38.

¹⁴⁶ EKo C-131/12, p 45.

¹⁴⁷ EKo C-131/12, p 46.

paikneb liikmesriigi territooriumil.¹⁴⁸ Seega leidis Euroopa Kohus, et antud vaidluses oli Google Inc'i suhtes võimalik kohaldada Hispaania andmekaitseadust.¹⁴⁹ Euroopa Kohtu lahend lükkas ümber varasemalt valitsenud arusaama, et väljaspool Euroopa Liitu tegutsevate ettevõtete tütarettevõtetele Euroopa Liidu andmekaitse regulatsioon ei kohaldu. Lahendi kohaselt peab Euroopa Liidu regulatsioonist lähtuma emaettevõtja ka juhul, kui ta omab tütarettevõtet EL liikmesriigis, kes näiteks tegeleb reklaamipinna turustamisega. EL andmekaitse regulatsiooni kohaldamise eelduseks on, et tütarettevõtte on majanduslikult olulisel määral sõltuv emaettevõtjast.¹⁵⁰

3) Andmete eemaldamise õiguse ulatus

Õigus olla unustatud ehk õigus andmete eemaldamisele ei ole absoluutne. Piirid sellele seab andmekaitse direktiivi artikli 12 punkt b. Õigus on nõuda üksnes sellisete andmete eemaldamist, mille töötlemine ei ole kooskõlas EL andmekaitse regulatsiooni sätetega. Euroopa Kohus on märkinud, et andmete eemaldamise õiguse eelduseks ei ole tingimus, et andmete avaldamine tekitaks isikule kahju.¹⁵¹ Eemaldamisele võivad kuuluda ka andmed, mis on iseenesest tõesed, kuid seda olukorras, kus andmed ei ole piisavad või asjakohased või ületavad selle otstarbe piire, mille tarvis neid töödeldakse, samuti siis kui neid ei ajakohastata või säilitatakse pikema aja jooksul kui vajalik. Eelnev ei kehti juhul, kui andmeid säilitatakse ajaloo, statistika või teadusega seotud eesmärkidel.¹⁵² Andmete töötlemine on direktiiviga vastuolus ka siis, kui andmed on nende töötlemise kunagisi eesmärke ja möödunud aega arvestades ülemäärased ning ei ole käesoleval ajal enam asjakohased.¹⁵³

Eelnimetatud tingimuste täitmise korral võib isik nõuda, et tema kohta käivat teavet ei tehtaks enam laiale üldsusele kättesaadavaks selle teabe lisamisega otsingutulemuste loetellu. Euroopa Kohtu hinnangul kaaluvad EL põhiõiguste harta artiklis 7 sisalduv õigus eraelu puutumatusse ning artiklis 8 sätestatud õigus isikuandmete kaitsele üles nii otsingumootori haldaja majandushuvi teenuse pakkumiseks kui ka üldsuse huvi teabe saamiseks. Erandina võib üldsuse huvi teabe saamiseks olla isiku põhiõigustest kaalukam juhul, kui see teave puudutab avaliku elu tegelast.¹⁵⁴ Kohus asus seisukohale, et Gonzáleze huvi 16 aasta vanuse ning tema eraelu seisukohalt delikaatseid isikuandmeid sisaldava informatsiooni

---

¹⁴⁸ EKo C-131/12, p 57.

¹⁴⁹ EKo C-131/12, p 60.

¹⁵⁰ EKo C-131/12, pp 56-57.

¹⁵¹ EKo C-131/12, p 96.

¹⁵² EKo C-131/12, p 92.

¹⁵³ EKo C-131/12, p 93.

¹⁵⁴ O. Pollicino, M. Bassini. The Luxembourg Sense of the Internet: Towards a Right to Digital Privacy? - The Global Community Yearbook of International Law and Jurisprudence 2014/1, p 237.

eemaldamiseks otsingutulemustest on andmekaitse direktiivi artikli 12 punkti b ja artikli 14 esimese lõigu punkti a alusel põhjendatud.¹⁵⁵ Google eemaldas otsuse tulemusena viited Google Search'i hispaaniakeelsest versioonist.

2014. aasta novembris, st 6 kuud pärast Google Spain otsust, andis direktiivi 95/46/EÜ artikli 29 alusel loodud Euroopa andmekaitseasutuste töörühm (edaspidi *töörühm*) välja juhise¹⁵⁶, mis laiendas õiguse olla unustatud rakendusulatus ning nõudis, et Google eemaldaks andmed kogu otsingumootorist, mitte ainult kindla riigi otsingumootori versioonidest. Töörühm märkis, et Euroopa Liidu õiguse kohaselt on kõigil õigus andmekaitsele ning Euroopa Kohtu otsusi tuleb rakendada sel viisil, et need garanteeriks efektiivse ja täieliku isikute õiguste kaitse. Euroopa Liidu õigusest ei tohi mööda hiilida. Teiste sõnadega nõudis töörühm, et Google eemaldaks lingid oma otsingumootorist ülemaailmselt. Puudub selgus, kuidas töörühm juhise täitmist kavatses nõuda, kuid arvestades, et töörühm kujutab endast EL liikmesriikide andmekaitse ekspertide ühtset seisukohta, on selge, et EL liikmesriigid on valmis võitlema selle nimel, et õigust olla unustatud rakendatakse efektiivselt ning täielikult, isegi kui see tähendab õiguse olla unustatud tunnustamise nõudmist globaalselt.¹⁵⁷

Tegelikult on Google seisukoht, et õige oleks eemaldada otsingutulemused territooriumiprintsiibist tulenevalt, vastuolus Google enda senise praktikaga. USA Digitaalprivaatsuse Informatsiooni Keskuse president Marc Rotenberg on märkinud, et ammu enne Euroopa Kohtu Google Spain kaasust eemaldas Google USA-s isikute taotluste alusel ülimalt isiklikku informatsiooni nagu näiteks varastatud krediitkaardi numbreid ning pangakonto väljavõtteid. Kui Google sellised informatsiooni eemaldamise taotlused rahuldab, siis eemaldas ta informatsiooni kõigist Google'i variantidest, mitte ainult Google.com domeeninimega saidilt. Rotenberg leiab, et kuivõrd Google on kujundanud kindla käitumismalli, nn korporatiivse standardi selliste juhtumite puhuks, siis peaks Google analoogselt käituma ka õiguse olla unustatud rakendamisel.¹⁵⁸

---

¹⁵⁵ EKo C-131/12, p 98.

¹⁵⁶ Article 29 Data Protection Working Party. Guidelines on the implementation of the Court of Justice of the European Union judgment on “Google Spain and Inc v. Agencia Española de Protección De Datos (AEPD) and Mario Costeja González” C-131/12. WP 225. 26.11.2014. - Available: <http://www.dataprotection.ro/servlet/ViewDocument?id=1080> (12.04.2018), p 9.

¹⁵⁷ J. W. Dowdell. An American Right to be Forgotten - Tulsa Law Review 2017/52 (2), p 320.

¹⁵⁸ M. Rotenberg. Google's position makes no sense: Opposing view - USA Today 22.01.2015.

Euroopa Kohtu lahendi tulemusena on nii Google¹⁵⁹ kui ka teised otsingumootorid, näiteks Yahoo¹⁶⁰ ja Bing,¹⁶¹ loonud elektroonilise vormi, mis kujutab endast otsingumootorile adresseeritud taotlust eemaldada õiguse olla unustatud alusel taotlejat ennast puudutav otsingumootori tulemus.¹⁶² Viimaste andmete kohaselt (19.04.2018) on Google saanud enam kui 670 000 taotlust (sh Eestist üle 4800 taotluse) kokku enam kui 2,4 miljoni viite (sh Eestist üle 16 000 viite) eemaldamiseks. Taotlusi on rahuldatud 43,9% viidete osas.¹⁶³ Google on postitanud oma veebileheküljele erinevate riikide näidiskaasuseid, mille puhul on taotletud viidete eemaldamist.¹⁶⁴ Eesti kohta Google selliseid näidiskaasuseid avaldanud ei ole, küll aga on Eesti kohta kättesaadav statistika selle kohta, millist infot sisaldavate viidete eemaldamiseks on taotlusi esitatud. Nii on näiteks 19,6% viidetest olnud tööalane informatsioon (tööaadress, kontaktinformatsioon, teave isiku äritegevuse kohta), 9,7% teave tööalaste eksimuste kohta, 9,7% teave seoses kuritegevusega ning 9,7% viidetest informatsioon seoses isiku enda poolt postitatud sisuga. 11,3% viidete puhul Google isiku nime tegelikult veebilehel ei leidnudki, kuigi isiku nimi võis olla näiteks viite enda sees. Ülejäänud osa moodustavad viited, mille puhul kas isikud ei andnud piisavat informatsiooni, miks nad soovivad neid eemaldada (17,2%), mistõttu ei ole võimalik neid klassifitseerida või mis kuuluvad muude valdkondade alla (14,4%).¹⁶⁵

---

¹⁵⁹ Request removal of content indexed on Google Search based on data protection law in Europe. - Available: https://www.google.com/webmasters/tools/legal-removal-request?complaint_type=rtbf&visit_id=0-636496126362623931-44683020&rd=1&pli=1 (19.04.2018).

¹⁶⁰ Requests to Block search results in Yahoo Search: Resource for European Residents. - Available: https://io.help.yahoo.com/contact/index?page=contactform&locale=en_GB&token=Zh%2FBBVqXzLHllbokbUqVWTUbuuQeXGkGgS3%2B4Rh5kxWAQXYZ547z%2B4VowcJw5U7bKEnHUEhXXy7IGwREeA0sjVlaI03piGZCzcDmc7GY%2B3F6THCVduDK%2F815KR4KycacVy4AVJCV00SrNze%2FvP4B%2BYcvUtXYqLj1&selectedChannel=email-icon&yid= (19.04.2018).

¹⁶¹ Request to Block Bing Search Results In Europe. - Available: <https://www.bing.com/webmaster/tools/eu-privacy-request> (19.04.2018).

¹⁶² S. Dredge. Microsoft and Yahoo respond to European 'right to be forgotten' requests. - The Guardian 1.12.2014.

¹⁶³ Google Inc. Search removals under European privacy law. - Available: <https://transparencyreport.google.com/eu-privacy/overview> (19.04.2018).

¹⁶⁴ Samas.

¹⁶⁵ Samas.

§ 4. Isikuandmete kaitse üldmäärus

14.04.2016 kiitis Euroopa Parlament heaks isikuandmete kaitse üldmääruse¹⁶⁶, mis asendab senist andmekaitse direktiivi. Kuna tegemist on määrusega, on see otsekohalduv, asendades EL liikmesriikide senist isikuandmete kaitse regulatsiooni.¹⁶⁷ Teisalt sisaldab määrus direktiivilaadseid sätteid, mis tähendab, et teatud küsimustes tuleb riikidel konkreetne regulatsioon ise kehtestada.¹⁶⁸ Seaduse tasandil võivad riigid täpsemalt reguleerida näiteks isikuandmete kasutamist töösuhetes (artikkel 88) või ajakirjanduses (artikkel 85 lg 2). Määrus jõustus 24. mail 2016.a. ning seda hakatakse kohaldama pärast kaheaastast üleminekuaega 25. maist 2018.a.¹⁶⁹

Isikuandmete kaitse üldmääruse vastuvõtmisega andis Euroopa Liit selge signaali soovist tugevdada ning kinnistada 1995. aasta andmekaitse direktiivis juba sisalduvaid põhimõtteid ning selle pinnalt kujunenud kohtupraktikat. Määruse artiklis 17 on sõnaselgelt sätestatud õigus andmete kustutamisele (õigus olla unustatud). Võrreldes andmekaitse direktiiviga, mille puhul oli õigus olla unustatud konstrueeritud kohtupraktika poolt (direktiivi art 12(b) ja art 14 lg 1 (a) koosmõjus), on uue isikuandmete kaitse määrusega antud õigusele olla unustatud otsene tekstiline toetus.

Kokkuvõtvalt on uue andmekaitse ülemääruse artikli 17 lõike 1 kohaselt isikul õigus andmete eemaldamiseks järgnevatel juhtudel:

- a) isikuandmeid ei ole enam vaja sellel eesmärgil, millega seoses need on kogutud või muul viisil töödeldud (art 17 lg 1 p (a));
- b) andmesubjekt võtab töötlemiseks antud nõusoleku tagasi ning puudub muu õiguslik alus isikuandmete töötlemiseks (art 17 lg 1 p (b));
- c) andmesubjekt esitab vastuväite isikuandmete töötlemise suhtes ja töötlemiseks pole ülekaalukaid õiguspäraseid põhjuseid (art 17 lg 1 p (c));
- d) isikuandmeid on töödeldud ebaseaduslikult (art 17 lg 1 p (d));

¹⁶⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiiv 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus). - ELT L 119, lk 1-88.

¹⁶⁷ Andmekaitse Inspeksioon. Inspeksiooni peadirektori lühiülevaade Euroopa andmekaitseõiguse reformist. 18.12.2015. - Kättesaadav:

http://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/Inspeksiooni%20peadirektori%20lühiülevaade%20Euroopa%20andmekaitseõiguse%20reformist.pdf (12.04.2018), lk 1.

¹⁶⁸ M. Liivoja. Andmekaitse asjatundjad arutasid Euroopa Liidu andmekaitse reformiga seotud küsimusi.

Andmekaitse Inspeksioon. - Kättesaadav: <http://www.aki.ee/et/uudised/pressiteated/andmekaitse-asjatundjad-arutasid-euroopa-liidu-andmekaitse-reformiga-seotud> (12.04.2018).

¹⁶⁹ Andmekaitse Inspeksioon. Inspeksiooni peadirektori lühiülevaade Euroopa andmekaitseõiguse reformist, lk 2.

- e) isikuandmed tuleb kustutada selleks, et täita vastutava töötleja suhtes kohaldatava liidu või liikmesriigi õigusega ette nähtud juriidilist kohustust (art 17 lg 1 p (e));
- f) isikuandmeid koguti seoses infoühiskonna teenuste pakkumisega (art 17 lg 1 p (f)).

Sisuliselt on artikkel 17 kokkuvõtte viimaste aastate Euroopa Liidu õiguse arengust seoses õigusega olla unustatud nii 1995. aasta andmekaitse direktiivi, Google Spain otsuse kui ka artikli 29 alusel loodud Euroopa andmekaitseasutuste tööühma juhise näol. Huvitaval kombel ei sisalda isikuandmete kaitse üldmäärus enam Google Spain otsuses märgitud kriteeriume, et andmed peavad olema "ebaadekvaatsed, ebarelevantsed või mitte enam relevantssed, või üleliigsed."

Määruse artikli 3 lg 2 kohaselt rakendub määrus mujal kui liidus isikuandmete vastutavale töötlejale juhul, kui andmete töötlemine on seotud liidu andmesubjektidele kaupade ja teenuste pakkumisega või nende käitumise jälgimisega, kui see tegevus toimub liidus. See tähendab, et määruse kohaselt ulatub selle jurisdiktsioon Euroopa Liidust väljapoole, väljaspool Euroopa Liitu asetsevad teenusepakkujad või kaupade pakkujad või andmesubjektide jälgijad on ka Euroopa Liidu õigusega seotud.¹⁷⁰

Uus määrus jätab aga mitmed küsimused lahtiseks. Stanfordi Ülikooli professor D. Keller märgib, et esiteks ei selgu määrusest, kas õigus andmete eemaldamiseks laieneb ka suurtele sotsiaalvõrgustikele. Selleks peaks neid platvorme sarnaselt otsingumootoritega lugema andmete vastutavateks töötlejateks.¹⁷¹ Euroopa andmekaitseasutuste tööühm on märkinud, et pelgalt see, et kohtuotsus oli suunatud otsingumootoritele, ei tähenda, et samad kriteeriumid teistele andmetöötlejatele ei võiks kohalduda.¹⁷² D. Keller on seisukohal, et andmekaitseasutustel oleks ilmselt raske õigustada sotsiaalvõrgustike kõrvalejätmist sellisest kohustusest.¹⁷³ Teiseks esineb oht teabe liigseks eemaldamiseks, kuivõrd määruses on kehtestatud sanktsioonid üksnes juhuks, kui andmetöötleja ei täida määruses sätestatud kohustusi, st jätab andmed eemaldamata (artikli 83 lõike 5 punkt b). Seevastu teabe kergekäelise eemaldamise korral mingisuguseid tagajärgi sätestatud ei ole. Eelnevalt tulenevalt on riski vältimiseks andmetöötlejatel lihtsam eemaldada pigem rohkem kui vähem

---

¹⁷⁰ J. W. Dowdell, pp 321-322.

¹⁷¹ D. Keller. The final draft of Europe's "Right to be forgotten" law. - The Center for Internet and Society 17.12.2015.

¹⁷² Article 29 Data Protection Working Party, p 8.

¹⁷³ D. Keller. The final draft of Europe's "Right to be forgotten" law.

informatsiooni.¹⁷⁴ Kolmandaks ei sätesta määrus selgelt, millised on need väljendusvabadust kaitsevad kriteeriumid, mille alusel võib andmete eemaldamisest keelduda (vastavalt artikli 17 lõike 3 punktile a). Selle asemel on liikmesriikidele pandud kohustus siseriiklikult sätestada normid väljendusvabaduse kaitseks (artikli 85 lg 2). Sarnane kohustus oli olemas aga ka juba andmekaitse direktiivis ning siiani (st 20 aastat hiljem) ei ole mõned riigid eelnimetatud kaitseklausleid kehtestanud, mistõttu on väga ebatõenäoline, et ka uue määruse alusel seda tehakse.¹⁷⁵

Eelnevast nähtuvalt on Euroopa Liit õiguse olla unustatud suhtes tugevalt toetaval seisukohal.¹⁷⁶ Euroopa Kohtu otsuse kohaselt sisaldub õigus olla unustatud juba andmekaitse direktiivis. Euroopa Liidu seadusandja on õiguse olla unustatud isikuandmete kaitse määruses sätestamisega seda veelgi tugevdanud ja kinnitanud.

---

¹⁷⁴ Daphne Keller. The Right Tools: Europe's Intermediary Liability Laws and the 2016 General Data Protection Regulation. 22.03.2017. - Available: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2914684>, p 31 (22.04.2018).

¹⁷⁵ D. Keller. The final draft of Europe's "Right to be forgotten" law.

¹⁷⁶ O. Pollicino, M. Bassinio, p 242.

III. ÕIGUS OLLA UNUSTATUD - KAS RAHVUSVAHELISELT TUNNUSTATUD INIMÕIGUS?

§ 1. Vajadus õiguse olla unustatud järele

Vastavalt S. P. Marksi käsitlesele on rahvusvaheliste õigusnormide kujunemise aluseks vajadus.¹⁷⁷ Digitaalajastu on kaasa toonud järjest ulatuslikumad privaatsusõiguste rikkumised, luues vajaduse nende õiguste kaitseks.

Seisukohti õiguse olla unustatud vajalikkuse osas on käsitletud järgmistes uuringutes:

- 2013. aastal tehtud uuringu kohaselt leidsid 68% USA internetikasutajatest, et kehtiv regulatsioon ei ole piisav selleks, et kaitsta privaatsust internetis.¹⁷⁸
- 2014. aastal tehtud uuringu kohaselt leidsid 61% USA elanikest, et mingisugune versioon õigusest olla unustatud on vajalik. 39% pooldas samasugusel kujul õiguse olla unustatud sätestamist nagu see on Euroopas, st ilma täiendavate piiranguteta. 47% vastajatest avaldasid muret mitterelevantsete otsingutulemuste mõjust isiku kuvandile.¹⁷⁹
- Täiendava 2014. aastal tehtud uuringu kohaselt toetab 33% USA elanikkonnast "tugevalt" ning 22% "mõnel määral" sarnast õigust olla unustatud nagu Euroopas.¹⁸⁰
- 2015. aastal tehtud uuringu kohaselt toetas õigust olla unustatud USA-s kokku 88% elanikkonnast. Nendest 52% toetas "tugevalt" sellise õiguse sätestamist ning 36% "mõnel määral."¹⁸¹
- 2014. aastal Suurbritannias tehtud uuringu kohaselt leiavad 50% sealsetest elanikest, et õigust olla unustatud oleks vaja.¹⁸² 23% olid sellele vastu, ülejäänud 27% olid kahevahel või ei võtnud selles küsimuses seisukohta.
- 2017. aastal läbi viidud uuringus selgus, et 75% töötajatest soovib tõenäoliselt kasutada isikuandmete kaitse üldmäärusest tulenevat õigust nõuda andmete kustutamist ettevõttelt alusel, et andmete säilitamiseks puudub mõjuv põhjus.¹⁸³

---

¹⁷⁷ S. P. Marks. *Emerging Human Rights: A New Generation for the 1980s*, p 436.

¹⁷⁸ L. Rainie jt. *Anonymity, Privacy, and Security Online*. Pew Research Center 5.09.2013. Available: <http://www.pewinternet.org/2013/09/05/anonymity-privacy-and-security-online> (11.04.2018).

¹⁷⁹ D. Humphries. *U.S. Attitudes Toward the 'Right to Be Forgotten'*. Software Advice 5.09.2014. - Available: <https://www.softwareadvice.com/security/industryview/right-to-be-forgotten-2014> (11.04.2018).

¹⁸⁰ J. Gammon. *Americans would support "right to be forgotten"* - YouGov US 2.06.2014.

¹⁸¹ M. Trujillo. *Public wants 'right to be forgotten' online* - The Hill 19.03.2015.

¹⁸² W. Dahlgreen. *Public support for 'right to be forgotten'* - YouGov UK 15.05.2014.

¹⁸³ Clearswift. *Right to be Forgotten: 75% of employees likely to exercise rights under GDPR*. 1.12.2017. - Available: <https://www.clearswift.com/about-us/pr/press-releases/right-be-forgotten-75-employees-likely-exercise-rights-under-gdpr> (11.04.2018).

- Täiendavas 2017. aastal USA elanikkonna seas läbi viidud uuringus uuriti, millised on need tegurid, mis mõjutavad elanikkonna seisukohti seoses õigusega olla unustatud. Uuriti järgmisi tegureid: 1) kellel peaks olema õigus teabe eemaldamise taotluste üle otsustada ning otsuseid ellu viia; 2) keda peaks õigus olla unustatud kaitsma; 3) kas teave kriminaalkaristuste kohta peaks olema hõlmatud õigusega olla unustatud; 4) kui vana peaks teave olema, et see kvalifitseeruks õiguse olla unustatud alusel eemaldamiseks. Uuringust selgus, et ainult üks nendest faktoritest omas mõju - asjaolu, kes vastutab teabe eemaldamise otsuste elluviimise eest. Vastajad toetasid rohkem varianti, kus otsustajaks eemaldamise taotluste üle olid eraettevõtted (otsingumootorid või veebilehekülgede haldajad) võrreldes valitsusasutustega. Otsuste rakendamise küsimuses asusid 60,1% vastajatest paradoksaalsel kombel aga seisukohale, et see peaks olema valitsusasutus.¹⁸⁴

USA suured tehnoloogiakorporatsioonid eesotsas Google Inc'iga on olnud igasuguse õiguse olla unustatud tunnustamise vastu. Oma seisukoha levitamiseks ning regulatsiooni mõjutamiseks on korporatsioonid teinud kõvasti lobitööd, näiteks Google Inc. on 2014. aastal kulutanud lobitööle 16,8 miljonit dollarit.¹⁸⁵ Samuti on Google Inc. 2016. aastal kulutanud suurusjärgus 5,25-5,5 miljonit eurot lobitööks Euroopa Liidus.¹⁸⁶ Muuhulgas on Google lobitöö eesmärk olnud kujundada väärarusaama, et õiguse olla unustatud näol on tegemist tsensuuriga.¹⁸⁷

Kokkuvõtvalt nähtub, et erinevalt seadusandjast peab rahvastik sammu tehnoloogia arenguga. Tunnetatakse vajadust õiguse olla unustatud järele - senine internetipriivaatsuse regulatsioon ei paku piisavat kaitset. Uuringutulemustest järeldub, et vajadus privaatõiguse järele internetis ei ole mitte kunstlikult konstrueeritud probleem, vaid oluline murekoht paljude jaoks, kelle nimeotsingut tehes kuvatakse põhjendamatult ebameeldivad detailid isiku minevikust. Kuid mitte üksnes minevikusündmuste kahjulik mõju ei ole privaatõiguste puudumise tagajärjeks. Samaaegselt leiab aset enesetsensuur - võimalike negatiivsete tagajärgede vältimiseks piiratakse igasuguse teabe avaldamist. Sisuliselt kätkeb igasugune informatsiooni jagamine ning oma mõtete väljendamine endas riski hilisemate negatiivsete

¹⁸⁴ L. Bode, M. L. Jones. Ready to forget: American attitudes toward the right to be forgotten - The Information Society 2017/33 (2), pp 80-82.

¹⁸⁵ OpenSecrets.org. Annual Lobbying by Google Inc. - Available: <http://www.opensecrets.org/lobby/clientsum.php?id=D000022008&year=2014> (19.04.2018).

¹⁸⁶ European Union Transparency Register. Google Inc. - Available: <http://ec.europa.eu/transparencyregister/public/consultation/displaylobbyist.do?id=03181945560-59> (19.04.2018).

¹⁸⁷ J. W. Dowdell, p 333-334; Samuti: K. McCarthy. Google lobbies hard to derail new US privacy laws – using dodgy stats - The Register 26.04.2018.

tagajärgede saabumiseks, kuna see jääb internetiarhiividesse alles igavesti. Privaatsusõiguste piisava kaitse puudumine piirab seega internetikasutajate vaba eneseteostust, maailma avastamist ning arengut. Õiguse olla unustatud sõnumina võib seega näha õigust teha vigu. Lähenemine, et veebikeskkonda kord sattunud teave peaks sinna alatiseks üles jääma, ei võta arvesse võimalust, et inimesed muutuvad. Internetikasutajad tunnetavad vajadust kaitsele selle eest, et minevikus tehtud vead ei jääks neid igaveseks iseloomustama. Vajadus õiguse kaitsele on oluliseks argumendiks, miks võiks õigusel olla unustatud olla potentsiaali kujuneda inimõiguseks.

§ 2. Regulatsiooni olemasolu

Rahvusvahelise õiguse allikaks on muuhulgas rahvusvaheline tava ehk õigusnormina tunnustatud õiguspraktika, mis koosneb riikide üldisest ja ühetaolisest praktikast ning veendumusest, et selline käitumine on õiguslikult kohustav ja ühiskonnas vajalik. Käesoleva alapeatüki eesmärgiks on uurida, kas õiguse olla unustatud osas on välja kujunenud tavaõiguse esimene element, st riikide üldine ja ühetaoline praktika.

1) Kontinentaal-Euroopa

Kontinentaal-Euroopalikus õiguskultuuris on privaatsusõigust alati tugevalt kaitstud. Nii ajalooliselt kui tänapäeval võib privaatsuse kaitsmist Euroopas vaadelda kui väärrikuse kaitsmist. Ajalooliselt kaitsti Euroopas väärrikust duelliga, mille pidamise põhjuseks võis olla näiteks solvang, laim, kuulujutt - kokkuvõtvalt igasugune väärrikuse riive.¹⁸⁸ Duelli pidamine asendus hiljem kohtus käimisega, kus väärrikuse kaitsmine sai teoks läbi privaatsusõiguste kaitse. Duelle peeti ka Ameerikas, kuid kaugeltki mitte samas ulatuses kui Euroopas. USA-s vaibus duelli pidamine kiiresti seoses industrialiseerimisega, kuna oluliseks väärtuseks muutus pigem varanduse suurus - au ja väärrikus jäid tagaplaanile. Euroopas duelli pidamine samuti kadus, kuid kaitstavad väärtused jäid samaks.¹⁸⁹

Kuulus Alexandre Dumas kaasus ilmestab Kontinentaal-Euroopale omast privaatsusõiguste eelistamist teistele võistlevatele õigustele. 1867. aastal, mil fotograafia oli veel üsna uus tehnoloogia, poseeris pildil kuulus Kolme musketäri autor, Alexandre Dumas. Pildil poseeris ka noor näitlejanna, kes arvati olevat Dumas armuke, mistõttu tekkis fotode avaldamisel skandaal. Fotode tagasi saamiseks esitas Dumas hagi kohtusse. Prantsuse kohtu otsuse

---

¹⁸⁸ J. Q. Whitman. The Two Western Cultures of Privacy: Dignity versus Liberty. - The Yale Law Journal 2004/113, p 1166.

¹⁸⁹ J. W. Dowdell, pp 315-316.

kohaselt kaalus Dumas õigus privaatsusele üles fotograafi omandiõigused. Eelnev näitlikustab, kuidas õiguse erinevad harud, privaatsusõigus ning omandiõigus, umbes poolteist sajandit tagasi pörkusid. Tekkivaid konflikte ei ole siiani lahendatud - näiteks tänapäeval võiks Dumas küsida Google'ilt, et viimane võtaks maha otsingutulemustest viite teda kujutavale digitaalsele pildile. Seega võib õiguse olla unustatud juuri näha juba kauges minevikus.¹⁹⁰

Õiguse olla unustatud õiguslikeks algeteks peetakse ka Prantsusmaa ja Itaalia "õigust unustusele,"¹⁹¹ mis tähendab õigust vaikusele seoses asjakohatute mineviku asjaoludega. Prantsuse tsiviil- ja kriminaalõiguses on sätestatud õigus informatsiooni levitamise piiramiseks, kusjuures piiramise kestus sõltub konkreetsest kaasusest, kriminaalasja puhul näiteks õigusrikkumise raskusest. Prantsusmaa suhtub karistusregistrist nähtuvate andmete privaatsuse küsimusse tõsiselt, eesmärgiga võimaldada endistele kinnipeetavatele taassotsialiseerumist.¹⁹²

Hispaania jaoks oli väga traumaatiline Francisco Franco diktatuur aastatel 1939-1975. Fraas *derecho al olvido* seondub Hispaania 1977. aasta amnesia seadusega, mis keelas nende süüdimõistmise, kes olid seotud 40-aastase Francisco Franco diktatuuriga, mille tõttu tapeti kodusõjas umbes 200 000 hispaanlast. Seadus võeti vastu liikumaks edasi demokraatiaga ning oli omamoodi unustamise viisiks. Tegemist oli sisuliselt õigusele olla unustatud sarnase regulatsiooniga ühiskonna tasandil.¹⁹³ Ka tänaseni kõige märkimisväärsem lahend seoses õigusega olla unustatud, Euroopa Kohtu 2014. aasta lahend C-131/12, on pärit Hispaaniast. Selles valguses ei ole midagi üllatavat selles, et õiguse olla unustatud taaselustamise kaasused tõusetusid üles Hispaanias - ühiskonnas, kus on olemas kogemus ja harjumus unustada ning andestada. Euroopa Kohtu lahend, mis kinnitas õigust olla unustatud digitaalkeskkonnas, ei olnud esimene omasugune. 2011. aastal nõudsid umbes 90 Hispaania kodanikku Hispaania Andmekaitseametilt, et viimane kohustaks Google'it eemaldama nende otsingutulemused seal sisalduva informatsiooni häbimärgistava või asjakohatu sisu tõttu.¹⁹⁴ Tegemist oli kaasustega, kus tuli leida tasakaal väljendusvabaduse ja privaatsusõiguse vahel. Otsused, mille kohaselt oli Google kohustatud lingid otsingutulemustest eemaldama, kaebas Google edasi. Nende

---

¹⁹⁰ M. J. Kelly, D. Satolam, p 24.

¹⁹¹ Prantsuse keeles *droit d'oubli*; itaalia keeles *diritto al'oblio*.

¹⁹² M. J. Kelly, D. Satolam, pp 24-25.

¹⁹³ M. J. Kelly, D. Satolam, pp 25-26.

¹⁹⁴ M. L. Jones. Ctrl + Z: The Right to Be Forgotten. New York: New York University Press 2016, p 64.

kaasuste hulgas oli ka Google Spain kaasus, mis jõudis eelotsusetaotlusena Euroopa Kohtusse.¹⁹⁵

Ka Saksamaal toimusid iseseisvad arengud seoses õigusega olla unustatud. 2009. aastal saabus Saksa kohtute ette kaasus, kus 1990. aastal mõisteti süüdi Wolfgang Werle ja Mafred Lauber Saksa näitleja Walter Sedlmayri tapmises.¹⁹⁶ Kuna Saksa õigus lubab kohtutel jätta avalikustamata süüdimõistetud kurjategijate nimed pärast seda, kui nad on oma võla ühiskonnale tasunud (osana õigusest privaatsusele ja taassotsialiseerumise poliitikast), siis hagesid Werle ja Lauber Wikimedia Foundation'it Saksa kohtutes, et viimane eemaldaks Wikipedia artiklitest nende nimed. Kuigi kohus otsustas, et Werle ja Lauberi nimed tuleb saksakeelsest Wikipedia'st eemaldada ning esialgu seda ka tehti, siis tekitas kohtuasi Streissandi efekti (täpsemalt vt töö III osa, § 3). Werle ja Lauberi kohtuasi muutus uudisväärtust omavaks, mistõttu kaalus õigus teabele üles isikute õiguse privaatsusele ning teave muutus mitte-eemaldatavaks. Täiendavalt on informatsiooni eemaldamine ebatõenäoline seetõttu, et Wikimedia Foundation asub USA-s, mistõttu laieneb sellele väljendusvabadust kaitsev USA põhiseaduse I paranduse¹⁹⁷ regulatsioon.¹⁹⁸ Samas ei ole välistatud, et aja möödudes kohustatakse analoogselt Euroopa Kohtu lahendiga C-131/12 Wikipediat eemaldama informatsioon saksakeelsest Wikipedia versioonist või isegi kõikidest versioonidest, kuna isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 3 kohaselt rakendub määrus ka EL-väliste isikuandmete töötlejatele, kui need tegelevad liidus äritegevusega.

Otsingumootoritest lähtuva ohuga privaatsusõigustele seonduv probleem on ka otsingumootorite nn automaatse täitmise¹⁹⁹ funktsioon. Endise Saksamaa liidupresidendi Christian Wulffi abikaasa Bettina Wulff nõudis Google'ilt, et tema nime otsingumootoris sisestades ei soovitaks Google automaatse täitmise funktsiooni käigus otsinguid nagu "*Bettina Wulff prostitute*", "*Bettina Wulff escort*" või "*Bettina Wulff red-light district*". Väide, et B. Wulff on tegelenud prostitutsiooniga, mingisugust kinnitust leidnud ei ole. Google märkis, et pakutud otsingud põhinevad sellel, mida inimesed on otsinud, Google ise midagi ei genereeri. Sellegipoolest ei tähenda see, et isikule ei võiks sellised soovitusel tekitada kahju. Sellised soovitusel võivad oluliselt kujundada isiku mainet. Saksa kohus otsustas, et Google peab

---

¹⁹⁵ M. J. Kelly, D. Satolam, p 26.

¹⁹⁶ J. Schwartz. Two German Killers Demanding Anonymity Sue Wikipedia's Parent - New York Times 12.11.2009.

¹⁹⁷ U.S. Constitution First Amendment. - Available: https://www.law.cornell.edu/constitution/first_amendment (12.04.2018).

¹⁹⁸ M. J. Kelly, D. Satolam. The Right to be forgotten, p 27.

¹⁹⁹ Inglise keeles *autocomplete*.

isiku privaatsust riivavad otsingusoovitused eemaldama.²⁰⁰ Eelnevast nähtub, et alati ei pea häbimärgistav teave olema postitatud otseselt kellegi poolt. Ka pelgalt otsingumootori algoritm võib asuda isiku mainet kujundama.

Kõige märkimisväärsemaid samme õiguse olla unustatud osas on teinud Euroopa Liit. Euroopa Liidu andmekaitse direktiivi pinnalt konstrueeris Euroopa Kohus õiguse olla unustatud. Euroopa Liidu seadusandja otsustas isikuandmete kaitse üldmääruses õigust olla unustatud sõnaselgelt tunnustada. Nende arengute valguses on selge, et Euroopa Liidu kavatsuseks on arendada välja tugev isikuandmete kaitse regulatsioon. Euroopa Liit on mõjuvõimas riikide ühendus ning EL poolne järkjärguline õiguse olla unustatud tugevdamine liidusiseselt on sammuks ka õiguse olla unustatud laiemal tunnustamise poole. Euroopa Liidu eeskujul on õigust olla unustatud tunnustanud ka teised riigid väljaspool Euroopa Liitu.

2) Põhja-Ameerika

Põhja-Ameerika kohtud ei ole rahuldanud taotlusi teabe kustutamiseks, seevastu on siiski võetud üksikuid samme informatsiooni leviku takistamiseks. 2006. aastal hukkus USA-s raskes avariis 18-aastane tütarlaps. Pildid juhtunust olid niivõrd häirivad, et politsei neid vanematele ei näidanud ega ei lasknud vanematel ka last identifitseerida. Kaks nädalat hiljem leidsid vanemad pildid internetist, sest kaks politseitöötajat olid neid oma sõpradega jaganud. Perekond oli sunnitud võtma ette kohtutee, et kustutada pildid rohkem kui kahelt tuhandelt veebilehelt, ent isegi see ei lõpetanud piltide lõplikku ringlemist, kuivõrd ka käesoleval hetkel on kõnealused pildid lihtsa otsinguga leitavad.²⁰¹

Teabe levitamist piiravad kaasused on USA-s on pigem erandlikud ning otsustatakse üksikjuhtumi baasil. Tüüpiliselt piiratakse teatud tüüpi kuritegude toimepanijate või kannatanute nimede avaldamist. Seega teatud juhtudel võib privaatsusõigus kaaluda üles õiguse väljendusvabadusele, ent see on siiski erandlik. Reeglina peetakse väljendusvabadust USA-s privaatsusõigusest olulisemaks.²⁰² Ameerika Ühendriikides valitseb üldiselt seisukoht, et õiguse olla unustatud kehtestamine ei ole võimalik, kuna see oleks vastuolus USA põhiseaduse I parandusega, mis kaitseb väljendusvabadust.²⁰³

---

²⁰⁰ Court Orders Google To Delete Results - Spiegel Online 14.05.2013.

²⁰¹ M. J. Kelly, D. Satolam, p 31.

²⁰² K. Stewart, pp 848-850.

²⁰³ K. Stewart, pp 860-861.

Samas on USA-s siiski õigusele olla unustatud sarnaseid regulatsioone kehtestatud. Nii on üleriigilisel tasemel olemas laste tegevuse jälgimist keelav seadus²⁰⁴, millega on loodud alla 13-aastastele lastele õigus informatsiooni kustutamiseks. Osariiklikul tasandil on California osariik kehtestanud regulatsiooni, mis võimaldab alla 18-aastastel California osariigi elanikel taotleda iseenda poolt postitatud informatsiooni eemaldamist.²⁰⁵ Sellel alusel võib näiteks nõuda Facebookilt nõuda enda tehtud postituste kustutamist, samas ei võimalda see aga teiste isikute poolt kellegi kohta postitatud informatsiooni eemaldamist.²⁰⁶ Regulatsioon hakkas kehtima 1. jaanuaril 2015. Tegemist on sisuliselt õigusega olla unustatud, küll aga piiratud kujul - nimelt täiskasvanutele regulatsioon andmete kustutamise võimalust ei anna.²⁰⁷ Mitmed osariigid on võtnud vastu seadusi, millega on keelatud tasu küsimine nn politseipiltide²⁰⁸ eemaldamise eest kuritegeliku taustaga isikute fotode avaldamisele spetsialiseerunud veebilehekülgede poolt.²⁰⁹ Samuti on olnud USA elanikel teatud tingimustel võimalik eemaldada laenuskoorid,²¹⁰ samuti pankroti-²¹¹ ja kriminaalajalugu.²¹² Nende kõigi puhul võib tõmmata paralleele õigusega olla unustatud, kuivõrd tegemist on võimalustega eemaldamaks teavet minevikus aset leidnud sündmuste kohta. Eelnevast nähtub, et kuigi privaatsusõigus USA-s ei ole kaugeltki sellisel tasemel nagu see on Euroopas, siis teatud piiratud kujul võib õigus olla unustatud olla ka USA-s võimalik.

Kanadas ollakse samuti skeptilisel seisukohal. D. Fraser on märkinud, et õiguse olla unustatud tunnustamine Kanadas on ebatõenäoline põhjusel, et Kanada õiguste ja vabaduste harta²¹³ kohaselt peab olema garanteeritud väljendusvabadus. Õigust privaatsusele, ammugi siis õigust olla unustatud, hartas selgelt sätestatud ei ole.²¹⁴ Samas tegi 2017. aasta juunis Kanada Ülemkohus otsuse, milles leidis, et Google peab eemaldama otsingutulemused kõikidest otsingumootori versioonidest, väljendades sõnaselgelt toetust õiguse olla unustatud tunnustamiseks.²¹⁵

---

²⁰⁴ The Children's Online Privacy Protection Act. - Available: <https://www.ecfr.gov/cgi-bin/text-idx?SID=4939e77c77a1a1a08c1cbf905fc4b409&node=16%3A1.0.1.3.36&rgn=div5> (12.04.2018).

²⁰⁵ Minor Eraser Law. Senate Bill No. 568. California Legislative Information. - Available: http://leginfo.legislature.ca.gov/faces/billNavClient.xhtml?bill_id=201320140SB568 (12.04.2018), § 22581.

²⁰⁶ M. L. Rustad, S. Kulevska. Reconceptualizing the Right to Be Forgotten to Enable Transatlantic Data Flow - Harvard Journal of Law and Technology 2015/28, p 380.

²⁰⁷ M. L. Jones. Ctrl + Z: The Right to Be Forgotten, p 99.

²⁰⁸ Inglise keeles *mugshot*.

²⁰⁹ S. F. Ward. States considering bans and fines for mug shot 'extortion' websites - ABA Journal 29.04.2014.

²¹⁰ M. L. Ambrose, N. Friess, J.V. Matre. Seeking digital redemption: The future of forgiveness in the Internet age. - Santa Clara Journal of Computers and High Technology Law 2012/29, pp 144-146.

²¹¹ M. L. Ambrose, N. Friess, J.V. Matre, pp 124-128.

²¹² M. L. Ambrose, N. Friess, J.V. Matre, pp 128-131.

²¹³ Canadian Charter of Rights and Freedoms. - Available: <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/Const/page-15.html> (12.04.2018).

²¹⁴ M. J. Kelly, D. Satolam, p 47.

²¹⁵ A. Hern. Google's fine is big news but the company faces a far bigger threat - The Guardian 29.06.2017.

3) Suurbritannia

Suurbritannias põhiõigusi sätestav põhiseadus puudub. Põhiõigused Suurbritannias on sätestatud võrdlemisi hiljuti ning seda seaduse tasandil.²¹⁶ Seaduse eesmärgiks oli Euroopa Inimõiguste Konventsioonile täieliku kohaldamise tagamine Suurbritannias. Seaduse kohaselt on ebaseaduslik avalikul võimul tegutseda viisil, mis on vastuolus konventsioonis sätestatud õigustega.²¹⁷ Kuna tegemist on seaduse tasandi õigusaktiga, siis on selle õiguslik püsijäämine oluliselt suurema kahtluse all kui näiteks konstitutsiooni puhul. Seega võib Suurbritannias nii õigust privaatsusele kui ka õigust väljendusvabadusele sisuliselt muuta seadusemuudatusega, mis vajab üksnes parlamendi enamuse heakskiitu.²¹⁸

Suurbritannias kehtiva regulatsiooni kohaselt tuleb pärast kindla ajaperioodi möödumist hoiduda avalikustamast informatsiooni isiku karistatuse kohta.²¹⁹ Samuti ei ole isik ise kohustatud seda informatsiooni enam avaldama näiteks tööle kandideerides või kindlustust taotledes. Kui selline informatsioon (olenemata, kas see on tõene või mitte) on siiski avaldatud eesmärgiga tekitada isikule kahju, siis selleks puhuks on sätestatud ka kahjunõue.²²⁰ Regulatsioon on sarnane õigusele olla unustatud, kuivõrd selle eesmärgiks on samuti isikute vabastamine minevikus tehtud vigadest ning neile uue võimaluse pakkumine eluga edasi minemiseks.

Arvestades, et Suurbritannia on endiselt osa Euroopa Liidust, siis käesoleval hetkel kehtivad EL õigusest tulenevad õigused samaväärselt kõigile Suurbritannia kodanikele, sealhulgas ka õigus olla unustatud. Kuigi 2014. aasta raportis valitsusele soovitas Suurbritannia parlament mitte tunnustada õigust olla unustatud, siis ei tähenda see, et Suurbritannia ei oleks endiselt (vähemalt nii kaua, kuni Suurbritannia on Euroopa Liidus) seotud Euroopa Liidu seadusandluse ja kohtupraktikaga. Kui Suurbritannia on seoses Brexit'iga lõpuks Euroopa Liidust lahku löönud, siis ei kehti sellele ka Euroopa Kohtu kohtupraktika, muuhulgas õigus olla unustatud. See tähendab, et Suurbritannia saab ise otsustada, millise regulatsiooni ta selles küsimuses kehtestab.²²¹ Arvestades, et Suurbritannia võttis vastu seaduse, millega

---

²¹⁶ Human Rights Act of 1998. - Available: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/42/contents> (12.04.2018).

²¹⁷ M. L. Jones. Ctrl + Z: The Right to Be Forgotten, p 51.

²¹⁸ M. J. Kelly, D. Satolam. The Right to be forgotten, p 46.

²¹⁹ Rehabilitation of Offenders Act 1974. - Available: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1974/53> (12.04.2018), §§ 5, 8.

²²⁰ Samas, § 8.

²²¹ M. J. Kelly, D. Satolam, pp 36-38.

kodifitseeriti uue andmekaitse üldmääruse sätteid oma siseriiklikkusse regulatsiooni²²², võib tõenäoliselt asuda seisukohale, et õigus olla unustatud Suurbritannia kodanike jaoks siiski kuhugi ei kao.

13.03.2018 tehti Suurbritannias ka esimesed õigust olla unustatud käsitlevad kohtulahendid. Isik NT-2 soovis enam kui 10 aasta tagustele kriminaalkaristusele viitavate viidete eemaldamist otsingutulemustest. Seoses selle kriminaalkaristusega oli NT-2 kandnud vanglakaristust 6 kuud. Google keeldus otsingutulemusi eemaldamast, mille peale kaebas isik Google'i Suurbritannia Kõrgesse Kohtusse.²²³ Kohus rahuldab taotluse, põhjendades seda peamiselt asjaoluga, et teave kuriteo toimepanemise fakti kohta ning isiku karistatuse kohta on aegunud ning tänaseks ebarelevantne. Google kasutajatel puudub piisav õigustatud huvi, mille alusel oleks põhjendatud teabe jätkuv ülevõetamine. Kohus põhjendas otsust muuhulgas faktiga, et isik oli üles näidanud kahetsust toimepandud tegude eest. Kohus leidis, et märkimisväärset uute samasuguste kuritegude toimepanemise ohtu ei esine.²²⁴ Vastupidiselt leidis kohus sarnases kaasuses isiku NT-1 kohta, kes oli kandnud vanglakaristust 4 aastat, et temal puudub õigus nõuda andmete eemaldamist, kuivõrd kohtuasja materjalidest nähtuvalt oli ta sarnast kuritegelikku käitumist jätkanud.²²⁵ Mõlemad lahendid on pretsedendid õiguse olla unustatud sisu kujundamisel Suurbritannias. Lahendid täpsustavad õiguse olla unustatud rakendamise kriteeriume, märkides, et otsustades teabe eemaldamise üle seoses varasemate karistustega kriminaalasjades, on oluline võtta arvesse ka isiku käitumist pärast karistuse kandmist.

4) Šveits

Šveitsis, mis on Euroopa Nõukogu liige, kuid mitte Euroopa Liidu liige, on sätestatud tugev õigust olla unustatud tagav regulatsioon. Eelkõige on regulatsiooni eesmärgiks kaitsta kriminaalkaristust kandnud isikuid olukorras, kus nad on läbinud rehabilitatsiooni. Šveitsi õiguse kohaselt on isiku nime avaldamine seoses tema kriminaalse taustaga aktsepteeritav üksnes siis, kui karistatus omab uudisväärtust. Samas olukorras, kus isik on piisavalt näinud vaeva rehabiliteerivate programmide läbimisega, ei või isegi uudisväärtuse olemasolul tema nime avaldada.²²⁶

---

²²² R. Browne. UK consumers will be able to force social media giants to delete embarrassing posts under new data law - CNBC 7.08.2017.

²²³ Inglise keeles *High Court of Justice*, mis on esimese astme tsiviilkohtuks kõrge väärtuse või erilise tähtsusega asjades.

²²⁴ Google in historic 'right to be forgotten' challenge - BBC News 28.02.2018.

²²⁵ J. Grierson, B. Quinn. Google loses landmark 'right to be forgotten' case - The Guardian 13.04.2018.

²²⁶ M. L. Jones. Ctrl + Z: The Right to Be Forgotten, p 56.

5) Ladina-Ameerika

Ladina-Ameerikas on õiguse olla unustatud arendamisega kõige aktiivsemalt tegelenud Argentiina. Argentiina oli ka esimene riik, keda Euroopa Liit tunnustas kui piisavalt adekvaatset andmekaitseregulatsiooni omavat.²²⁷ Argentiinas reguleerib interneti privaatsusõigusi Euroopa Liidu andmekaitse direktiiviga sarnane õigusakt,²²⁸ pakkudes isegi tugevamat kaitset privaatsusõigustele kui Euroopa Liidu regulatsioon. Da Cunha kaasus oli esimene Argentiinas, kus käsitleti küsimust, kas otsingumootorid peavad viited otsingutulemustest eemaldama ning kas selle mittetegemisega kaasneb vastutus.²²⁹ 2009. aastal hages Argentiina popstaar Virginia Da Cunha Google'it ja Argentiina Yahoo'd varalise ja moraalse kahju hüvitamise nõudes, sest tema pilti ning nime kasutati intiimteenuste veebilehekülgedel. Esimese astme kohus otsustas Da Cunha kasuks, märkides siiski, et tsensuur on keelatud ning et sõnavabadust tuleb kaitsta. Kohus märkis Da Cunha kasuks otsustades, et õigus enesemääratlusele ja privaatsusõigusele on niivõrd olulised, et kaaluvad üles õiguse väljendusvabadusele.²³⁰ Apellatsioonikohus aga pööras otsuse ümber, ülemkohus nõustus apellatsioonikohtu otsusega. Ülemkohus asus seisukohale, et otsingumootorite puhul on tegemist üksnes informatsiooni vahendajatega, keda vastutusele võtta ei saa. Veebilehe haldajad on need, kes võtavad vastu otsuseid lehekülgede sisu osas.²³¹ Vaatamata otsuse ümberpööramisele nähtub Argentiina kohtupraktikast siiski juba aastal 2009, st enne Euroopa Kohtu Google Spain pretsedenti, et esineb teatud valmisolek kohtunike poolt kaitsta õigust olla unustatud.

Tšiilis on sarnaselt Argentiinaga tugev andmekaitseregulatsioon, mis võimaldab andmesubjektidel kogutud andmetega tutvuda ning neid parandada. Brasiilias on andmekaitse regulatsioon võrreldes Argentiina ja Tšiiliga väga nõrk. Väidetavalt seisab Brasiilia nõrga andmekaitseregulatsiooni tõttu Google silmitsi ligi 600 kohtuasjaga. Samas on igasugused püüdlused regulatsiooni tugevdamiseks saanud tugeva vastuseisu osaliseks.²³²

---

²²⁷ A. Klosek. *The War On Privacy*. Westport: Praeger Publishers 2007, p 130.

²²⁸ Argentina Personal Data Protection Act of 2000. - Available:

<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un-dpadm/unpan044147.pdf> (12.04.2018).

²²⁹ Da Cunha v. Yahoo de Argentina SRL and Another - Open Society Foundations 19.01.2015.

²³⁰ M. J. Kelly, D. Satolam, pp 28-31; J. W. Dowdell, pp 323-325.

²³¹ Da Cunha v. Yahoo de Argentina SRL and Another.

²³² J. W. Dowdell, p 325.

2015. aastal asus Mehhiko Rahvuslik Teabevabaduse Instituut²³³ seisukohale, et ärimehel Carlos Sánchez de la Peña'l oli õigus nõuda Google otsingumootori tulemuste seast tema seotusele pettustega äritegevuses viitavate otsingutulemuste eemaldamist.²³⁴

Costa Rica, Nicaragua ja Uruguay Idavabariik tunnustavad õigust olla unustatud sõnaselgelt kas seaduse tasandil või kohtupraktikas, peamiselt seoses kriminaal- või finantsasjadega.²³⁵

Colombia konstitutsioonikohus jõudis 2015. aasta otsuses omapärasele seisukohale, et õigust otsingutulemuste eemaldamiseks ei ole, küll aga tuleb informatsiooni avaldajat kohustada informatsiooni uuendama, et see peegeldaks tegelikkust.²³⁶

6) Austraalia

Austraalia Õigusreformi Komisjon²³⁷ on soovitanud, et Austraalia peaks vastu võtma "õiguse olla kustutatud", mille kohaselt võivad isikud nõuda ettevõtetelt, et nende isiklik teave kustutataks, isegi juhul, kui alus selle kogumiseks oli õiguspärane.²³⁸ Tegemist on sarnase õigusega õigusele olla unustatud Euroopas.

7) Jaapan

2014. aastal kohustasid Jaapani kohtud Google'it eemaldama otsingumootori otsingutulemused, kus mainitud isik leidis, et tema minevikus aset leidnud kriminaalsele tegevusele viitavate otsingutulemuste kuvamine rikub tema privaatsusõigusi. Tegemist oli üle kümne aasta vanuste kuritegudega. Kohus leidis, et lingid tuleb eemaldada põhjusel, et nende ülevõetamine põhjustab isikule reaalselt kahju.²³⁹ 2015. aastal nõudis lapsprostitutsioonis ja -pornograafias süüdi mõistetud isik Google'ilt otsingutulemuste eemaldamist 3 aastat pärast tegude toimepanemist. Kohus sellega ei nõustunud ning leidis, et kuriteo raskusest tulenevalt kaalub avalik huvi üles isiku õiguse privaatsusele.²⁴⁰

---

²³³ Inglise keeles *The Mexican National Institute for the Access to Information*.

²³⁴ What are the implications of the right to be forgotten in the Americas? - Derechos Digitales 22.09.2015.

²³⁵ C. Rich. Privacy in Latin America & the Caribbean. The Bureau of National Affairs 27.04.2015. - Available: https://www.bna.com/uploadedFiles/BNA_V2/Legal/Pages/Custom_Trials/PVRC/Privacy_Laws_Latin_America.pdf (22.04.2018), p 2.

²³⁶ Colombia: Constitutional Court rules on the "right to be forgotten" - International Academy of Comparative Law 14.07.2015.

²³⁷ Inglise keeles *Australian Law Reform Commission*.

²³⁸ H. Belot. Experts fear a European 'right to be forgotten' online ruling may be duplicated in Australia. - The Sydney Morning Herald 19.11.2014.

²³⁹ Japanese Court Orders Google to Halt Search Harassment - The Japan Times 10.10.2014.

²⁴⁰ Tokyo High Court Overturns Man's 'Right to be Forgotten' - The Japan Times 13.07.2016.

Yahoo Japan, kelle otsingumootorit kasutab 51% Jaapani elanikkonnast, on ennetava käiguna otsustanud teha võimalikuks teatud tingimustel isikel oma otsingutulemused eemaldada. Yahoo kustutab otsingutulemused, mis rikuvad isikute privaatsusõigusi. Sellisteks andmeteks võivad olla näiteks isiku tervislikku seisundit kajastavaid andmed, telefoninumber, kodune aadress või minevikus aset leidnud vähetähtsad õigusrikkumised.²⁴¹

8) Lõuna-Korea

Euroopa Liidu andmekaitsedirektiivi eeskujul on Lõuna-Koreas arutatud õiguse olla unustatud sätestamist.²⁴² 2016. aasta juunis jõustus juhise seoses juurdepääsu piiramisega internetipostitustele. Tegemist on mittesiduva dokumendiga, ent selles sisalduv sarnaneb suure osas Euroopa Liidu õigusega olla unustatud. Juhise kohaselt on andmesubjektidel õigus taotleda viidete eemaldamist otsingutulemustest, kusjuures seda õigust on laiendatud ka isiku perekonnaliikmetele, andes neile võimaluse taotleda viidete eemaldamist teise perekonnaliikme eest pärast viimase surma.²⁴³

9) Aafrika

Lõuna-Aafrika Vabariigis õigust olla unustatud otseselt sätestatud ei ole. Lõuna-Aafrika Vabariigi isikuandmete kaitse seadus²⁴⁴ sätestab, et isikuandmeid võib säilitada või kasutada ainult niivõrd, kuivõrd see on vajalik andmete töötlemise eesmärgi täitmiseks. Õigusakt võimaldab samuti taotleda isikuandmete parandamist või kustutamist.²⁴⁵

10) Venemaa Föderatsioon

Märkimisväärselt on õiguse olla unustatud sätestanud ka Venemaa Föderatsioon. 2015. aasta juulis võttis Venemaa Föderatsioon vastu seaduse nr 264-FZ²⁴⁶, millega muudeti föderaalseadustikku 149-FZ²⁴⁷ ning mis kodifitseeris õiguse olla unustatud seadusesse. Seadus hakkas kehtima 1. jaanuaril 2016.a. Esialgne seaduseelnõu oli eriti radikaalne. Eelnõu kohaselt ei pidanud isikud, kes soovisid linke otsingumootoritest eemaldada, nendele linkidele

---

²⁴¹ J. McCurry. Japan recognises 'right to be forgotten' of man convicted of child sex offences - The Guardian 1.03.2016.

²⁴² M. Y. Chung. Rocky Road Ahead for 'Right to be Forgotten' in Korea - Korea IT Times 7.07.2015.

²⁴³ J. Lim. South Korea Releases Right to Be Forgotten Guidance - Bloomberg BNS 13.07.2016.

²⁴⁴ The Protection of Personal Information Act 2013. - Available:

https://www.saica.co.za/Portals/0/Technical/LegalAndGovernance/37067_26_11_Act4of2013ProtectionOfPersonalInfor_correct.pdf (20.04.2018).

²⁴⁵ A. Weeks. The Right to be Forgotten in South Africa. Michalsons 26.03.2013.

²⁴⁶ Vene Föderaalakoodeksi ja tsiviilkohtumenetluse koodeksi muutmise seadus 264-FZ. - Kättesaadav:

<http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=182637#003145163107065552> (12.04.2018).

²⁴⁷ Vene Föderaalakoodeks 149-FZ. - Kättesaadav:

<http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=LAW&n=221952&rnd=FA4F2F0FA7DDBAE82F7491910D2717AF&from=286904-223#05172564574806173> (12.04.2018).

isegi mitte viitama, vaid linkide ülesotsimine pidi jääma otsingumootori ülesandeks. Lisaks oli eelnõu kohaselt võimalik eemaldada igasugust tõest ja täpset informatsiooni, mis oli vanem kui 3 aastat (erandina oli keelatud informatsiooni kustutamine kriminaalkaristuste kohta). Täiendavalt ei olnud eelnõu kohaselt kustutamise taotluste esitamine piiratud nimeotsingutega. Lõplik versioon oli siiski leebem. Vastu võetud seaduse artikli 10.3 lõike 1 kohaselt on suunatud reklaami kasutataval otsingumootoritel kohustus (mõningate eranditega) kustutada otsingutulemused, kui tegemist on viidetega ebaseaduslikult levitatud, ebatäpse, aegunud või ebaolulise informatsiooniga isiku kohta. Ainukesed erandid, mille alusel keelduda linkide eemaldamisest, on artikli 10.3 lõike 1 kohaselt: 1) informatsioon kriminaalse sisuga sündmuste kohta, mille puhul ei ole karistamise võimalus aegunud; 2) informatsioon kuriteo toimepanemise kohta, mille karistus ei ole aegunud. Erinevalt Euroopa Liidu õigusest olla unustatud, mille rakendamine tuli Google Spain kaasuse kohaselt kõne alla üksnes juhul, kui andmed ei ole adekvaatsed, asjakohased või kui andmed on nende kogumise eesmärgi ja möödunud aega arvestades ülemäärased,²⁴⁸ võttis Venemaa Föderatsioon vastu üldise õiguse olla unustatud. Täiendavalt puudub regulatsioonis erand juhuks, kui avalik huvi teabe saamiseks kaalub üles isiku õiguse privaatsusele. Selle asemel on seaduse artikli 10.3 lõikes 1 sätestatud, et andmed võib kustutada, kui *"hilisemate sündmuste tõttu ei ole informatsioon enam andmesubjektile oluline"*. Seega ei kaitsta avalikku huvi, vaid ainult andmesubjekti. Märkimisväärne erinevus EL õigusega seisneb veel selles, et seadus 264-FZ aga keelab artikli 10.3 lõikes 8 selgelt otsingumootoritel avaldada teavet, mis puudutab andmete kustutamise taotlusi. EL õiguse kohaselt ei ole sõnaselgelt keelatud nende teavitamine, kelle poolt avaldatud info on otsingutulemustest eemaldatud, samuti ei ole keelatud statistika avaldamine ja Google teeb seda hoogsalt. Venemaa Föderatsiooni seaduses sätestatud keeld võib tähendada nii andmete avaldaja teavitamise keelamist kui ka statistika avaldamise keelamist. Selle tulemus võib olla, et puudub igasugune läbipaistvus selles osas, kuidas õigust olla unustatud Venemaa Föderatsioonis rakendatakse.²⁴⁹ Seega esinevad Vene regulatsioonis, mis pidavat olema EL regulatsiooni ülevõtmise, tegelikult päris olulised erinevused. Tegemist on näitega radikaalsest õigusest olla unustatud, mille puhul tagatiseid väljendusvabaduse kaitseks on oluliselt nõrgemad kui Euroopa Liidus.

S. P. Marks on märkinud, et uute inimõiguste kujunemisel võib ühise joonena näha seda, et õiguse tunnustamisele rahvusvahelise inimõigusega eelneb tavaliselt õiguste sätestamine

---

²⁴⁸ EKO C-131/12, p 93.

²⁴⁹ R. Nurullaev. Right to Be Forgotten in the European Union and Russia: Comparison and Criticism - Higher School of Economics Research Paper 2015/3, pp 188-191.

siseriiklikul tasandil.²⁵⁰ Marksi seisukoht peegeldab Rahvusvahelise Kohtu statuudi artiklis 38 sätestatud, mille kohaselt võib rahvusvahelise õiguse allikaks olla riikide ühetaoline praktika. Rahvusvahelisel tasandil õigust olla unustatud tunnustatud ei ole. Õiguse olla unustatud puhul on loodud regulatsioone siseriiklikel ning ka regionaalsel tasandil. Regionaalsel tasandil on Euroopa Liidus kujunenud tugev alus õiguse olla unustatud tunnustamiseks regionaalse inimõigusena. Eeltoodud käsitlest nähtuvalt on Euroopa Liidu järgedes ka mujal riikides leitud, et õigus olla unustatud on midagi vajalikku ning tunnustamist väärt. Euroopa Liidu väliste riikide sarnase praktika pinnalt ei ole iseenesest välistatud, et edasised arengud võiksid viia õiguse olla unustatud kui uue universaalse inimõiguse formuleerimiseni.

M. L. Jones leiab, et õigus olla unustatud võib olla rahvusvahelistesse instrumentidesse juba sisse kirjutatud. Nimelt ICCPR artikli 17 lõikes 1 on sätestatud järgnevas sõnastuses õigus privaatsusele: "*Kellegi isiklikku või perekonnaellu ei tohi meelevaldselt või ebaseaduslikult vahele segada, kellegi korteripuutumatus, kirjavahetuse saladusele, aule ja reputatsioonile ei tohi meelevaldselt või ebaseaduslikult kallale kippuda.*" Artikli 17 lõike 2 kohaselt: "*Igal inimesel on õigus seaduse kaitsele selliste vahelesegamiste ja kallalekippumiste eest.*" See sõnastus sarnaneb suuresti Euroopa Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni²⁵¹ artikliga 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta²⁵² artikliga 7 (era- ja perekonnaelu austamine), kuigi viimased on oma olemuselt ulatuslikumad. ICCPR 1988. aasta kommentaari nr 16 punkti 10 kohaselt: "*Iga üksikisik peaks suutma kindlaks teha, millised riigiasutused või eraõiguslikud isikud või asutused omavad või võivad omada kontrolli tema isikuandmete üle. Kui sellised andmekogud sisaldavad ebaõigeid isikuandmeid või on kogutud või töödeldud vastuolus seaduse sätetega, peaks igal üksikul isikul olema õigus taotleda andmete parandamist või eemaldamist.*"²⁵³ ÜRO-d ei peeta eriliseks privaatsusõiguste arendajaks, see ei ole ÜRO peamiseks prioriteediks. Siiski võib viidatud ICCPR kommentaarist, mille kohaselt on igal üksikisikul õigus taotleda oma ebaõigete või vastuolus seadusega kogutud andmete parandamist või eemaldamist, selguda, et ICCPR-s sisaldub õigus olla unustatud, mis muudab selle rahvusvaheliseks inimõiguseks.²⁵⁴

---

²⁵⁰ S. P. Marks. *Emerging Human Rights: A New Generation for the 1980s*, p 442.

²⁵¹ Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. - RT II 2010, 14, 54.

²⁵² Euroopa Liidu põhiõiguste harta. – ELT C 326, 26.10.2012.

²⁵³ ÜRO Inimõiguste Komitee. Üldkommentaar nr 16. Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artiklile 17. 8.04.1988. - Kättesaadav: <http://www.refworld.org/docid/453883f922.html>, p 10.

²⁵⁴ M. L. Jones. *Ctrl + Z: The Right to Be Forgotten*, p 79.

§ 3. Rakendusmehhanismid

S. P. Marks on märkinud, et õiguste tunnustamisel inimõigustena tuleks nõuda kindlate standardite täitmist: õigusel peaks olema selgelt defineeritud objekt ja tuvastatav subjekt ning õigus peaks olema ka rakendatav. Samas mitmed aastakümneid tunnustatud inimõigused nendele standarditele ei vasta.²⁵⁵ Alljärgnevalt analüüsitakse, kuidas rakendatav on õigus olla unustatud.

Õiguse olla unustatud rakendajateks on isikuandmete töötledjad, kes on esmaseks otsustajaks, kas andmed eemaldada või mitte. Negatiivse otsuse korral, st kui isikuandmete töötledja keeldub andmete eemaldamisest, on andmesubjekti käitumisvõimalusteks: 1) pöörduda siseriikliku andmekaitseasutuse poole või 2) pöörduda siseriikliku kohtu poole.²⁵⁶ Kui üks neist teeb taotleja huvidele vastava lahendi, on enne andmete eemaldamisest keeldunud andmete töötledja kohustatud viite sisule eemaldama. Otsuste täitmine on täiendavalt tagatud ulatuslike trahviähvardustega vastavalt isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 83 lõike 5 punktile b.

Peamised etteheited õiguse olla unustatud rakendusmehhanismidele on kaebeõiguse asümmeetrilisus, rakendusmehhanismide mittevastavus interneti toimimispõhimõtetele ning kahtlus õiguse rakendajate erapooletuses. Probleeme rakendusmehhanismidega on autor käsitlenud ka varasemas uurimistöös.²⁵⁷

1) Kaebeõiguse asümmeetrilisus

Kui andmesubjekt võib negatiivse otsuse korral pöörduda oma õiguste kaitseks andmekaitseasutuse poole või kohtusse, siis esialgse sisu avaldaja võimalused väljendusvabaduse kaitsmiseks on ülimalt piiratud. Google saadab isikutele, kelle lehekülgedele viitavad lingid on eemaldatud, teavituse²⁵⁸ koos vaidlustamisviitega.²⁵⁹ Samas ei ole Google'il kohustust kaebustele vastata ning negatiivse otsuse korral isiku kaebevõimalused lõppevad. Samuti ei avalda Google põhjuseid, miks link eemaldati, seega saab vaidlustamine toimuda üksnes spekulatsiooni pinnalt.²⁶⁰

---

²⁵⁵ S. P. Marks, pp 451-452.

²⁵⁶ EKo C-131/12, p 78-79.

²⁵⁷ H. Torop, lk 20-29.

²⁵⁸ C. Moran. Things to remember about Google and the right to be forgotten - The Guardian 3.07.2014.

²⁵⁹ Web Search removal under data protection law in Europe. - Available:

<https://www.google.com/webmasters/tools/eu-privacy-webmaster?pli=1> (20.04.2018).

²⁶⁰ S. Wechsler, p 144-145.

Lisaks puudub üldsusel otsene võimalus kaitsta oma huvi teabe saamiseks. Kui informatsioon eemaldatakse alusetult, siis riivatakse üldsuse õigust teabele.²⁶¹ Võimalus üldsusel seda õigust kaitsta sisuliselt puudub.²⁶² Kuigi Google märgib otsingutulemusi kuvades, et mõned otsingutulemused on eemaldatud, siis puudub igasugune võimalus tuvastamiseks, kas see on toimunud õiguspäraselt.²⁶³ S. Wechsler on arutlenud, et üks võimalus üldsusele kaitsmaks oma õigust teabele võiks olla tuletatav EIÕK artikli 10 lõikest 1, mille kohaselt on igapäevane õigus sõnavabadusele, mis hõlmab ka õigust teavet saada. Samas võib ka selline nõue edutuks osutuda, kuivõrd artikli 10 lõige 2 sätestab, et seaduse alusel võib sõnavabadust piirata. Õiguse olla unustatud puhul on iseenesest tegemist legitiimse, õigusaktist tuleneva piiranguga sõnavabaduse suhtes. Siiski olukorras, kus teave on eemaldatud õigusvastaselt, võib artikkel 10 lg 1 anda võimaluse üldsusele oma õigusi kaitsta.²⁶⁴

Võrreldes andmesubjekti kaebeõigusi sisuloojate või üldsuse õigustega, nähtub eeltoodud põhjustel, et õigused on tugevalt asümmeetrilised. Olukorda süvendab täiendavalt asjaolu, et andmesubjekt võib lõppastmes pöörduda oma õiguste kaitseks kohtusse, kus lõpliku otsuse teeb sõltumatu kohtunik. Sisulooja või üldsuse huvi esindaja peab aga pöörduma andmetöötaja poole, kus otsuse teeb tehnoloogiakorporatsiooni töötaja, kelle erapooletuses niivõrd veendunud olla ei saa.²⁶⁵

2) Informatsiooni levik

Informatsiooni levitamine internetis on kiire, lihtne ja odav, mis teeb keeruliseks selle kontrollimise. Streisandi efekt näitlikustab takistusi õiguse olla unustatud realiseerimisel. Asjaolul, et keegi soovib oma andmete eemaldamist, on teinekord omaette uudisväärtus. 2003. aastal kaebas Barbara Streisand California Coastal Records Project'i kohtusse privaatsusõiguse rikkumise tõttu, kuna eelnimetatud California rannajoont pildistav ja arhiveeriv organisatsioon postitas oma veebileheküljele pildi B. Streisandi Malibu majast. Kohtuasi tõmbas pildile tohutult rohkem tähelepanu, kui see ealeski ilma sekkumata oleks saanud. Seda tahtmatut avalikkuse tähelepanu nimetataksegi Streisandi efektiks.²⁶⁶

---

²⁶¹ S. Wechsler, p 142.

²⁶² S. Wechsler, p 145.

²⁶³ K. Hill. Google Makes Every Person Search In Europe Look Censored - Forbes 2.07.2014.

²⁶⁴ S. Wechsler, pp 145-165.

²⁶⁵ S. Wechsler, p 145.

²⁶⁶ J. W. Dowdell, pp 335-336.

Euroopa Kohtu Google Spain kohtuasjas oli Mario Costeja González eesmärgiks saavutada, et tema kohta avaldatud aegunud informatsioon saaks internetist eemaldatud, ent tegelikkuses oli kaasuse tulemus sama nagu B. Streisandi puhul. Kuigi Costeja González soovis, et teave tema sotsiaalkindlustusvõlgade tõttu arestitud kinnisvara enampakkumise kohta jääks ajalukku, muutus Costeja González minevik kohtuasja tõttu vastupidi aktuaalseks. Laialdase avaliku huvi tõttu ei ole Costeja González esialgse eesmärgi saavutamine tõenäoliselt enam võimalik. Seega võib kohtu kaudu esitatud nõue teabe eemaldamiseks omada iseseisvat uudisväärtust ning muuta kohtusse pöördumisel loodetud eesmärgi saavutamise võimatuks.

Sarnane juhtum leidis aset T. Goolniku puhul, kellel õnnestus eemaldada otsingutulemustest vana New York Times'i artikkel. Erinevus eelmistest kaasustest seisneb aga selles, et New York Times ning ka teised väljaanded kirjutasid nüüd sellest eemaldamisest. Goolnikul õnnestus edukalt ka need artiklid eemaldada, kuid see ei takistanud meediat taaskord uusi artikleid kirjutamast. Kuigi Goolnik võib ka edaspidi olla edukas artiklite eemaldamisel, siis tegelikult ei ole probleem lahendust siiani leidnud, kuna Goolnik peab endiselt kogu aeg tegelema oma õiguste kaitsmisega.²⁶⁷ Teave säilib algsel veebilehel ning lihtsalt selle jagamine võib taaskord teabe otsingutulemustesse tagasi tuua.²⁶⁸

Eeltoodu näitlikustab, kuivõrd oluline on tänapäevase informatsiooni leviku kiiruse juures koheselt reageerida. Informatsiooni levimisel võib õiguste kaitsmine muutuda oluliselt raskemaks või üldse võimatuks. Lisaks võib teave, mis loeti enne õiguse olla unustatud kriteeriumitele vastavaks, pärast avalikkuse tähelepanu pälvimist muutuda teabeks, millel on uudisväärtus ning mille suhtes ei ole isikul seetõttu õigust nõuda selle eemaldamist.

Samas on õigusteaduse professor P. Ohm märkinud, et täieliku eemaldamise asemel peaks privaatsust tagavad tehnoloogiad olema suunatud sellele, et informatsiooni otsijad peaksid rohkem vaeva nägema informatsiooni leidmiseks.²⁶⁹ Piisavaks kaitseks võib osutada ka lihtsalt see, et informatsioon ei oleks lihtsasti leitav.²⁷⁰

3) Õiguse rakendajaks on eraettevõtted

Otsustamine, millised viited õiguse olla unustatud alusel otsingutulemustest eemaldada, on kohtuvõimu asemel antud eraettevõtete kätte. Euroopa Kohtu Google Spain otsuse kohaselt

---

²⁶⁷ M. Masnick. Guy Who Won Original Right To Be Forgotten Case Loses His Attempt To Have New Story About His Past Forgotten. - Techdirt 15.10.2015.

²⁶⁸ C. Arthur. What is Google deleting under the 'right to be forgotten' - and why? - The Guardian 4.07.2014.

²⁶⁹ P. Ohm. Good Enough Privacy - University of Chicaco Legal Forum 2008/1, pp 18-20.

²⁷⁰ M. L. Jones. Ctrl + Z: The Right to Be Forgotten, p 132.

on otsingumootorite kohustuseks otsustada, millised otsingutulemused üles jätta ja millised eemaldada, asetades Google'i ja teised otsingumootorid sisuliselt kohtuniku rolli. Seega on Euroopa Kohtu Google Spain otsus tugevdanud eraõiguslike isikute kohtumõistmise võimalusi internetikeskkonnas. Siiski ei saa andmetöötlejad teha otsuseid viidete eemaldamise kohta meelevaldselt - kriteeriumid ja tasakaal selle vahel, kuidas korrektselt õigust olla unustatud tuleb rakendada, on defineeritud Euroopa regulatiivsete ja kohtuinstiitutsioonide poolt.²⁷¹ Teisalt ei oleks viidete eemaldamise taotluste läbivaatamine kohtute poolt mõeldav. Arvestades selliste taotluste mahtu, milleks on käesoleval hetkel umbes 670 000 taotlust 2,4 miljoni viite eemaldamiseks,²⁷² oleks see siseriiklikele kohtutele ülimalt koormav. Täiendavalt, arvestades informatsiooni leviku kiirust internetis, on oluline ka menetluse kiirus. Google'il läks kahe esimese kuu jooksul taotluste läbivaatamiseks 85 päeva, viimaste andmete kohaselt (1.01.2017.a. seisuga) on see aeg vähenenud 4 päevale.²⁷³ Võrreldes seda keskmise kohtumenetluse kiirusega, milleks võib prognoosida aastaid, on ilmselgelt toimivam lahendus nn horisontaalne otsuste tegemise mehhanism, kus andmetöötlejad ise teevad otsused andmete eemaldamise kohta. Vertikaalne mehhanism, kus otsuste langetamine käib üksnes läbi kohtuvõimu, oleks ebaproportsionaalselt aeganõudev.²⁷⁴

Ühe alternatiivina sellele, et andmete eemaldamise üle otsustavad eraõiguslikud isikud, on välja pakutud avalik-õigusliku instiitutsiooni loomist, kes oleks kui üleliiduline "kustutustehas". Selle instiitutsiooni ülesandeks oleks andmete eemaldamise taotluste läbivaatamine ja nende suhtes seisukoha võtmine. Samuti on pakutud, et kuivõrd riigisisesed andmekaitseasutused kui riigiasutused on otseselt seotud kohustusega järgida inimõigusi, siis võiksid need andmekaitseasutused tegeleda taotluste esmase läbivaatusega.²⁷⁵ Samas USA-s leitakse vastupidiselt, et otsuseid teabe eemaldamise osas peaksid riigivõimu asemel tegema eraõiguslikud isikud. USA-s nähakse privaatsusõigust pigem kaitsena riigivõimu eest, võrreldes Euroopaga, kus privaatsusõigust nähakse kaitsena teiste üksikisikute eest.²⁷⁶ Prantsusmaal on veel alternatiivina välja pakutud interneti-ombudsmani instiitutsiooni loomist,

---

²⁷¹ G. F. Frosio. The Right to Be Forgotten: Much Ado about Nothing - Colorado Technology Law Journal 2017/15 (2), p 325.

²⁷² Google Inc. Search removals under European privacy law.

²⁷³ T. Bertram jt. Three years of the Right to be Forgotten. Google: 2018. - Available: <https://www.elie.net/static/files/three-years-of-the-right-to-be-forgotten/three-years-of-the-right-to-be-forgotten-paper.pdf> (16.04.2018), p 7

²⁷⁴ M. Susi, p 611.

²⁷⁵ M. Husovec. Should we centralize the right to be forgotten clearing house? - The Center for Internet and Society 30.05.2014.

²⁷⁶ L. Bode, M. L. Jones, pp 80-82.

kelle eesmärgiks oleks kaitsta väljendusvabadust. Ombudsman teostaks järelevalvet selle üle, milline sisu kuulub eemaldamisele.²⁷⁷

Kokkuvõtvalt on rakendusmehhanismid õiguse olla unustatud elluviimiseks olemas. Google on käesolevaks hetkeks viidete eemaldamise taotlusi vastu võtnud juba ligi 4 aastat ning võib eeldada, et ligi 2,4 miljoni viite eemaldamise taotluse läbivaatamisel on Google'il juba suures osas kujunenud välja seisukoht õiguse olla unustatud sisust ja ulatusest. Muidugi võivad seda praktikat täiendavalt korrigeerida riikide andmekaitseasutuste või kohtute otsused või Euroopa Kohtu otsused. Oluline on aga see, et Google'i näitel on leidnud kinnitust fakt, et õigus olla unustatud on üldjoontes rakendatav. Eeltoodud näited, kus andmete eemaldamise fakt on omandanud omaette uudisväärtuse, on pigem erandlikud. Tavapärasel juhul sellist avalikkuse tähelepanu andmete eemaldamisega ei kaasne, mistõttu on viidete eemaldamine paljude jaoks täiesti piisav lahendus oma õiguste kaitseks.

§ 4. Vastuolu väljendusvabadusega

Õigus olla unustatud kui privaatsusõigus on vastuolus väljendusvabadusega. Õigust olla unustatud on nimetatud tsensuuriks, samuti on seda peetud vahendiks ajaloo moonutamiseks.²⁷⁸ Õiguse olla unustatud vastased leiavad, et sellise õiguse kehtestamine on vastuvõetamatu, kuna see piirab väljendusvabadust.²⁷⁹

Õigus privaatsusele ja õigus väljendusvabadusele on võrdselt olulised ja võrdselt kaitstud õigused. Ükski õigus ei ole absoluutne, niisamuti ei ole ka väljendusvabadus absoluutne õigus, st seda võib piirata tulenevalt teistest õigustest. Mitte kõik õigused ei pea olema üksteisega kooskõlas. Konflikt kahe õiguse vahel ei mõjuta kummagi õiguse eksisteerimise võimalikkust. Õigus olla unustatud kui väljendusvabadust riivav privaatsusõigus ei ole sugugi erandlik nähtus - väljendusvabadust on ka varemgi erinevate õigushüvede kaitseks piiratud. Näiteks isiku väärkuse kaitseks on piiratud isiku au teotavate andmete avaldamist, samuti on keelatud isiku kohta valeandmete esitamine.²⁸⁰ Õiguse olla unustatud erinevus võrreldes eelnimetatutega seisneb selles, et õiguse olla unustatud alusel on võimalik laiendada sarnaste õigushüvede kaitset ka internetikeskkonda.²⁸¹

²⁷⁷ O. Bowcott. France Plans Internet Ombudsman to Safeguard Free Speech - The Guardian 19.12.2016.

²⁷⁸ A. Herm. Wikipedia swears to fight 'censorship' of 'right to be forgotten' ruling - The Guardian 6.08.2014.

²⁷⁹ E. Perotti. The transformation of Right to be Forgotten into Right to Forget the News - World Association of Newspapers and News Publishers 22.07.2016.

²⁸⁰ Võlaõigusseadus - RT I, 31.12.2017, 8, §§ 1046 lg 1, 1047 lg 1.

²⁸¹ L. Owings. The Right to be Forgotten. - Akron Intellectual Property Journal 2015/9, pp 72-73.

Väljendusvabadus tähendab ühelt poolt õigust teavet anda, st vabalt levitada ideid, arvamusi, veendumusi ja muud informatsiooni.²⁸² Samas hõlmab väljendusvabadus ka infovabadust ehk isiku õigust teavet saada.²⁸³ Tuleb eristada avalikkuse õigust teabele ning kellegi isiklikku huvi teabele. Puhas uudishimu ei ole aluseks isiku privaatsusõiguste rikkumisele. Näiteks kui riigi karistusõiguspoliitika näeb ette, et pärast kindla aja möödumist ei avaldata andmeid isiku kuritegeliku mineviku kohta, siis tuleb seda võimaldada ka internetikeskkonnas. Sellisel juhul on riik otsustanud, et tegemist ei ole teabega, millele laieneb õigus informatsioonile. Internet ei pea olema kõikehõlmavaks andmebaasiks kogu maailma rahvastiku kohta lihtsalt seetõttu, et kellelgi võib selle informatsiooni vastu huvi olla. Siiski, nüüd kui sisuliselt on selline andmebaas olemas, siis leiavad mõned, et neil on õigus igasugusele, sealhulgas privaatsele informatsioonile teiste kohta, olenemata selle vastuolust inimõiguste ülddeklaratsiooni artiklis 12 sätestatud õigusega privaatsusele ning au kaitsele.²⁸⁴

Kohtunik Richard A. Posner käsitletud õigust privaatsusele kui õigust endast väärarusaama loomiseks. Aastal 1978, st enne interneti ülemaailmset levikut ning sellega kaasnevate väljakutsete tõusetumist, märkis Posner: "*Väga vähesed soovivad, et neid rahule jäetaks. Nad tahavad lihtsalt manipuleerida enda ümber olevat maailma läbi enda kohta käiva informatsiooni selektiivse avalikustamise.*"²⁸⁵

Stanfordi Ülikooli õigusteadlane Giancarlo F. Frosio ei nõustu seisukohaga, et Euroopa üritab õiguse olla unustatud kaudu tervet maailma tsenseerida. Nii Euroopa Kohtu algne otsus kui ka selle hilisem käsitus ei kinnita seisukohta, et Google Spain kohtuasjas ei pööratud tähelepanu väljendusvabaduse kaitsele.²⁸⁶ Väljendusvabadus ei saa olla absoluutne, vastasel juhul oleks kõigil võimalik teiste kohta avaldada mis tahes teavet, sealhulgas valeinformatsiooni või väga delikaatseid andmeid. Õigus privaatsusele on juba iseenesest tsensuur. Privaatsusõigus seega defineerib väljendusvabaduse piirid, mitte vastupidi.

---

²⁸² Eesti Vabariigi põhiseadus - RT I, 15.05.2015, 2, § 45 lg 1. Põhiseaduse § 45 kommentaari kohaselt, kuigi EIÕK ja EL põhiõiguste harta eestikeelne tekst kasutab mõistet "sõnavabadus", on tegemist ajalooliselt kujunenud mõistega, mis on aga keeleliselt keeleliselt ja sisult kitsam kui EIÕK inglisi- ja prantsuskeelsed vasted ning tänapäeval üldlevinud arusaamine. Täpsem vaste on "väljendusvabadus", mis vastab paremini PS § 45 teksti siule ning on rahvusvahelisele mõistekasutusele lähemal.

²⁸³ Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt, art 19 lg 2; Eesti Vabariigi põhiseadus, § 44.

²⁸⁴ A. Neville, p 170.

²⁸⁵ R. A. Posner. The Right of Privacy - Georgia Law Review 1978/12 (3), p 400.

²⁸⁶ G. F. Frosio, p 315.

Euroopa Kohus on Google Spain lahendis märkinud, et teatud juhtudel võib väljendusvabadus või avalik huvi teabele kaaluda üles isiku õiguse privaatsusele ning vastupidi. Kohus märkis otsuses järgnevalt: *"Andmesubjekti õigused kaaluvad internetikasutajate seesuguse huvi küll üldjuhul kindlasti üles, kuid üksikjuhtudel võib see tasakaal siiski sõltuda teabe laadist ja delikaatsusest andmesubjektide eraelu suhtes ning üldsuse huvist seda teavet saada, mis omakorda võib varieeruda vastavalt sellele, milline on selle andmesubjekti roll avalikus elus."*²⁸⁷ Seega on Euroopa Kohus arvestanud, et avalik huvi võib olla aluseks erandi tegemiseks üldreeglist. Lisaks märkis Euroopa Kohus: *"Pealegi võib veebisaidi väljaandja füüsilise isiku kohta teavet avaldades töödelda andmeid „ainult ajakirjanduse jaoks” ning kuuluda seega direktiivis sätestatud nõuetest direktiivi 95/46 artikliga 9 tehtud erandi alla."*²⁸⁸ Seega on asjaolu, et teavet on töödeldud üksnes ajakirjanduslikel eesmärkidel, täiendavaks erandiks õigusest olla unustatud.²⁸⁹ Euroopa Kohus märkis otsuses sõnaselgelt, et väljendusvabaduse tagamine on eeldus õiguse olla unustatud rakendamisele ning liikmesriikidel tuleb leida tasakaal privaatsusõiguse ja väljendusvabaduse vahel.²⁹⁰ Sama kinnitab ka otsuses viidatud andmekaitse direktiivi artikkel 9: *"Kui isikuandmeid töödeldakse ainult ajakirjanduse jaoks või kirjandusliku või kunstilise eneseväljenduse huvides, sätestavad liikmesriigid erandid või kõrvalekalded käesoleva peatüki, IV peatüki ja VI peatüki sätetest ainult siis, kui see on vajalik selleks, et viia omavahel vastavusse eraelu puutumatus õigust ja sõnavabadust reguleerivad eeskirjad."* Võrreldes USA-ga, kus väljendusvabadus on prioriteetne privaatsusõiguste ees tulenevalt USA põhiseaduse I parandusest, tuleb Euroopas erinevate põhiõiguste vahel leida tasakaal vastavalt vastavalt Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklitele 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) ja 10 (sõnavabadus). Tasakaalu leidmine on jäetud siseriiklikele kohtutele ning andmekaitseasutustele. Euroopa Liidu liikmesriigid ja nende kohtud on kasutanud Google Spain kaasust alusena ja viitena, tasakaalustades privaatsusõigust ning väljendusvabadust ning sätestades kaitseklauslid, kaitsmaks väljendusvabadust õigusest olla unustatud tulenevate võimalike ebaproportsionaalsete riivete eest.²⁹¹

26.11.2014 võttis artikli 29 alusel loodud Euroopa andmekaitseasutuste töörühm vastu juhise Euroopa Kohtu otsuse rakendamiseks. Juhis sisaldab ka 13 peamist kriteeriumi, mille alusel hinnata, kas viide tuleb eemaldada või mitte, kusjuures koostatud nimekiri ei ole

---

²⁸⁷ EKo C-131/12, p 81.

²⁸⁸ EKo C-131/12, p 85.

²⁸⁹ G. F. Frosio, p 316.

²⁹⁰ EKo C-131/12, p 81, 97.

²⁹¹ G. F. Frosio, pp 316-317.

ammendav.²⁹² Suur enamus nendest 13-st kriteeriumist on kaitseklauslid väljendusvabaduse kaitseks. Juhise kohaselt tuleb leida tasakaal andmete tundlikkuse ning avalikkuse huvi vahel sellele teabele ligi saada. Mida suurem avalik huvi, näiteks avaliku elu tegelase puhul, seda väiksem peaks olema võimalus, et isik saab tema kohta leitavat teavet eemaldada. Lingi eemaldamine ei ole õiguspärane, kui avalik huvi kaalub üles andmesubjekti õigused.²⁹³ Kokkuvõtvalt asus töörühm seisukohale, et otsingutulemuste eemaldamiseega kaasnev mõju väljendusvabadusele on väga vähene.²⁹⁴ Eelnevast nähtub, et ka andmekaitseasutuste töörühm on õiguse olla unustatud mõju väljendusvabadusele analüüsinud. Töörühma juhises esitatud kriteeriumitega tutvudes on võimalik veenduda, et andmete eemaldamine ei saa olla meelevaldne, vaid peab olema kaalutletud ja põhjendatud.

EL liikmesriikide praktikast õiguse olla unustatud rakendamisel nähtub, et paljudel juhtudel on ka teabe eemaldamisest keeldutud. Nii on näiteks Amsterdamis kohus keeldunud eskortteenuse agentuuri omaniku taotlusest eemaldada tema kriminaalsele taustale viitavat informatsiooni. Kohus leidis, et õiguse olla unustatud eesmärk ei ole kaitsta isikuid igasuguse negatiivse teabe vastu internetis - teatud juhtudel võib kuriteo raskusest tulenev avalik huvi üles kaaluda isiku õiguse teabe eemaldamiseks.²⁹⁵ Sarnaselt keeldus 2015. aastal Itaalia kohus rahuldama tuntud advokaadi ja religioonitegelaste taotlusi teabe eemaldamiseks. Isikud olid seotud kuritegeliku tegevusega aastatel 2012-2013 ning soovisid nendele sündmustele viitavate 14 lingi kustutamist. Kohus asus seisukohale, et õigust olla unustatud ei saa kasutada selleks, et eemaldada teavet lähiminevikus toimunud sündmuste kohta, mille vastu on avalik huvi.²⁹⁶ Kaasused näitlikustavad, et erinevad nüansid võivad välistada andmete eemaldamise - viidatud kaasuste puhul oli nendeks kuriteo raskus, isiku staatus avaliku elu tegelasena ning sündmuste jätkuv aktuaalsus.

Ka isikuandmete kaitse üldmäärus sätestab kohustuse tasakaalustada õigust olla unustatud teiste võistlevate õigustega. Määruse tekst sisaldab mitmeid klausleid, mis kaitsevad väljendusvabadust. Artikli 17 lõike 2 punkti a kohaselt ei kohaldata õigust andmete kustutamisele (õigust olla unustatud) *"/.../ sel määral, mil isikuandmete töötlemine on vajalik sõna- ja teabevabaduse õiguse teostamiseks."* Samuti ei ole õigus olla unustatud aluseks

---

²⁹² Article 29 Data Protection Working Party, pp 5, 13-20.

²⁹³ Article 29 Data Protection Working Party, p 6.

²⁹⁴ Article 29 Data Protection Working Party, p 6.

²⁹⁵ J. Spauwen. J. Brink. Dutch Google Spain ruling: More Freedom of Speech, Less Right To Be Forgotten For Criminals – Media Report 26.09.2014.

²⁹⁶ Right to be forgotten, right to reputation and privacy: comment to the decision No. 23771/2015 of the civil court of Rome - Lexology 4.04.2016.

arhiveeritud materjali hävitamiseks ja ajaloo ümberkirjutamiseks, kuivõrd artikli 17 lõike 2 punkti d kohaselt ei kohaldata õigust olla unustatud määral, mil isikuandmete töötlemine on vajalik *"avalikes huvides toimuva arhiveerimise, teadus- või ajaloouringute või statistilisel eesmärgil."*²⁹⁷ Mõlemast sättest nähtub selgelt, et väljendusvabaduse ning teabeõiguse kaitse on juba määрусesse sisse kirjutatud. Täiendavalt kaitseb ajakirjandusvabadust andmekaitse üldmääruse artikkel 85, mis võimaldab laiemat ajakirjandusvabadust kaitsvat tõlgendust võrreldes varasemas andmekaitse direktiivis sätestatuga. Määruse artikli 85 lg 1 kohaselt: *"Liikmesriigid ühitavad õigusaktiga käesoleva määruse kohase õiguse isikuandmete kaitsele ning sõna- ja teabevabaduse õiguse, muu hulgas seoses isikuandmete töötlemisega ajakirjanduslikel eesmärkidel ning akadeemilise, kunstilise või kirjandusliku eneseväljenduse tarbeks."* Andmekaitse direktiivi artikkel 9 seevastu sätestas erandi juhuks, kui *"Isikuandmeid töödeldakse ainult ajakirjanduse jaoks või kirjandusliku või kunstilise eneseväljenduse huvides"*. Määruses on säte sõnastatud üldisemalt, pakkudes ilmselt tugevamat kaitset.²⁹⁸ Nii andmekaitse direktiivis kui ka uues andmekaitse üldmääruses on sätestatud erandid ajakirjandusvabaduse kasuks, mistõttu on väited õiguse olla unustatud tsenseerivast mõjust põhjendamata.

Õiguse olla unustatud alusel ei saa nõuda teabe kustutamist originaalallikast. Algne informatsioon jääb alati kättesaadavaks. Õigus olla unustatud puudutab vaid otsinguid, mis on tehtud isiku nime kasutades. Sisuliselt tähendab õigus olla unustatud nimeotsingute reguleerimist. Algallikas sisalduv informatsioon jääb kättesaadavaks teisi otsingusõnu kasutades või otse algallikast otsides. Teave ei pea olema leitav konkreetse isiku nime kasutades.²⁹⁹ Justnimelt asjaolu, et Euroopa Kohus ei nõudnud Google Spain otsuses ajakirjandusväljaandel mitte midagi oma veebileheküljel muuta või kustutada, on selgeks märgiks kohtu eesmärgist tasakaalustada privaatsusõigusi ning väljendusvabadust.³⁰⁰

Euroopa Kohtu Google Spain kohtuasja kohtujuristi N. Jääskineni hinnangul on otsingumootoritele seadusliku ja legitiimse informatsiooni eemaldamise kohustuse panemine veebilehe avaldaja väljendusvabaduse rikkumine ning võrduks tema avaldatud sisu tsenseerimisega.³⁰¹ P. Korenhof ja L. Gorzeman leiavad aga hoopis vastupidiselt, et

---

²⁹⁷ G. F. Frosio, pp 317-318; M. D. Rosnay, A. Guadamuz. Memory Hole or Right to Delist? - RESET 30.10.2016.

²⁹⁸ G. F. Frosio, p 318; E. Perotti. WAN-IFRA Report on Right to be Forgotten: the myths, the facts and the future. - World Association of Newspapers and News Publishers 15.04.2016.

²⁹⁹ G. F. Frosio, pp 326-327.

³⁰⁰ A. Neville, p 161.

³⁰¹ EKo C-131/12. Kohtujurist N. Jääskineni ettepanek, p 134.

tsenseeritakse mitte sisu avaldajat, vaid hoopis andmesubjekti. Teadmine, et privaatsust riivav informatsioon on kättesaadav igaühele, piirab andmesubjekti enda tegutsemisvabadust. See väljendub näiteks ebapopulaarse arvamuse avaldamata jätmises ning ettevaatlikkuses igasuguse info jagamisel.³⁰²

Eelnevast nähtub, et väide õiguse olla unustatud tsenseerivast ja ebaproportsionaalsest mõjust väljendusvabadusele on põhjendamata. Euroopa Kohtu otsuses on rõhutatud, et õigust olla unustatud tuleb tasakaalustada õigusega väljendusvabadusele ning et avalik huvi võib teatud juhtudel üles kaaluda andmesubjekti õiguse privaatsusele. Euroopa Liidu liikmesriikide praktikast nähtuvalt on kaaluvad kohtud otsuste tegemisel erinevaid põhiõigusi, sealjuures on kohtud mitmetel juhtudel väljendusvabadusele või avalikule huvile tuginedes otsingutulemuste eemaldamise taotlused rahuldamata jätnud. Täiendavalt on isikuandmete kaitse üldmäärusesse väljendusvabaduse kaitse juba sisse ehitatud. Tegelikult tuleb viiteid eemaldama hakata alles siis, kui on erinevaid õiguspäraseid huvisid, sealhulgas õigust väljendusvabadusele ja õigust teabele, kaalutud.

§ 5. Ülemaailmse konsensuse vajalikkus

Teatavasti ei tunne internet riigipiire. Teave levib internetis olenemata sellest, millises riigis on selle esialgne avaldaja või millises riigis on selle lugeja. Ühe riigi poolt kehtestatud regulatsioonid avaldavad mõju teiste riikide elanikele ning vastupidi, ühes riigis regulatsiooni mittekehtestamine võib tuua kaasa isikute õiguste rikkumise teistes riikides.

Õigus olla unustatud seondub otseselt piiriülese regulatsiooni küsimusega. Õigus olla unustatud tekkis Euroopa Liidus liidu seadusandluse ja kohtupraktika pinnalt. Käesoleval juhul võtab Google vastu õiguse olla unustatud taotlusi Euroopa Liidust ja Euroopa Majanduspiirkonna riikidest, millele lisanduvad Euroopa Vabakaubanduse Assotsiatsiooni liikmesriigid. Nõutav ei ole nimetatud riikide kodakondsus, piisab isiku seotuse olemasolust riigiga.³⁰³

Pikka aega rahaldas Google taotlusi ainult eelnimetatud riikides kasutatavate Google otsingumootorite versioonide suhtes (nt google.fr, google.de). Teiste versioonide suhtes (eelkõige google.com) keeldus Google otsingutulemusi eemaldamast. See tähendas, et kui

³⁰² P. Korenhof, L. Gorzeman, pp 9-10.

³⁰³ C. Kuner. The Court of Justice of the EU Judgment on Data Protection and Internet Search Engines. - LSE Legal Studies Working Paper 2015/3. Available: <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2496060> (11.04.2018), p 11.

otsingu tegemisel näiteks google.fr otsingumootori versioonist eemaldatud linke enam ei kuvatud, siis sama otsingu tegemisel otsingumootori google.com versioonist olid lingid ikkagi kättesaadavad. Seega kuigi Euroopa Liidus kehtestatud regulatsioonile oli isikutel Euroopas õigus andmete eemaldamisele, siis tulenevalt asjaolust, et teised riigid, peaausjalikult USA, sarnast regulatsiooni ei kehtestanud, Euroopas asuvate isikute õiguste rikkumine siiski jätkus.

2015. aasta juunis nõudis Prantsuse andmekaitseasutus, et Google eemaldaks otsingutulemused kõikidest otsingumootori versioonidest.³⁰⁴ Esialgu Google selle nõude järgimisest keeldus.³⁰⁵ 2016. aasta märtsis teatas Google, et eemaldab viited kõikidest otsingumootori versioonidest.³⁰⁶ Google lahendus selleks oli otsingu sooritaja geograafilisest asukohast lähtumine.³⁰⁷ Kui sooritatav otsing pärines riigist, kus eemaldamise taotlus rahuldati, ei kuvanud Google sellest riigist tehtud otsingu puhul viiteid mistahes Google otsingumootori versiooni kasutades. Millisest riigist otsing oli tehtud, tuvastati IP-aadressi kaudu. Kui tegemist oli Euroopa Liidu liikmesriigi IP-aadressiga, siis kohaldati eelnimetatud filtrit ning tulemusi ei kuvatud. Kui tegemist on muu riigi IP-aadressiga, olid viited jätkuvalt nähtavad.³⁰⁸ Tegemist ei ole aga toimiva lahendusega, kuivõrd sellise lahenduse korral on Euroopa Liidus asuval kodanikul kerge vaevaga võimalik virtuaalset privaatsvõrku³⁰⁹ kasutades enda IP-aadress maskeerida mõne Euroopa Liidu välise riigi aadressiks ning sellisel viisil informatsioonile ligi pääseda.³¹⁰ Ka Prantsuse Andmekaitseasutus³¹¹ on avaldanud seisukohta, et pelgalt otsingu sooritaja geograafilisest asukohast lähtumine probleemi ei lahenda. 2016. aasta mais määras andmekaitseasutus Google'ile 100 00 € trahvi ning märkis, et üksnes kõikidest otsingumootori versioonidest viidete eemaldamine, sõltumata sellest, millist domeenilaiendit kasutatakse või milline on otsingu teostaja geograafiline asukoht, saab tõepoolest õigust olla unustatud tagada. Lahendus, mille puhul varieerub isikute inimõiguste austamine sellest, milline on otsingu sooritaja geograafiline asukoht, ei paku inimestele efektiivset, täielikku kaitset oma õigustele.³¹² Andmekaitseasutus märkis täiendavalt, et Prantsuse institutsioonid on pädevad lahendama küsimusi õiguste rikkumise osas, mille

³⁰⁴ CNIL orders Google to apply delisting on all domain names of the search engine. 12.06.2015. - Available: <https://www.cnil.fr/fr/node/15790> (20.04.2018).

³⁰⁵ France seeks to extend Google 'right to be forgotten' - BBC News 12.06.2015.

³⁰⁶ P. Fleischer. Adapting our approach to the European right to be forgotten. 4.03.2016. - Available: <https://blog.google/topics/google-europe/adapting-our-approach-to-european-rig> (20.04.2018).

³⁰⁷ Ingliskeelne termin *geo-localization*.

³⁰⁸ S. Gibbs. Google to extend "right to be forgotten" to all its domains accessed in EU. - The Guardian 11.02.2016.

³⁰⁹ inglise keeles *Virtual Private Network* ehk *VPN*.

³¹⁰ K. Finley. In Europe, you'll need a VPN to see real Google search results. - WIRED 3.08.2016.

³¹¹ Prantsuse keeles *Commission nationale de l'informatique et des libertés (CNiL)*.

³¹² Restricted Committee of the *Commission nationale de l'informatique et des libertés*. Decision no. 2016-054, 10.03.2016. - Available: <http://sites.les.univr.it/cybercrime/wp-content/uploads/2017/08/2016-google.pdf> (21.04.2018), pp 8-9

rikkumine tekitab kahju Prantsuse kodanikele. Kui Google jätkab oma tütaräriühingu kaudu tegutsemist Prantsusmaal, siis on Prantsuse andmekaitseasutusel võimalik teda otsuste mittejärgimise eest vastutusele võtta. Sisuliselt jääb Google valikuks kas anda järele andmekaitseasutuse nõudmistele või teenuste pakkumine Prantsusmaal tütaräriühingu kaudu lõpetada.³¹³

Viidatud trahviotsuse on Google kaevanud otsuse edasi Prantsuse kõrgeimasse halduskohtusse³¹⁴, mis on omakorda esitanud eelotsusetaotluse Euroopa Kohtule, nõudes Euroopa Kohtult täpsemat seisukohta õiguse olla unustatud suhtes. Käesolevaks hetkeks Euroopa Kohus otsust teinud ei ole. Otsus kujundab tõenäoliselt terve Euroopa Liidu seisukohta õiguse olla unustatud osas, täpsustades, kuivõrd ulatuslik on andmetöötlejate kohustus andmete eemaldamiseks.³¹⁵

Euroopa Kohus põhjendas Google Spain otsuses väljaspool Euroopa Liitu asuvatele äriühingutele liidu õiguse kohaldamist sellega, et kui äriühing soovib pakkuda teenuseid Euroopa Liidu territooriumil, siis tuleb tal järgida Euroopa Liidu õigust. Isegi kui andmetöötleja füüsiline server asub liidust väljaspool, siis vaatamata sellele kohaldub otsingumootorile Euroopa Liidu regulatsioon, kui otsingumootori teenust pakkuval äriühingul on filiaal või tütarettevõtte Euroopa Liidu liikmesriigis, mis võimaldab reklaamipindade müümist otsingumootori poolt.³¹⁶ Google Spain kaasuses ei tõusetunud küsimust, kas EL regulatsioon kohaldub väljaspool liitu asuvate äriühingute osas ka siis, kui äriühingul liikmesriigis filiaali või tütarettevõtet ei ole, kuid äriühing pakub ikkagi teenuseid Euroopa Liidus. R. Knez on seisukohal, et isegi kui Google Inc'il ei oleks filiaali või tütarettevõtet Euroopa Liidus, oleks juba pelgalt Euroopa territooriumil alaliselt teenuste pakkumise fakt piisav Euroopa Liidu õiguse kohaldamiseks.³¹⁷

Erinevalt territoriaalsuveräänsusest lähtuvast rahvusvahelisest õigusest on veebidomeenid pelgalt fiktsioonid, mis ei ole seotud konkreetse riigiga. Riigi territoriaalsuveräänsuse printsiipi on väga raske laiendada internetikeskkonnale.³¹⁸ Google.com.au ei ole Austraalia, google.co.zm ei ole Sambia ning puudub igasugune veenev põhjendus asumaks seisukohale,

---

³¹³ G. F. Frosio, p 331.

³¹⁴ Prantsuse keeles *Conseil d'Etat*.

³¹⁵ A. Hern. ECJ to rule on whether 'right to be forgotten' can stretch beyond EU – The Guardian 20.07.2017.

³¹⁶ EKo C-131/12, p 60.

³¹⁷ R. Knez. Right to Be Forgotten - Indeed a New Personal Right in Digital EU Market. - InterEULawEast: Journal for the International and European law, Economics and Market Integrations 2016/3 (1), pp 41-42.

³¹⁸ C. Demchak, P. Dombrowski. Cyber Westphalia: Asserting State Prerogatives in Cyberspace - Georgetown Journal of International Affairs 2013, pp 30-33.

et google.com on USA kaitse all. Isikul Uus-Meremaalt on sama lihtne registreerida .co.uk domeeninime kui Euroopas elaval isikul on registreerida .com domeeninime.³¹⁹ Kuivõrd siiani ei ole digitaalkeskonda territoriaalseteks osadeks jaotatud (mis tähendaks seda, et iga riik reguleeriks oma osa internetist), siis ei ole ka põhjust nõustuda argumendiga, et otsingutulemusi ei peaks eemaldatama globaalselt, st otsingutulemuste kõikidest versioonidest.³²⁰

Google on märkinud, et kui asuda seisukohale, et ühe riigi andmekaitseasutuse nõudel peab otsingumootor eemaldama viited otsingutulemused globaalselt, siis loob see ohtliku pretsedendi, millega analoogselt võivad teised riigid hakata nõudma otsingutulemuste eemaldamist. Probleem tekib siis, kui nendes teistes riikides erinevaid huve sellisel määral nagu Euroopas ei kaaluta ning eemaldamise otsuste puhul on tõepoolest tegu tsensuuriga.³²¹ G. F. Frosio on seisukohal, et eemaldamise aluseks ei peaks olema mitte lihtsalt teatud riigi õigus, vaid andmesubjekti (näiteks kodakondsuse või elukohajärgne) õigus. Artikli 29 alusel loodud Euroopa andmekaitseasutuste töörühma juhise kohaselt kohalduvad õigus olla unustatud ainult isikute taotlustele, kellel on seos Euroopa Liiduga. Juhise kohaselt: *"Artikkel 8 Euroopa Liidu põhiõiguste hartast tunnustab "kõigi" õigust andmekaitsele. Tegelikult lahendavad andmekaitseasutused kaebusi, mille puhul on selge seos isiku ja Euroopa Liidu vahel, nt kus andmesubjekt on EL liikmesriigi kodanik või resident."*³²² Küsimus on selles, kas andmete osas, mis on eemaldatud Prantsuse õiguse alusel, säilib internetikasutajatel üle maailma endiselt õigus teabele? Prantsuse andmekaitseasutus on positsioonil, et isiku kodakondsusriigi õigus kehtib olenemata domeenist, mille kaudu õigusi rikutakse. Andmekaitseasutus rõhutab, et internet ei ole perfektses vaakumis asetsev mull, mille puhul mingisugust vastutust rakendada ei saa. Iga nimeotsingu taga on reaalsed inimesed, kes õiguste mittekaitsemise korral kannatavad. Riigi õigus kaitseb riigi kodanikke kõikjal - kodakondsus ning sellest tulenevad õigused järgnevad isikutele ka digitaalses keskkonnas. Peitumine fiktsiooni taha teistsugusest reaalsusest ei ole piisav vabastamiseks end vastutusest riigisisese õiguse alusel, kui pool tegeleb selles riigis äritegevusega.³²³ G. F. Frosio viitab professor D. J. B. Svantessoni tööle,³²⁴ mille kohaselt järeldeb ICCPR artikli 2 lõike 3 punkti a ning artikli 17

---

³¹⁹ A. Cheng. Forget about the Right to Be Forgotten: How about a Right to Be Different. - Auckland University Law Review 2016/22, p 120.

³²⁰ G. F. Frosio, p 332.

³²¹ P. Fleisher. Reflecting on the Right to be Forgotten. 9.12.2016. - Available: <https://blog.google/topics/google-europe/reflecting-right-be-forgotten/> (13.04.2018).

³²² Article 29 Data Protection Working Party, p 19.

³²³ G. F. Frosio, pp 332-333.

³²⁴ D. J. B. Svantesson. The Extraterritoriality of EU Data Privacy Laws - Its Theoretical Justification and Its Practical Effect on U.S. Businesses. - Stanford Journal of International Law 2014/50 (1), p 78.

koosmõjus, et igale isikule, kelle õigusi ja vabadusi riivatakse, tuleb tagada efektiivne õiguskaitse. Pakti artikli 2 lg 1 kohaselt on kõik paktist osavõtvad riigid kohustatud austama ja tagama kõikidele tema territooriumil asuvatele ja tema jurisdiktsioonile alluvatele isikutele paktis tunnustatud õigused. Eelnev tähendab, et pakti osapooled on kohustatud pakkuma õiguslikku kaitset kõikide privaatsusõiguse vastaste rünnakute vastu, mis puudutavad selle riigi jurisdiktsiooni alla kuuluvaid isikuid ning ka neid, kes asuvad selle riigi territooriumil. Kaitse tuleb tagada olenemata sellest, millisest riigist rünnak tulenes.³²⁵

Eeltoodud põhjusel on veebikeskkonda puudutavate regulatsioonide osas oluline globaalsele konsensusele jõuda. Globaalses mõttes puudub ühtne seisukoht õiguse olla unustatud tunnustamise osas. Õigust olla unustatud ei ole sätestatud riikides põhiseaduslikul tasandil ega ka üheski rahvusvahelise õiguse instrumendis. Ühinenud Rahvaste Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsioon (UNESCO) on märkinud, et rahvusvahelisel tasandil ei ole õigust olla unustatud tunnustatud, kuid probleem on aktuaalne, sest digitaalsel ajastul võib osutuda võimatuks varasema väärkäitumise unustamine, arvestades, et inimestel on võimalik leida kellegi postitus, kommentaar, pilt või muu kirje olenemata sellest, kus nad töötavad või elavad.³²⁶ Variante õiguse olla unustatud tunnustamiseks rahvusvahelisel tasandil oleks mitmeid. Kõige selgema signaali annaks õiguse olla unustatud sätestamine rahvusvahelises konventsioonis või selle tunnustamine ÜRO Peaassamblee resolutsioonis. Samuti võib õiguse tunnustamise aluseks olla riikide ühetaoline praktika.

Käesoleval hetkel on õigust olla unustatud kõige jõulisemalt kujundanud Euroopa Liit, millele on järgnenud arvestatav hulk teisi riike (vt III peatükk, § 2). Kõige tugevamat vastuseisu õigusele olla unustatud on avaldanud USA. Vastupidiselt Kontinentaal-Euroopaliku õigustraditsiooniga riikidele, kus rõhutatakse privaatsusõigusi, prioritseeritakse USA-s väljendusvabadust.³²⁷ USA ja Euroopa vahel esinevad olulised filosoofilised eriarusaamad privaatsusõiguste tähendusest. Privaatsusõigustes nähakse Euroopas kaitset teiste isikute ja meedia vastu, USA-s aga riigi vastu.³²⁸ Filosoofiliste arusaamade erinevuse taga võivad olla veel erinevad majanduslikud huvid. Nimelt on privaatsusõiguste tagamine täiendav kulu: andmekaitsereeglite järgimine vajab täiendavat ressursi, takistades majanduskasvu. USA

---

³²⁵ G. F. Frosio, p 333.

³²⁶ Keystones to foster inclusive Knowledge Societies. Access to information and knowledge, Freedom of Expression, Privacy, and Ethics on a Global Internet. Prantsusmaa: UNESCO 2015. Available: <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002325/232563E.pdf>, p 47.

³²⁷ M. J. Kelly, D. Satolam, pp 38-39.

³²⁸ J. Q. Whitman. The Two Western Cultures of Privacy: Dignity versus Liberty. Faculty Scholarship Series. Paper 649, pp 1161-1162.

lähenedamine on majandust soosiv, samas kui Euroopas ollakse privaatsusõiguste kaitsmise nimel valmis selles osas kompromisse tegema. Täiendavalt on õiguse olla unustatud puhul tegemist võrdlemisi uudse regulatsiooniga, mis ei ole veel ülemaailmselt aktuaalseks muutunud. Siiski tuleb ühel hetkel silmitsi seista olukorraga, kus jõutakse mõistmisele, et internetikasutajate õiguste kaitseks on mingisugust regulatsiooni vaja.

USA põhiseaduses ei ole sätestatud põhiõigusena õigust privaatsusele, selline õigus on konstrueeritud kohtusüsteemi poolt. Esmakordselt tunnustati privaatsust kui põhiõigust kaasuses *Griswold vs Connecticut*³²⁹, kus USA Ülemkohus leidis, et USA põhiseaduse IV paranduses sisaldub ka õigus privaatsusele.³³⁰ Väljendusvabadus on sõnaselgelt sätestatud USA põhiseaduse I paranduses, mistõttu on tegemist olukorraga, kus võrreldes väljendusvabadusega puudub privaatsusõigustel USA õigussüsteemis otsene tekstiline toetus. Sama lihtsalt kui õigus privaatsusele on kohtupraktika käigus konstrueeritud, võib see kohtupraktika käigus ka kaduda. Eeltoodud põhjusel prioritseeritakse privaatsusõiguste ja väljendusvabaduse konflikti korral tavaliselt väljendusvabaduse kaitset. USA põhiseaduse IV paranduse kohane praktika on käesoleval hetkel settinud seisukohale, et kaitsta tuleb füüsilist privaatsust. Selle praktika laiendamine internetikeskkonnale, panemaks kohustusi ka internetis tegutsevatele vahendajale nagu näiteks otsingumootorile, tähendaks ligi 200 aasta pikkuse põhiseaduse I paranduse kohtupraktika ümbermõtestamist.³³¹

Iseenesest võimaldab USA regulatsioon esitada nõudeid väära informatsiooni eemaldamiseks läbi privaatsusõigust kaitsvate deliktide.³³² Aegunud, ebarelevantse ning häbimärgistava, ent siiski tõese informatsiooni eemaldamist USA õigussüsteem üldjoontes (mõningate eranditega, mida käsitletakse allpool) ei võimalda. Kohtuasjas *Martin v Hearst*³³³ oli tegemist kolme USA ajakirjandusväljaandega, kes avaldasid internetis ühe naisterahva ja tema kahe poja vahistamisprotokollid. 14 kuud pärast protokollide avaldamist selgus, et Connecticuti osariigi seaduste kohaselt ei oleks pidanud neid kolme isikut kunagi vahistatama. Naisterahvas nõudis väljaannetelt avaldatud artiklite eemaldamist, kuid kohus leidis, et õigust informatsiooni eemaldamiseks isikul ei ole.³³⁴ Apellatsioonikohus otsustas samuti ajakirjandusväljaannete

³²⁹ *Griswold v. Connecticut* - Available: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/381/479/case.html> (13.04.2018).

³³⁰ K. Stewart. Looking Backward, Moving Forward: What Must Be Remembered When Resolving the Right to Be Forgotten - Brooklyn Journal of International Law 2018/42, p 863.

³³¹ M. J. Kelly, D. Satolam, pp 40-41.

³³² M. L. Jones. Ctrl + Z: The Right to Be Forgotten, p 86.

³³³ *Lorraine Martin v. Hearst Corporation, Southern Connecticut Newspapers, Inc, dba Daily Greenwich, News 12 Interactive, Inc.* - Available: <https://www.leagle.com/decision/infco20150128095> (13.04.2018).

³³⁴ L. Bode, M. L. Jones, pp 77-78.

kasuks, märkides, et kuigi isikut ei oleks pidanud vahistatama, ei muuda see tõest fakti, et ta siiski vahistati. Kohus leidis, et ajakirjandusvabadust tõese informatsiooni avaldamisel piirata ei saa. Ameerika Ühendriikide Ülemkohus keeldus taotlusest apellatsioonikohtu otsuse ülevaatamiseks,³³⁵ mistõttu on mitmed autorid asunud seisukohale, et USA kodanikel ei saa kunagi olema õigust olla unustatud.³³⁶ Samas tuleb siinkohal eristada, et nõude sisuks oli informatsiooni kustutamine originaallikast, st ajaleheväljaandest. Teiseks põhjuseks on see, et Google'i kui otsingumootori vastutus on välistatud vastavalt alates 1998. aastast kehtiva föderalse sidevõrkudes edastatava teabe regulatsioonis³³⁷ sätestatule, mille § 230 lõike c punkti 1 kohaselt ei vastuta interaktiivsete infoteenuste pakkujad (platvormid ja teenusepakkujad) sisu eest, mis on postitatud selle teenuse kasutajate poolt. USA-s käsitletakse seega platvorme ja teenusepakkujaid üksnes teiste isikute poolt avaldatud informatsiooni vahendajatena.³³⁸ Regulatsiooni paragrahvi b lõike 2 kohaselt on USA poliitiliseks eesmärgiks praeguse mitmekesise ja konkurentsivõimelise vaba turu säilitamine internetis ning seda ilma föderalse või osariikliku sekkumiseta. Eelnevast nähtub selgelt USA poolne majanduslike huvide eelistamine ning seisukoht regulatsiooni kehtestamise osas internetikeskkonnas, mis on otseselt vastupidine Euroopa Liidu lähenemisega, mis rõhutab privaatsust ning on valmis selle kaitsmise nimel ka kompromisse tegema.³³⁹

Samas on USA-s õigusele olla unustatud sarnaseid regulatsioone kehtestatud (vt käesoleva töö III osa § 2), millest nähtub, et teatud piiratud kujul võib õigus olla unustatud olla siiski USA-s võimalik. Eric Posner on asunud seisukohale, et tegelikult on USA-s juba olemas õigus olla unustatud, lihtsalt mitte internetikeskkonnas. Posner märgib, et enne digitaalajastut on USA kohtud ja seadusandja kujundanud privaatsusõiguse ja väljendusvabaduse vahelist tasakaalu. Näiteks on analüüsitud õigust nõuda aja möödudes maksejõuetusele või kriminaalkorras karistatusele viitava teabe kustutamist. Regulatsiooni ei ole aga digitaliseeritud ühiskonna väljakutseid arvesse võttes kohandatud. Seega on privaatsusõiguste kaitsmine olnud USA jaoks siiski traditsiooniliselt oluline, kuigi mitte nii tugeval määral kui Euroopas. Kaasaegse regulatsiooni kaudu on põhjendatud isikutele tehnoloogia arengu käigus kaotatud privaatsuse tagasiandmine.³⁴⁰

---

³³⁵ J. Greiner. Arrest Report Erased, But History Remains - Cincinnati 22.10.2015.

³³⁶ K. Stewart, pp. 846-847.

³³⁷ The Code of Laws of the United States of America. § 230, The Communications Decency Act. - Available: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/47/230> (13.04.2018).

³³⁸ M. L. Jones. Ctrl + Z: The Right to Be Forgotten, p 95.

³³⁹ L. E. Minora. U.S. Courts Should Not Let Europe's "Right To Be Forgotten" Force The World To Forget - Temple Law Review 2017/89 (3), pp 619-620.

³⁴⁰ E. Posner. We All Have the Right to Be Forgotten - Slate 14.05.2014.

Käesoleval hetkel puudub USA-s sarnane õigus otsingutulemuste eemaldamiseks nagu õigus olla unustatud Euroopas. Google USA võimaldab isikukoodide, pangakonto ja krediitkaardi numbrite, allkirju kujutavate piltide või nõusolekuta postitatud või jagatud intiimsete piltide eemaldamist.³⁴¹ Muu informatsiooni osas soovib Google USA pöörduda veebilehe haldaja poole, kes saab informatsiooni eemaldada. Mõistetavalt eemaldatakse teatud aja möödudes siis ka viide Google otsingutulemustest. USA valitsusväline organisatsioon Consumer Watchdog on esitanud kaebuse Föderaalsetele Kaubanduskomisjonile³⁴² seoses sellega, et Google ei ole USA elanikele pakkunud õigust olla unustatud. Kaebuse kohaselt on privaatsusõiguste kaitse kasutajate jaoks oluline ning võimalus esitada taotlus isiklike andmete eemaldamiseks otsingutulemustest peaks olema kõigi internetikasutajate elementaarne õigus.³⁴³ Consumer Watchdog leiab, et USA elanikud väärivad samasugust kaitset oma privaatsusõigustele nagu eurooplased.³⁴⁴ Organisatsioon märkis, et lähtuvalt juba mitmeaastasest Google'i kogemusest, ei ole taotluste vastuvõtmine ja läbivaatamine midagi üle jõu käivat ning ei põhjusta ka teabe esialgsele avaldajale mingit erilist kahju.³⁴⁵ Sellele esitas vastuväite Riiklik Turundusassotsatsioon, kes leidis, et õigus olla unustatud rikub sõnavabadust. Turundusassotsiatsiooni kohaselt tekitaks sellise õiguse sätestamine suuri kulutusi ning kujutaks endast ohtu õigusele saada teavet.³⁴⁶

Vastukaaluks teabe eemaldamist võimaldava regulatsiooni puudumisele on tekkinud äriühingud, mis pakuvad teenuseid oma maine parandamiseks ning isikliku informatsiooni eemaldamiseks.³⁴⁷ Kuivõrd selline ärimudel on osutunud edukaks, võib järeldada, et andmete eemaldamise teenusele on turgu ning inimestel esineb vajadus enda kohta leitavate andmete üle kontrolli saamiseks. Täiendavalt järeldub eelnevast, et otsingutulemused ei ole nagunii enam objektiivsed. Sealjuures on ebaõiglane, et enda kohta käiva ebameeldiva informatsiooni saavad eemaldada üksnes selleks piisavalt rahalisi vahendeid omavad isikud. Privaatsusele on pandud hind ning see võib ulatuda mitmetesse tuhandettesse dollaritesse.³⁴⁸

---

³⁴¹ Google Removal Policies. - Available: <https://support.google.com/websearch/answer/2744324> (13.04.2018).

³⁴² Inglise keeles *Federal Trade Commission*.

³⁴³ Consumer Watchdog. Re: Complaint Regarding Google's Failure to Offer 'Right to be Forgotten' In the U.S. 7.07.2015. - Available: <http://www.consumerwatchdog.org/resources/ltrftrctbf070715.pdf> (13.04.2018), p 2.

³⁴⁴ Consumer Watchdog, p 5.

³⁴⁵ Consumer Watchdog, pp 3-4.

³⁴⁶ Association of National Advertisers. Response to Consumer Watchdog Complaint. 31.07.2015. Available: <http://www.ana.net/getfile/22665> (14.03.2018), pp 3-4.

³⁴⁷ M. Gibson. Repairing Your Damaged Online Reputation: When Is It Time to Call the Experts? - Time 19.04.2011.

³⁴⁸ Samas.

Kokkuvõtvalt lahkavamus interneti privaatsusõiguste osas siin ja sealpool Atlandi ookeani püsib. Hetkeseisuga jääb väljendusvabadus ning sellega seonduv õigus teabele tõenäoliselt USA-s prioriteetseks privaatsusõiguste, sealhulgas õiguse olla unustatud ees.³⁴⁹ Sellises olukorras tõusetub küsimus, kuidas mõlemal kontinendil tegutsevad teenusepakkujad kahesuguses õiguslikus reeglistikus reegleid järgivad. Riikide ülesandeks on siinkohal kokkuleppele jõuda. Euroopa Liit on teed juhatanud ning otsustavalt privaatsusõigusi arendanud. Aeg näitab, kuivõrd selline lähenemine Euroopa Liidu väliste riikide poolt osaks võetakse.³⁵⁰ Ühtlustatud regulatsioonist võiksid huvitatud olla nii üksikisikud, riigid kui ka ettevõtjad. Üksikisikutele tähendaks see õiguste kaitset ülemaailmselt. Riikide perspektiivist välistaks ühtlustatud regulatsioon võimaluse, et ühe riigi andmekaitseriigid hakkavad mõju avaldama teisele riigile. Ettevõtjatele on majanduslikust perspektiivist soodsam, kui kõikides riikides kehtib sarnane regulatsioon olenemata informatsiooni lähtekohast - vähenevad kulud, mis tulenevad vajadusest oma tegevust erinevate õigussüsteemide normidega kooskõlastada.

§ 6. Õigus olla unustatud kui universaalne inimõigus vs kui regionaalne põhiõigus

Inimõiguste universaalsuse põhiidee seisneb selles, et inimõigused on võõrandamatud kõigile inimestele kuuluvad õigused. Inimõigused kuuluvad igale üksikisikule tema inimeseksolemise tõttu ning seda sõltumata õigusaktidest.³⁵¹ Inimõigusi ei ole aga mitte alati peetud universaalseks. Veel 19. sajandil oli rahvusvaheline õigus Euroopas regionaalse iseloomuga, Euroopas kehtinud rahvusvahelise õiguse normistikku peeti ainukeseks maailmas olemasolevaks. Selle aja seisukoha kohaselt kohaldus rahvusvaheline õigus ainult tsiviliseeritud riikidele, st Euroopa riikidele või kristlikele riikidele. Mitte-tsiviliseeritud riigid, st mitte-kristlikud riigid ja arenguriigid jäid rahvusvahelise õiguse kohaldamisalast välja.³⁵² Inimõiguste olulisim rahvusvaheline instrument, 1948. aasta inimõiguste ülddeklaratsioon, nimetab inimõigusi universaalseteks. L. Henkini kohaselt annab inimõiguste universaalsusest tunnistust poliitiline universaalsus ja õiguslik universaalsus. Poliitiline universaalsus seisneb selles, et sisuliselt kõik riigid on pärast Teist maailmasõda tunnustanud inimõiguste ideed, ükski teine poliitiline kontseptsioon, sh sotsialism, kapitalism või isegi demokraatia, ei ole niivõrd laialdast aktsepteerimist leidnud kui inimõigused. Õiguslik universaalsus seisneb selles, et peaaegu kõik riigid on alla kirjutanud ÜRO põhikirjale, mis kaitseb inimõigusi. Samuti on peaaegu kõik riigid tunnustanud inimõiguste ülddeklaratsioonis

³⁴⁹ M. J. Kelly, D. Satolam, p 45.

³⁵⁰ M. J. Kelly, D. Satolam, p 52.

³⁵¹ M. Kiviorg, K. Land. H. Vallikivi, lk 123.

³⁵² L. Mälksoo, pp 3-4.

sätetatud õigusi. Samuti on saavutatud laialdane rahvusvahelisi inimõigusi käsitlevate lepingute ratifitseerimine ning välja on kujunenud tavaõigus inimõiguste valdkonnas, mis seob kõiki riike. Täiendavalt on inimõigused sätestatud peaaegu kõikide riikide konstitutsioonides.³⁵³

Samas võib arusaam sellest, millised õigused on inimõigused, kultuuriti erineda.³⁵⁴ Paralleelselt ÜRO-ga on alates 1950ndatest aastatest inimõiguste standardeid kehtestanud ja rakendanud regionaalsed organisatsioonid nagu Ameerika Riikide Organisatsioon, Aafrika Liit ja Euroopa Nõukogu. Üksnes Aasia ei ole regionaalset süsteemi välja kujundanud. Paralleelselt rahvusvahelise õiguse normide väljakujunemisega Euroopas toimus sarnane protsess seega ka teistes maailma regioonides, kus regionaalsetele tavadele ning kokkulepetele tuginedes kujunes välja rahvusvahelise õiguse regionaalne normistik. Nende rahvusvaheliste normide sisu oli suuresti seotud kohalike religioossete tõekspidamisega nagu Islam ja Budism, analoogselt Euroopaga, kus sellisteks mõjutajateks oli kristlus ja Rooma õiguse pärand.³⁵⁵ Mõnedel juhtudel on need regionaalsed organisatsioonid isegi juhtinud teatud normide globaalset kehtestamist. Regionaalsed süsteemid suures osas täiendavad universaalset ÜRO süsteemi, kuigi osaliselt kehtestavad need täiesti uusi standardeid või muudavad olemasolevaid selleks, et sobitada need paremini konkreetseesse poliitilisse, juriidilisse, majanduslikku, ajaloolisse ning kultuurilisse konteksti, mis erinevate regioonide puhul võib erineda.³⁵⁶

Y. Onuma märgib, et rahvusvahelisi inimõigusi on alati iseloomustanud suur lõhe normide ja reaalsuse vahel. Tunnistust inimõigusnormide rikkumise kohta võib leida igapäevaselt. Lõhe on eriti märgatav nn universaalsete inimõiguste puhul, kus sama inimõigusnormi kohaldatakse globaalselt riikidele, kelle majanduslikud standardid, poliitilised süsteemid ja õigussüsteemid, religioon, kultuur ning sotsiaalsed tavad erinevad diametraalselt. Standardid jäävad teatud riikidele niivõrd kättesaadamatuks, et normide mittejärgimine muutub tavapäraseks. Probleeme normidest kinnipidamisega on vähem siis, kui inimõigusstandardid on kehtetatud tasandil, kus on koos sarnase majandusliku, poliitilise, religioosse, kultuurilise ja sotsiaalse taustaga riigid. Regionaalsed inimõiguste süsteemid sisaldavad:

---

³⁵³ L. Henkin. The Universality of the Concept of Human Rights. - The Annals of the American Academy of Political and Social Science 1989/506, p 13.

³⁵⁴ A. J. Langlois. Normative and Theoretical Foundations of Human Rights. - M. Goodhart (ed.). Human Rights: Politics and Practise. Oxford: Oxford University Press 2009, p 19.

³⁵⁵ L. Mälksoo, pp 4-5.

³⁵⁶ M. W. Mutua, pp 77-78.

- 1) regionaalseid lepinguid, mille eesmärgiks on inimõiguste tagamine, näiteks 1950. aasta Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon, 1969. aasta Ameerika inimõiguste konventsioon³⁵⁷ ja 1981. aasta Aafrika inimõiguste ja rahvaste õiguste harta;
- 2) Inimõigusnorme mittesiduvates rahvusvahelistes instrumentides nagu 1975. aasta Helsinki lepped,³⁵⁸
- 3) Regionaalsete organisatsioonide poolt või konverentsidel vastu võetud inimõigustega seonduvad resolutsioonid nagu 1990. aasta Islami inimõiguste Cairo deklaratsioon,³⁵⁹
- 4) Kohtuotsuseid, otsuseid ning seisukohti regionaalsete inimõiguste kohtute ning inimõigusi järgivate organisatsioonide poolt;
- 5) Regionaalset riikide inimõiguste praktikat.³⁶⁰

Regionaalsed süsteemid kinnitavad inim- ja põhiõiguste normistiku relatiivsust. Ei ole ühte, eurotsentrist, ühedimensioonilist ja universaalset inimõiguste normistikku. Regionaalsete süsteemide kujunemine viitab sellele, et inimvajadused on erinevad ja dünaamilised ning et on erinevaid viise inimväärikuse kaitsmiseks. Regionaalsed inimõigused erinevad üksteisest radikaalselt. Inimõiguste efektiivse tagamise seisukohalt võib Euroopa süsteemi pidada kõige arenenumaks ning Aafrika süsteemi vastupidi kõige vähem arenenuks.³⁶¹ Regionaalsete süsteemide mitmekesisus, mis täiendavalt muutub veel keerulisemaks seoses riigisiseste normide ja nende rakendamisega, viitab vajadusele inimõiguste normistiku mitmekesistada. Eelnev lükkab ümber väite, et inimõigused ning inimväärikus on ühe tsivilisatsiooni kingitus teistele ning et mõned kultuurid on teiste suhtes ülimuslikud. Sellegipoolest on need kõik kolm regionaalset süsteemi omavahelises dialoogis. Jälgitakse, mida teised teevad ning samamoodi ollakse dialoogis ÜRO-ga.³⁶² Iga regionaalse süsteem võib minna vastuollu universaalsete inimõigustega. Samas võivad regionaalsetes süsteemides sätestatud õigused olla eeskujuks universaalsetele inimõigustele.³⁶³ M. Mutua kritiseerib autoreid, kes leiavad, et kõik inimõiguste normid peavad olema universaalsed ning näevad nii riigisiseseid kui regionaalseid inimõigusnorme millegi sellisena, mida tuleb kõikiteadva ÜRO poolt kontrollida. See on aegunud mõtteviis, jäänuk imperialistlikust maailmavaatest. Selline päästjamentaliteet on täpselt see, mida arenguriigid ei salli. Austust inimõiguste vastu

³⁵⁷ American Convention on Human Rights. 22.11.1969. - Available: <https://www.cidh.oas.org/basicos/english/basic3.american%20convention.htm> (22.04.2018).

³⁵⁸ Conference on Security and Co-Operation in Europe Final Act. 1.08.1975. - Available: <https://www.osce.org/helsinki-final-act?download=true> (22.04.2018).

³⁵⁹ Cairo Declaration on Human Rights in Islam of 1990. - Available: <http://hrlibrary.umn.edu/instree/cairodeclaration.html> (22.04.2018).

³⁶⁰ Y. Onuma, pp 388-389

³⁶¹ Y. Onuma, p 393.

³⁶² M. W. Mutua, pp 77-78.

³⁶³ Y. Onuma, pp 394-395.

ühiskonnas ei teki, kui inimesed ei mõista inimõiguste väärtust. Üleolev hoiak, selektiivne kriitika ja topeltstandardid lääneriikide poolt, eriti pidades silmas meediat ja valitsusväliseid organisatsioone, on töötanud vastu inimõiguste aktsepteerimisele mitte-läänderiikides.³⁶⁴ M. Mutua hinnangul peaks ÜRO muutma oma senist mõttemalli ning võtma kuulda seni vaikima pidanud riikide seisukohti. Selline mõtlemine suurendab inimõiguste normistiku legitiimsust, kuivõrd aitab paremini mõista inimvajaduste olemust.³⁶⁵

Inimõiguste universaalsuse küsimuses on oluline tähtsus 1993. aasta rahvusvahelisel inimõiguste konverentsil vastu võetud Viini deklaratsioonil.³⁶⁶ 1990ndatel tõusetus väide "Aasia inimõiguste" või "Aasia väärtuste" olemasolust, mis seadis kahtluse alla lääne-keskse inimõiguste universalismi. Senine naiivne seisukoht, et lääne-kesksed inimõigused ongi universaalsed inimõigused, tuli ümber kujundada. Samal ajal toimus rahvusvaheline inimõiguste Viini konverents, kus jõuti konsensusele mitmete lääne- ja mitte-läänderiikide vaheliste erimeelsuste osas. Konverentsil vastu võetud deklaratsioon sisaldab seni kõige legitiimsemat seisukohta inimõiguste osas nii globaalsel, riikidevahelisel ja ühiskondadevahelisel tasandil. Deklaratsiooni artiklis 1 on sätestatud, et *"Deklaratsiooniga kinnitavad kõik riigid pühalikult, et nad on pühendunud täitma oma kohustusi edendamaks universaalset austust ja kaitset kõigi inimõiguste suhtes. Inimõiguste universaalne iseloom on väljaspool kahtlust."*³⁶⁷ Artikli 5 kohaselt: *"Kuigi tuleb silmas pidada riiklike ja piirkondlike eripärade olulisust ning erinevaid ajaloolisi, kultuurilisi ja usulisi taustu, on riikide kohustus, sõltumata nende poliitilistest, majanduslikest ja kultuurilistest süsteemidest, edendada ja kaitsta kõiki inimõigusi ja põhivabadusi."* Tegemist on kompromissiga lääneriikide ja mitte-läänderiikide vahel, kes vastavalt toetasid universaalseid inimõigusi või erinevusi väärtussüsteemides. Oluline on pöörata tähelepanu sätte sõnastusele: kuigi eripärasid tuleb arvesse võtta, siis on riikidel kohustus edendada ja kaitsta kõiki inimõigusi, olenemata õigussüsteemidest. Kuigi tegemist on mittesiduva rahvusvahelise instrumendiga, on deklaratsioon siiani kõige legitiimsemaks globaalseks instrumendiks, millega on leitud konsensus ligi kaheksa riigi vahel seoses erimeelsustega inimõiguste küsimustes.³⁶⁸

Universaalsuse ja regionaalsuse küsimus tõusetub ka õiguse olla unustatud puhul. Võib väita, et õigus olla unustatud on kujunenud regionaalseks põhiõiguseks Euroopa Liidus. Inimõiguste

---

³⁶⁴ Y. Onuma, p 375.

³⁶⁵ M. W. Mutua, pp 79-81.

³⁶⁶ Vienna Declaration and Programme of Action. World Conference on Human Rights in Vienna. 25.06.1993. - Available: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/Vienna.aspx> (22.04.2018).

³⁶⁷ Y. Onuma, pp 383-385

³⁶⁸ Y. Onuma, pp 385-388.

ja põhiõiguste erinevus seisneb selles, et põhiõigustena defineeritakse riigi kodanikele kuuluvaid õigusi, st riigi põhiseadusega garanteeritud õigusi. Sealjuures võib veel eraldi eristada rahvusvahelisi põhiõigusi (mis kujutavad endast katset positiveerida inimõigused rahvusvahelistesse instrumentidesse) ning rahvuslikke põhiõigusi. Terminit inimõigused kasutatakse pigem rahvusvahelise õiguse kontekstis ning selle all mõeldakse kõigile inimestele kuuluvaid moraalset õigusi.³⁶⁹ Kontinentaal-Euroopalikule õigustraditsioonile on omane tugev privaatsusõiguste kaitse.³⁷⁰ Privaatsusõigust kaitseb Euroopas Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikkel 8. Õiguse olla unustatud alged pärinevad infoühiskonna-eelsest ajastust, kui riikides kujunes välja praktika võimaldamaks teatud informatsiooni, näiteks aegunud kriminaalkaristuste, kustutamiseks. Õigusele olla unustatud digitaalkeskkonnas rajas Euroopas tee Euroopa Liidu 1995. aastal vastu võetud andmekaitse direktiiv, mille artikli 12 punkti b kohaselt peab andmetöötaja võimaldama andmesubjektidele andmete parandamist, kustutamist või sulgemist ning artikli 14 lõike 1 punkt a kohaselt on andmesubjektidel õigus esitada vastuväiteid neid käsitlevate andmete töötlemise suhtes. Nende sätete koosmõjus leidis Euroopa Kohus 2014. aastal Google Spain lahendis, et otsingumootorid ei ole üksnes teabe vahendajaks, vaid koostavad algoritmide järgi isiku kohta detailse profiili, mis riivab oluliselt isikute põhiõigust eraelu puutumatusel ja isikuandmete kaitsele, ning seda eriti seoses interneti olulise rolliga tänapäeva ühiskonnas, kus informatsioon on laialdaselt kättesaadav.³⁷¹ Google Spain otsuse mõjul on otsingumootorid loonud elektroonilise vormi, mis kujutab endast otsingumootorile adresseeritud taotlust eemaldada õiguse olla unustatud alusel taotlejat ennast puudutav otsingumootori tulemus.³⁷² Google'ile on esitatud enam kui 670 000 taotlust ca 2,4 miljoni viite eemaldamiseks.³⁷³ Andmekaitse direktiivi artikli 29 alusel loodud Euroopa andmekaitseasutuste töörühm on 26.11.2014 vastu võtnud vastu juhise riikide praktika suunamiseks õiguse olla unustatud rakendamisel, riikide praktika on järjest täpsustanud õiguse olla unustatud sisu (vt III ptk, § 4). Täiendavalt hakatakse alates 25.05.2018.a. kohaldama isikuandmete kaitse üldmäärust, mille artikli 17 lõikes 1 on õigus olla unustatud sõnaselgelt sätestatud, kinnitades selle olulisust Euroopa Liidu andmekaitse regulatsioonis. Regulatsiooni olemasolu ning riikide seda järgiv praktika kinnitab õiguse olla unustatud kui regionaalse põhiõiguse staatust Euroopa Liidus.

---

³⁶⁹ M. Borowski. Põhiõigused ja inimõigused. - Juridica 2001/1, lk 3-4.

³⁷⁰ J. Q. Whitman, pp 1155-1157.

³⁷¹ EKo C-131/12, p 38.

³⁷² S. Dredge. Microsoft and Yahoo respond to European 'right to be forgotten' requests. - The Guardian 1.12.2014.

³⁷³ Google Inc. Search removals under European privacy law. - Available: <https://transparencyreport.google.com/eu-privacy/overview> (19.04.2018).

Õigus olla unustatud ei ole kujunenud universaalseks, rahvusvaheliselt tunnustatud inimõiguseks. Kuigi vajadust õiguse olla unustatud järele on kinnitatud (vt III ptk, § 1), paljudes riikides on ka sarnane regulatsioon kehtestatud (vt III ptk, § 2), õigus olla unustatud on rakendatav (vt III ptk, § 3) ning ei piira ebaproportsionaalselt väljendusvabadust (vt III ptk, § 4), siis käesoleval hetkel on riikide seisukohad andmete eemaldamise õiguse osas liialt erinevad asumaks seisukohale, et õiguse olla unustatud näol on tegemist rahvusvaheliselt tunnustatud inimõigusega. Siiski tuleb arvestada, et internet ei tunne riigipiire, mistõttu omab ühes riigis kehtestatud regulatsioon mõju teiste riikide elanikele ning samuti võib vastupidiselt ühes riigis regulatsiooni mittekehtestamine tuua kaasa isikute õiguste rikkumise teistes riikides, kuna nende õigused jäävad nendes riikides kaitseta.

KOKKUVÕTE

Käesoleva töö eesmärgiks oli vastuse leidmine küsimusele, kas õigus olla unustatud on kujunenud rahvusvaheliselt tunnustatud inimõiguseks. Selle eesmärgi saavutamiseks püstitati kaks uurimisülesannet.

Esimeseks uurimisülesandeks oli tuvastada eeldused õiguste kujunemiseks inimõigusteks. Inimõiguste kataloog on muutetav - õigused peavad ajaga kaasas käima. Kõige ühesemaks kinnituseks sellele on kolmanda inimõiguste generatsiooni kujunemine, mis näitlikustab, et muutuv maailm püstitab uusi väljakutseid, millele reageerimiseks on vaja uusi regulatsioone. Inimõiguste kujunemine algab vajadusega, mis võib kujuneda nõudeks. Pidevat rahuldamist vajavaid vajadusi on põhjust transformeerida positiivsesse õigusesse. Ettevaatlik tuleb olla igasuguse huvi kergekäelise inimõiguseks tunnistamise suhtes: tuleb nõuda, et õigusel oleks selgelt defineeritud objekt ning tuvastatav subjekt ning et see õigus oleks ka rakendatav. Eelkõige peaksid inimõigused peegeldama fundamentaalselt olulisi ühiskonnaväärtusi, olema relevantset maailma mitmekesistes väärtussüsteemides ning olema kooskõlas või vähemalt mitte otseses vastuolus riikide üldise praktikaga. Samas nähtub senisest praktikast, et ka nimetatud kriteeriumite mittetäitmine ei ole takistuseks õiguse tunnustamisel rahvusvahelise inimõiguseks. Eelnevast järeldub, et kuigi erinevad kriteeriumid võimaldavad hinnata tõenäosust õiguse kujunemiseks rahvusvaheliseks inimõiguseks, on need pigem juhiseks kui reeglilik.

Teiseks uurimisülesandeks oli analüüsida, kas õigus olla unustatud on kujunenud rahvusvaheliselt tunnustatud inimõiguseks. Esiteks selgus, et uuringud kinnitavad vajadust õiguse olla unustatud järele. Tunnetatakse, et senine regulatsioon ei paku piisavalt tugevat privaatsusõiguste kaitset. Andmete kustutamise võimaluse puudumine takistab isikutel minevikusündmustest lahti laskmast. Üksikisikute kõrval puudutab probleem ühiskonda tervikuna - ka ühiskond peaks olema võimeline andestama ja minevikusündmustest edasi liikuma. Olukorras, kus puudub võimalus andmete eemaldamiseks, leiab samaaegselt aset enesetsensuur. Võimalike negatiivsete tagajärgede vältimiseks piiratakse igasuguse teabe avaldamist. Informatsiooni jagamine ning oma mõtete väljendamine kannab endas riski hilisemate negatiivsete tagajärgede saabumiseks, kuna informatsioon jääb internetiarhiividesse alles igavesti. Privaatsusõiguste piisava kaitse puudumine piirab seega ka internetikasutajate vaba eneseteostust. Vajadus õiguse kaitsele on oluliseks argumendiks,

miks võiks õigusel olla unustatud olla potentsiaali kujunemaks rahvusvaheliseks inimõiguseks.

Teiseks selgus töös, et kuigi rahvusvahelisel tasandil õigust olla unustatud tunnustatud ei ole, siis on andmete eemaldamise suhtes kujunemas laialdane riikide ühetaoline praktika. Regionaalsel tasandil Euroopa Liidus on juba väga tugev alus õiguse olla unustatud tunnustamiseks inimõigusena ning ka mujal riikides on leitud, et õigus olla unustatud on midagi vajalikku ning tunnustamist väärt. Riikide sarnane praktika kinnitab seisukohta, et edasised arengud võivad viia õiguse olla unustatud kui uue universaalse inimõiguse kujunemiseni.

Kolmandaks selgus töös, et õiguse olla unustatud osas on olemas toimivad rakendusmehhanismid, mis välistab õiguse olla unustatud jäämise umbmääraseks deklaratsiooniks. Kuigi teabe lõplik eemaldamine internetist võib olla keeruline või isegi võimatu, siis piisavaks kaitseks võib osutuda ka lihtsalt see, et informatsioon ei oleks hõlpsalt leitav.

Neljandaks selgus töös, et väited õiguse olla unustatud tsenseerivast mõjust väljendusvabadusele on põhjendamata, kuivõrd õiguse olla unustatud rakendamisel tuleb järgida väljendusvabadust kaitsvaid sätteid. Nii on sätestatud kaitseklauslid sõna- ja teabevabaduse kaitseks, sealhulgas ajakirjandusvabaduse ning kirjandusliku või kunstilise eneseväljenduse kaitseks. Samuti on sätestatud erandid avalikes huvides toimuva arhiveerimise, teadus- või ajaloouringute või statistiliste eesmärkide kaitseks. Väljendusvabaduse ning teabeõiguse kaitse sisaldub juba regulatsioonis endas. Euroopa Kohus on Google Spain otsuses rõhutatud, et õigust olla unustatud tuleb tasakaalustada õigusega väljendusvabadusele ning et avalik huvi võib teatud juhtudel üles kaaluda andmesubjekti õigused. Euroopa Liidu liikmesriikide praktikast nähtuvalt kaaluvad kohtud otsuste tegemisel erinevaid põhiõigusi, sealjuures on kohtud mitmetel juhtudel väljendusvabadusele või avalikule huvile tuginedes otsingutulemuste eemaldamise taotlused rahuldamata jätnud.

Viiendana asuti töös seisukohale, et õiguse olla unustatud suhtes oleks vaja ülemaailmset konsensust, kuivõrd internet ei tunne riigipiire. Ühe riigi poolt kehtestatud regulatsioonid omavad mõju ka teiste riikide elanikele ning vastupidi, ühes riigis regulatsiooni mittekehtestamine võib tuua kaasa isikute õiguste rikkumise teistes riikides, kuivõrd nende

õigused jäävad nendes riikides kaitseta. Globaalses mõttes ei ole riigid väljendanud, et õigus olla unustatud on kujunenud rahvusvaheliselt tunnustatud inimõiguseks. Peamine vastuseis andmete eemaldamise õiguse tunnustamisele tuleb USA-st, kus levinud seisukoha järgi ei ole väljendusvabaduse kõrval ruumi õigusele olla unustatud. USA vastuseis on peamiseks põhjuseks, miks ülemaailmse konsensuse saavutamine õiguse olla unustatud suhtes käesoleval hetkel võimalik ei ole.

Kuuendaks järeldus töös, et õigus olla unustatud ei ole kujunenud rahvusvaheliselt tunnustatud inimõiguseks, kuid on kujunenud põhiõiguseks Euroopa Liidus. Seda kinnitab õiguse olla unustatud otsusekindel ja järkjärguline arendamine Euroopa Liidu poolt. Siiski, arvestades viimase aja arenguid teiste riikide sarnase regulatsiooni ja praktika osas andmete eemaldamise kohta, ei ole tulevikus välistatud õiguse olla unustatud kujunemine rahvusvaheliselt tunnustatud inimõiguseks.

RIGHT TO BE FORGOTTEN - AN INTERNATIONALLY RECOGNIZED HUMAN RIGHT? Summary

International law is meant to address legal issues that transcend national borders. In today's digitized world, people create extensive amounts of personal data. Data is collected from mobile phones, cars, TV-s, appliances, watches, glasses etc. Search engines collect this data and create a profile of the person, which is presented to everyone searching that person's name. In today's world, people Google other people before meeting them. While being useful in gaining insight, this algorithm-created profile may also contain information that is irrelevant or dated. Presenting such information may provide a false first impression of the person's skills, character and interests. Inability to remove search results may prevent people to move on with their lives, as past information follows them eternally. Historically, time healed all wounds. In today's world, people must take action to free themselves from past negative events.

The reality has changed - we live in an information society which is characterized by the creation, distribution and value of information. This new reality also poses new challenges. The law must reflect the reality, therefore, the law has to change too. Lately, the "right to be forgotten" has emerged, which is a right for people to demand removal of personal information if certain conditions are met.

There is no single answer on how new international human rights are formed. The United Nations General Assembly has recognized many rights as human rights without any real requirement of fulfilling some criteria. In addition, The United Nations Human Rights Council has recognized some rights as human rights without consulting with the General Assembly. The ease of recognizing new rights as human rights has fueled additional claims for rights to be recognized, for example "a human right to tourism" and "a human right to be free of excessive negative stress". The list of recognized rights is not final, therefore it's worth considering whether the right to be forgotten might have formed into an internationally recognized human right.

Therefore, the hypothesis of this master's thesis was proposed as "Right to be forgotten has become internationally recognized human right."

The catalogue of human rights is changeable. Human rights must reflect the needs and challenges of society, therefore, they can't be outdated. The philosophical idea behind human rights is to protect and preserve the most important values in society at the time. The catalogue of human rights must therefore be dynamic and provide an opportunity to adjust in order to address the new challenges. The most obvious proof of the adjustability of human rights catalogue is the emergence of third generation human rights. These are human rights standards that are addressed in UN General Assembly resolutions. There is no international treaty covering third generation of human rights such as the International Covenant on Civil and Political Rights for the first generation human rights and International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights for the second generation of human rights. In conclusion, human rights can change and must change to follow the developments in societies. The development of world wide web and the fact that technology has been integrated in people's lives' on so many levels creates new challenges on providing a right to privacy. The downside of information society is the loss of privacy. Right to be forgotten addresses a part of that issue, providing a remedy to the loss of the right to privacy.

The sources of international law are international conventions, international custom, general principles of law, judicial decisions and the most highly qualified publicists of the various nations. It's hard to forecast which of these sources turn out to be the most effective in the formation of a new international human rights standard. In today's world, reaching a consensus on a new human rights norm is difficult. Firstly, states are protective of their authority over the people, all measures threatening that authority are approached with cautiousness. Secondly, the multiplicity of actors in the international arena creates a range of opinions. Another problem is the making of reservations to treaties. Although reservations can be a sincere expression of the states will to be bound by the treaty, reservations can also be used to cancel out the purpose of the treaty. It must also be kept in mind that the recognition of any new human rights standards is also a highly political process. Countries don't want to express their non-commitment to the protection of human rights, so they are sure to present arguments on why the recognition of a new human right is not necessary or how the human rights are already protected nationally.

The right to be forgotten is derived from the right to privacy. The roots of right to be forgotten trace back to the age before information society, where forgetting was the norm. In today's age, forgetting has its own value. Past mistakes may follow a person indefinitely and impede people from moving on with their lives. The right to be forgotten defends the honor and

dignity of a person and restores some of the privacy which has been eroded by the advancement of technology.

In 1995, the European Parliament and Council adapted directive 95/46/EC on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data. The right to be forgotten was constructed based on this directive. In Court of Justice of the European Union's (CJEU) case C-131/12, the court found that directive's article 12 section b and article 14 section 1 (a) contain a right to be forgotten. The landmark case was about a Spanish citizen Mario Costeja González, who was discontent with the fact that when searching his name on Google, search results contained references on the forced sale of his properties arising from social security debts in 1998. Although it was originally published in a newspaper, the past issues of the newspaper were later made available digitally. CJEU found that as search engines collect, store, organize and make data available about data subjects, they must be regarded as data controllers. In conclusion, the court decided that data subjects have the right to demand the removal of information from search results displayed following a search made by the subject's name, provided that the results are inadequate, irrelevant or no longer relevant, or excessive in relation to the purposes of the processing at issue carried out by the operator of the search engine. Following the judgement, Google and other search engines have created an electronic form through which data subjects can request the removal of search results. The 1995 Data Protection Directive is being replaced with General Data Protection Regulation, which will come to force in May 25th, 2018. The regulation explicitly contains a right to erasure (right to be forgotten) in article 17 section 1. The regulation affirms European Union's intent to further strengthen the right to be forgotten.

The right to be forgotten currently applies only to people who have a connection with the European Union or with the European Economic Area. Nevertheless, studies show that people from other countries also feel the need for stronger privacy protection rules. More than half of United States population finds that there is a necessity for a right similar to the right to be forgotten. Those against such a right are mainly technology corporations, to whom information equals profit and compliance with privacy measures equals expenses. Following the example of European Union, many other countries have enacted or have suggested enacting similar regulation. In the United States, there is no clear answer whether a right to be forgotten is possible, because it collides with U.S. Constitution First Amendment, which protects freedom of speech. On the other hand, some regulations similar to right to be forgotten already exist in the United States. Differing opinions with the United States are one

of the main reasons of why a global consensus on the right to be forgotten is unreachable at the moment.

The right to be forgotten is implemented by data controllers. For example, Google has set up a form to let people apply for removal of links from search results. In case the data controller denies the application, individuals have the right to appeal to the national data protection authority or to the national court. Compliance with court or data protection authority's orders is assured by a sanction of high fines according to the GDPR. The implementation mechanisms are not perfect. The main problem with implementation mechanisms is concerned with the way that internet works - information spreads quickly, therefore in some cases, there might not be a remedy available to remove the results, because information is duplicated too rapidly. Also, bringing a data removal case to the court might bring upon increase in publicity and interest in the case, making later implementation of the right impossible. Another problem with implementation of the right to be forgotten is that it is implemented by private actors, i.e. technology corporations such as Google. Therefore, an impartiality concern arises, as decisions are not made by judges but employees of private companies.

The right to be forgotten as a privacy right collides with freedom of expression. Some say that the right to be forgotten is a form of censorship, but these accusations are unfounded. CJEU addressed the conflict in Google Spain case and stressed that rights to privacy and freedom of expression must be balanced. The Data Protection Directive includes safeguards to protect freedom of expression: there are exceptions to the right to demand removal of data if the processing of personal data carried out solely for journalistic purposes or the purpose of artistic or literary expression only. The General Data Protection Regulation contains similar provisions, safeguarding the freedom of expression. Moreover, the right to be forgotten doesn't require deletion of information from the original source. The information will still be discoverable by searching different keywords other than a person's name.

Due to the nature of the internet, a global consensus on the question of the right to be forgotten is necessary. The traditional territorial approach of international law is not effective because internet doesn't adhere to country borders. In case the regulation is partial, data subjects are deprived of protection in other countries and the other way around, regulation in one country will have an impact on the rights of people in other countries. At first, Google removed results from only its country-specific versions such as google.fr or google.de. As the

French data protection agency required to remove the results globally, i.e. from all versions of Google Search, Google implemented geo-localization to decide from which country is the search originated from. But the French data protection agency wasn't satisfied with this result and fined Google 100 000 euros as a penalty for non-compliance with the decision. Google has appealed this decision to the CJEU, which hasn't made a decision yet.

International human rights are characterized by a large gap between the norms and the reality. Human rights violations are a daily occurrence. The gap is especially noticeable in case of so-called universal human rights, which are human rights standards that are applied to all states equally, regardless of the economic, politic, legal, religious, cultural and social backgrounds. A fairer solution is applying human rights standards regionally, i.e. among states with similar backgrounds. Regional human rights systems differ radically. From the perspective effectiveness of protection of human rights, the European system can be regarded as most developed and the African system as least developed. Regional systems can act as pioneer or source for a human right to be recognized globally. The right to be forgotten has become a regional human right in Europe. Protection of privacy has been historically important for the Europe. In the light of gradual strengthening of the right to be forgotten, it's clear that Europe has recognized right to be forgotten on a level that it can be regarded as a regional human right. The right to be forgotten has not evolved to a universally recognized human right. The views of states today are too different to come to this conclusion. Nevertheless, the right to be forgotten might have the potential to evolve to a universally recognized human right in the future as more states realize the importance of providing people with privacy rights and the unsustainability of having different regulations in questions regarding the internet.

KASUTATUD LÜHENDID

- ICCPR - Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt;
- ICESCR - Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste rahvusvaheline pakt;
- CEDAW - Konventsioon naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta;
- ÜRO - Ühinenud Riikide Organisatsioon;
- ECOSOC - ÜRO Majandus- ja Sotsiaalnõukogu;
- Google Spain otsus - Euroopa Kohtu 13.05.2014 otsus C-131/12;
- CJEU - Euroopa Kohus;
- Andmekaitse direktiiv - Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24.10.1995 direktiiv 95/46/EÜ;
- Isikuandmete kaitse üldmäärus - Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679;
- Viini konventsioon - Rahvusvaheliste lepingute õiguse Viini konventsioon.

KASUTATUD MATERJALID

Kasutatud kirjandus:

1. Abi-Saab, G. The Legal Formulation of a Right to Development (Subjects and Content) - R. J. Dupuy (ed). The Right To Development At The International Level. The Hague Academy of International Law 1980.
2. Alston, P. Conjuring up New Human Rights: A Proposal for Quality Control. - The American Journal of International Law 1984/78 (3).
3. Alston, P. Making Space for New Human Rights: The Case of the Right to Development - Harvard Human Rights Yearbook 1998/3.
4. Alston, P. Ships Passing in the Night: The Current State of the Human Rights and Development Debate Seen through the Lens of the Millennium Development Goals - Human Rights Quarterly 2005/27 (3).
5. Ambrose, M. L. Friess, N. Matre, J. V. Seeking digital redemption: The future of forgiveness in the Internet age. - Santa Clara Journal of Computers and High Technology Law 2012/29.
6. Antonescu, M. V. New Human Rights related to the Need to Counter Negative Excessive Stress (4th Generation of Human Rights) - Strategic Impact 2015/56 (3).
7. Arthur, C. What is Google deleting under the 'right to be forgotten' - and why? - The Guardian 4.07.2014.
8. Arts, K. Tamo, A. The Right to Development in International Law: New Momentum Thirty Years Down the Line? - Netherlands International Law Review 2016/63 (3).
9. Bedjaoui, M. The Right to Development. - M. Bedjaoui (ed.). International law: achievements and prospects. Paris: Unesco 1991.
10. Belot, H. Experts fear a European 'right to be forgotten' online ruling may be duplicated in Australia. - The Sidney Morning Herald 19.11.2014.
11. Bilder, R. Rethinking International Human Rights: Some Basic Questions - Wisconsin Law Review 1969/1.
12. Bode, L. Jones, M. L. Ready to forget: American attitudes toward the right to be forgotten - The Information Society 2017/33 (2).
13. Bowcott, O. France Plans Internet Ombudsman to Safeguard Free Speech - The Guardian 19.12.2016.
14. Browne. R. UK consumers will be able to force social media giants to delete embarrassing posts under new data law - CNBC 7.08.2017.

15. Cheng, A. Forget about the Right to Be Forgotten: How about a Right to Be Different. - Auckland University Law Review 2016/22.
16. Chung, M. Y. Rocky Road Ahead for 'Right to be Forgotten' in Korea - Korea IT Times 7.07.2015.
17. Colombia: Constitutional Court rules on the "right to be forgotten" - International Academy of Comparative Law 14.07.2015.
18. Court Orders Google To Delete Results - Spiegel Online 14.05.2013.
19. Keller, D. The final draft of Europe's "Right to be forgotten" law. - The Center for Internet and Society 17.12.2015.
20. Da Cunha v. Yahoo de Argentina SRL and Another - Open Society Foundations 19.01.2015.
21. Dahlgreen, W. Public support for 'right to be forgotten' - YouGov UK 15.05.2014.
22. Deen, T. Rich vs. Poor in Power Struggle, Says Top UN Official. - Inter Press Service 31.05.2006.
23. Keller, D. The Right Tools: Europe's Intermediary Liability Laws and the 2016 General Data Protection Regulation. 22.03.2017. - Available: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2914684> (22.04.2018).
24. Demchak, C. Dombrowski, P. Cyber Westphalia: Asserting State Prerogatives in Cyberspace - Georgetown Journal of International Affairs 2013.
25. Donnelly, J. Universal Human Rights in Theory and Practice. 3rd ed. New York: Cornell University Press 2010.
26. Dowdell, J. W. An American Right to be Forgotten - Tulsa Law Review 2017/52 (2).
27. Dredge, S. Microsoft and Yahoo respond to European 'right to be forgotten' requests. - The Guardian 1.12.2014.
28. Dredge, S. Microsoft and Yahoo respond to European 'right to be forgotten' requests. - The Guardian 1.12.2014.
29. Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Võrguväljaanne. - Kättesaadav: <http://www.pohiseadus.ee/index.php?sid=1&p=17> (11.04.2018).
30. Fausto, P. Some Thoughts on the Universal Declaration of Human Rights and the Generations of Human Rights - Intercultural Human Rights Law Review 2015/43 (10).
31. Finley, K. In Europe, you'll need a VPN to see real Google search results. – WIRED 3.08.2016.
32. Forde, A. Implications of the Right to Be Forgotten. - Tulane Journal of Technology & Intellectual Property 2015/18.
33. France seeks to extend Google 'right to be forgotten' - BBC News 12.06.2015.

34. Freeman, M. New Priorities in Human Rights Research. - Nordisk Tidsskrift for Menneskerettigheter 2005/23 (2).
35. Frosio, G. F. The Right to Be Forgotten: Much Ado about Nothing - Colorado Technology Law Journal 2017/15 (2).
36. Gammon, J. Americans would support "right to be forgotten" - YouGov US 2.06.2014.
37. Gibbs, S. Google to extend "right to be forgotten" to all its domains accessed in EU. - The Guardian 11.02.2016.
38. Gibson, M. Repairing Your Damaged Online Reputation: When Is It Time to Call the Experts? - Time 19.04.2011.
39. Google in historic 'right to be forgotten' challenge - BBC News 28.02.2018.
40. Greiner, J. Arrest Report Erased, But History Remains - Cincinnati 22.10.2015.
41. Grierson, J. Quinn, B. Google loses landmark 'right to be forgotten' case - The Guardian 13.04.2018.
42. Hanciuthe, O. M. The right to a clean environment. International recognition of a human right to a clean environment by ECTHR jurisprudence - Challenges of the Knowledge Society 2015.
43. Henkin, L. The Universality of the Concept of Human Rights. - The Annals of the American Academy of Political and Social Science 1989/506.
44. Henkin, L. The Age of Rights. New York: Columbia University Press 1990.
45. Herm, A. Wikipedia swears to fight 'censorship' of 'right to be forgotten' ruling - The Guardian 6.08.2014.
46. Hern, A. ECJ to rule on whether 'right to be forgotten' can stretch beyond EU - The Guardian 20.07.2017.
47. Hern, A. Google's fine is big news but the company faces a far bigger threat - The Guardian 29.06.2017.
48. Hill, K. Google Makes Every Person Search In Europe Look Censored - Forbes 2.07.2014.
49. Husovec, M. Should we centralize the right to be forgotten clearing house? - The Center for Internet and Society 30.05.2014.
50. Illak, A. "Õigus olla unustatud" rakendamise seoses kohtuasjaga C--131/12: süvaanalüüs. Magistritöö. Tallinna Tehnikaülikool 2015.
51. Japanese Court Orders Google to Halt Search Harassment - The Japan Times 10.10.2014.
52. Jones, M. L. Ctrl + Z: The Right to Be Forgotten. New York: New York University Press 2016.

53. Kaul, R. Andmesubjekti õigus andmete kustutamisele vs väljendusvabadus ja ettevõtlusvabadus. Magistritöö. Tartu Ülikool 2017.
54. Kiviorg, M. Land, K. Vallikivi, H. Rahvusvaheline õigus. Tallinn: Juura 2010.
55. Klosek, A. The War On Privacy. Westport: Praeger Publishers 2007.
56. Knez, R. Right to Be Forgotten - Indeed a New Personal Right in Digital EU Market. - InterEULawEast: Journal for the International and European law, Economics and Market Integrations 2016/3 (1).
57. Korenhof, P. Gorzeman, L. Who Is Censoring Whom? An Enquiry into the Right to Be Forgotten and Censorship. 3.11.2015. - Available: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2685105> (18.04.2018).
58. Kuner, C. The Court of Justice of the EU Judgment on Data Protection and Internet Search Engines. - LSE Legal Studies Working Paper 2015/3. - Available: <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2496060> (11.04.2018).
59. Laaneväli, E. Euroopa Liidu andmekaitser reformi raames kehtestatud "õigus olla unustatud" ning selle mõju infoühiskonna kodanikule. Magistritöö. Tallinna Tehnikaülikool 2017.
60. Langlois, A. J. Normative and Theoretical Foundations of Human Rights. - M. Goodhart (ed.). Human Rights: Politics and Practise. Oxford: Oxford University Press 2009.
61. Lawrence, S. Forget Me, Forget Me Not: Reconciling Two Different Paradigms of the Right to Be Forgotten. - Kentucky Law Journal 2014/103 (3).
62. Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons. Advisory Opinion 8.07.1996. ICJ Reports 1996/1.
63. Leppard, B. D. Customary International Law: A New Theory with Practical Applications. Cambridge: Cambridge University Press 2010.
64. Lim, J. South Korea Releases Right to Be Forgotten Guidance - Bloomberg BNS 13.07.2016.
65. Kelly, M. H. Satolam, D. The Right to Be Forgotten - University of Illinois Law Review 2017/1.
66. Marks, S. P. Emerging Human Rights: A New Generation for the 1980s - Rutgers Law Review 1981/33.
67. Masnick, M. Guy Who Won Original Right To Be Forgotten Case Loses His Attempt To Have New Story About His Past Forgotten. - Techdirt 15.10.2015.
68. McCabe, S. Diekmann, A. The rights to tourism: reflections on social tourism and human rights - Tourism Recreation Research 2015/40 (2).

69. McCarthy, K. Google lobbies hard to derail new US privacy laws – using dodgy stats - The Register 26.04.2018.
70. Mccurry, J. Japan recognises 'right to be forgotten' of man convicted of child sex offences - The Guardian 1.03.2016.
71. Milanovic, M. Sicilianos L.-A.. Reservations to Treaties: An Introduction - The European Journal of International Law 2013/24(4).
72. Minora, L. E. U.S. Courts Should Not Let Europe's "Right To Be Forgotten" Force The World To Forget - Temple Law Review 2017/89 (3).
73. Moore, A. Defining Privacy. - Journal of Social Philosophy 2008/39 (3).
74. Moran, C. Things to remember about Google and the right to be forgotten - The Guardian 3.07.2014.
75. Morowski, M. Põhiõigused ja inimõigused. - Juridica 2001/1.
76. Moyn, S. The Last Utopia: Human Rights in History. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press 2010.
77. Mutua, M. W. Human Rights Standards: Hegemony, Law, and Politics. New York: State University of New York Press 2016.
78. Mälksoo, L. Sources of international Law in the 19th Century. - d'Aspremont, J. Besson, S. (Ed.). The Oxford Handbook of International Law. Oxford: Oxford University Press 2017.
79. Männiko, M. Õigus privaatsusele ja andmekaitse. Tallinn: Juura 2011.
80. Neshat, S. N. Communication Rights: Fourth Generation of Human Rights. World Summit on the Information Society 2003. - Available: https://www.researchgate.net/publication/264237685_Communication_Rights_Fourth_Generation_of_Human_Rights (14.04.2018)
81. Neville, A. Is it a Human Right to be Forgotten? Conceptualizing the World View. - Santa Clara Journal of International Law 2017/15 (2).
82. Nurullaev, R. Right to Be Forgotten in the European Union and Russia: Comparison and Criticism - Higher School of Economics Research Paper 2015/3.
83. Ohm, P. Good Enough Privacy - University of Chicaco Legal Forum 2008/1.
84. Onuma, Y. International Law in a Transcivilizational World. Cambridge: Cambridge University Press 2017.
85. Osborne, S. South Africa votes through motion to seize land from white farmers without compensation. - The Independent 1.03.2018.

86. Ovey, C. Ensuring respect of the rights of prisoners under the European Convention on Human Rights as part of their reintegration process. - Registry of the European Court of Human Rights. - Available: <https://rm.coe.int/16806f4555> (22.04.2018).
87. Owings, L. The Right to be Forgotten. - Akron Intellectual Property Journal 2015/9.
88. Perootti, E. The transformation of Right to be Forgotten into Right to Forget the News - World Association of Newspapers and News Publishers 22.07.2016.
89. Perotti, E. WAN-IFRA Report on Right to be Forgotten: the myths, the facts and the future. - World Association of Newspapers and News Publishers 15.04.2016.
90. Pollicino, O. Bassini, M. The Luxembourg Sense of the Internet: Towards a Right to Digital Privacy? - The Global Community Yearbook of International Law and Jurisprudence 2014/1.
91. Posner, E. We All Have the Right to Be Forgotten - Slate 14.05.2014.
92. Posner, R. A. The Right of Privacy - Georgia Law Review 1978/12 (3).
93. Przetacznik, F. The Socialist Concept Of Human Rights: Its Philosophical Background And Political Justification - Belgian Review International Law 1977/13.
94. Right to be forgotten, right to reputation and privacy: comment to the decision No. 23771/2015 of the civil court of Rome - Lexology 4.04.2016.
95. Rosnay, M. D. Guadamuz, A. Memory Hole or Right to Delist? - RESET 30.10.2016.
96. Rotenberg, M. Google's position makes no sense: Opposing view - USA Today 22.01.2015.
97. Rustad, M. L. Kulevska, S. Reconceptualizing the Right to Be Forgotten to Enable Transatlantic Data Flow - Harvard Journal of Law and Technology 2015/28.
98. Schneider, E. M. The Dialectic of Rights and Politis: Perspectives from the Women's Movement - New York University Law Review 1986/10.
99. Schwartz, J. Two German Killers Demanding Anonymity Sue Wikipedia's Parent - New York Times 12.11.2009.
100. Soh, C. Connoly, D. Nam, S. Time for a Fourth Generation of Human Rights? - United Nations Research Institute for Social Development 1.03.2018.
101. Spauwen, J. Brink, J. Dutch Google Spain ruling: More Freedom of Speech, Less Right To Be Forgotten For Criminals – Media Report 26.09.2014.
102. Steiner, H. J. Alston, P. Goodman, R. International human rights in context: law, politics, morals: text and materials. 3rd ed. New York: Oxford University Press 2007.
103. Stewart, K. Looking Backward, Moving Forward: What Must Be Remembered When Resolving the Right to Be Forgotten - Brooklyn Journal of International Law 2018/42.
104. Susi, M. The Right to Be Forgotten. - The Australian Law Journal 2014/88 (9).

105. Svantesson, D. J. B. The Extraterritoriality of EU Data Privacy Laws - Its Theoretical Justification and Its Practical Effect on U.S. Businesses. - Stanford Journal of International Law 2014/50 (1).
106. Swart, L. The Voice of the Majority: The Group of 77's Role in the UN General Assembly - The Magazine of the United Nations 2014/1.
107. Tokyo High Court Overturns Man's 'Right to be Forgotten' - The Japan Times 13.07.2016.
108. Torop, H. Õigus olla unustatud ja selle rakendamise võimalikkus. Uurimistöö. Tartu Ülikool 2016.
109. Trujillo, M. Public wants 'right to be forgotten' online - The Hill 19.03.2015.
110. UN expert calls for global recognition of the right to safe and healthy environment - UN Human Rights Office of the High Commissioner 5.03.2018.
111. Viljoen, F. International Human Rights Law: A Short History. - UN Chronicle 2009/46 (1).
112. Võlaõigusseadus - RT I, 31.12.2017.
113. Ward, S. F. States considering bans and fines for mug shot 'extortion' websites - ABA Journal 29.04.2014.
114. Weeks, A. The Right to be Forgotten in South Africa - Michalsons 26.03.2013.
115. What are the implications of the right to be forgotten in the Americas? - Derechos Digitales 22.09.2015.
116. Whitman, J. Q. The Two Western Cultures of Privacy: Dignity versus Liberty. - The Yale Law Journal 2004/113.

Kasutatud õigusaktid:

117. Aafrika inimõiguste ja rahvaste õiguste harta lisaprotokoll seoses naiste õigustega Aafrikas. 25.01.2005. - Kättesaadav: <http://www.achpr.org/instruments/women-protocol/#20> (11.04.2018).
118. Aafrika inimõiguste ja rahvaste õiguste harta. 21.10.1986. - Kättesaadav: <http://www.achpr.org/instruments/achpr> (11.04.2018)
119. Aafrika Ühtsuse Organisatsiooni põgenike konventsioon 20.06.1974. - Kättesaadav: http://www.achpr.org/files/instruments/refugee-convention/achpr_instr_conv_refug_eng.pdf (11.04.2018)
120. American Convention on Human Rights. 22.11.1969. - Available: <https://www.cidh.oas.org/basicos/english/basic3.american%20convention.htm> (12.04.2018).

121. Argentina Personal Data Protection Act of 2000. - Available: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un-dpadm/unpan044147.pdf> (12.04.2018).
122. Cairo Declaration on Human Rights in Islam of 1990. - Available: <http://hrlibrary.umn.edu/instree/cairodeclaration.html> (12.04.2018).
123. Canadian Charter of Rights and Freedoms. Available: <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/Const/page-15.html> (12.04.2018).
124. Conference on Security and Co-Operation in Europe Final Act. 1.08.1975. - Available: <https://www.osce.org/helsinki-final-act?download=true>
125. Convention on Protection of Rights of Migrant Workers to enter into force next July. United Nations 19.03.2004. - Available: <https://www.un.org/press/en/2003/LT4371.doc.htm> (11.04.2018).
126. Economic and Social Council Resolution 1235. U.N. Doc. E/4393. 1967. - Available: <http://hrlibrary.umn.edu/procedures/1235.html> (21.04.2018)
127. Economic and Social Council Resolution 1503. U.N. Doc. E/4832/Add.1. 1970. - Available: <http://hrlibrary.umn.edu/procedures/1503.html> (21.04.2018)
128. Eesti Vabariigi põhiseadus - RT I, 15.05.2015, 2.
129. Euroopa Liidu põhiõiguste harta. – ELT C 326, 26.10.2012.
130. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24.10.1995 direktiiv 95/46/EÜ üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta. ELT L 281, 23.11.1995, lk 31-50.
131. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiiv 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus). - ELT L 119, lk 1-88.
132. Human Rights Act of 1998. - Available: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/42/contents> (12.04.2018).
133. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. - RT II 2010, 14, 54.
134. International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families. 18.12.1990. - Available: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CMW.aspx> (11.04.2018).
135. Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt – RT II 1994, 10, 11.
136. Konventsioon naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta - RT II 1995, 5, 31.

137. Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste rahvusvaheline pakt - RT II 1993, 10, 13.
138. Minor Eraser Law. Senate Bill No. 568. California Legislative Information. - Available:
http://leginfo.ca.gov/faces/billNavClient.xhtml?bill_id=201320140SB568
 (12.04.2018).
139. Rehabilitation of Offenders Act 1974. - Available:
<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1974/53> (12.04.2018).
140. Rahvusvaheliste lepingute õiguse Viini konventsioon - RT II 2007, 15.
141. The Children's Online Privacy Protection Act. - Available: <https://www.ecfr.gov/cgi-bin/text-idx?SID=4939e77c77a1a1a08c1cbf905fc4b409&node=16%3A1.0.1.3.36&rgn=div5>
 (12.04.2018).
142. The Code of Laws of the United States of America. § 230, The Communications Decency Act. - Available: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/47/230> (13.04.2018).
143. The Protection of Personal Information Act 2013. - Available:
https://www.saica.co.za/Portals/0/Technical/LegalAndGovernance/37067_26_11_Act4of2013ProtectionOfPersonalInfor_correct.pdf (20.04.2018).
144. U.S. Constitution First Amendment. - Available:
https://www.law.cornell.edu/constitution/first_amendment (12.04.2018).
145. Vene Föderaalkoodeks. 149-FZ: - Kättesaadav:
<http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=LAW&n=221952&rnd=FA4F2F0FA7DDBAE82F7491910D2717AF&from=286904-223#05172564574806173>
 (12.04.2018).
146. Vene Föderaalkoodeksi ja tsiviilkohtumenetluse koodeksi muutmise seadus. 264-FZ. - Kättesaadav:
<http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=182637#003145163107065552> (12.04.2018).
147. Vienna Declaration and Programme of Action. World Conference on Human Rights in Vienna. 25.06.1993. - Available:
<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/Vienna.aspx> (12.04.2018).
148. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri ning Rahvusvahelise Kohtu statuut - RT II 1996, 24, 95.

149. ÜRO Inimõiguste Nõukogu resolutsioon A/HRC/RES/17/19, 14.07.2011. -
Kättesaadav: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G11/148/76/PDF/G1114876.pdf?OpenElement> (11.04.2018)
150. ÜRO Inimõiguste Nõukogu resolutsioon A/HRC/RES/26/13, 14.07.2014. -
Kättesaadav: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G14/082/83/PDF/G1408283.pdf?OpenElement> (11.04.2018).
151. ÜRO Inimõiguste Nõukogu resolutsioon A/HRC/RES/28/16. 1.04.2015. -
Kättesaadav: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G15/068/78/PDF/G1506878.pdf?OpenElement> (11.04.2018).
152. ÜRO Inimõiguste ülddeklaratsioon. - Kättesaadav:
http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/est.pdf (11.04.2018).
153. ÜRO Peaassamblee resolutsioon A/RES/ 68/167, 18.12.2013. - Kättesaadav:
<http://undocs.org/A/RES/68/167> (11.04.2018).
154. ÜRO Peaassamblee resolutsioon A/RES/41/128, 4.12.1986. - Kättesaadav:
<http://www.un.org/documents/ga/res/41/a41r128.htm> (11.04.2018).
155. ÜRO Peaassamblee resolutsioon A/RES/60/251, 3.04.2006. - Kättesaadav:
http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/A.RES.60.251_En.pdf (21.04.2018).
156. ÜRO Peaassamblee resolutsioon A/RES/69/166, 18.12.2014. - Kättesaadav:
<http://undocs.org/A/RES/69/166> (11.04.2018).

Kasutatud kohtupraktika:

157. EIKo 44362/04, *Dickson vs the United Kingdom*.
158. EKo 13.05.2014, C-131/12, *Google Spain SL ja Google Inc. vs. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) ja Mario Costeja González*.
159. EK 26.06.2013, C-131/12, *Google Spain SL ja Google Inc. vs. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) ja Mario Costeja González*, kohtujurist N. Jääskineni ettepanek.
160. *Griswold v. Connecticut* - Available:
<https://supreme.justia.com/cases/federal/us/381/479/case.html> (13.04.2018).
161. *Lorraine Martin v. Hearst Corporation, Southern Connecticut Newspapers, Inc., dba Daily Greenwich, News 12 Interactive, Inc.* - Available:
<https://www.leagle.com/decision/infco20150128095> (13.04.2018).

Kasutatud muud allikad:

162. Andmekaitse Inspeksioon. Inspeksiooni peadirektori lühiülevaade Euroopa andmekaitseõiguse reformist. 18.12.2015. - Kättesaadav: http://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/Inspeksiooni%20peadirektori%20l%u00fchi%u00fclevaade%20Euroopa%20andmekaitse%u00f5iguse%20reformist.pdf (12.04.2018).
163. Article 29 Data Protection Working Party. Guidelines on the implementation of the Court of Justice of the European Union judgment on “Google Spain and Inc v. Agencia Española de Protección De Datos (AEPD) and Mario Costeja González” C-131/12. WP 225. 26.11.2014. - Available: <http://www.dataprotection.ro/servlet/ViewDocument?id=1080> (12.04.2018).
164. Association of National Advertisers. Response to Consumer Watchdog Complaint. 31.07.2015. - Available: <http://www.ana.net/getfile/22665> (14.03.2018).
165. Bertram T. jt. Three years of the Right to be Forgotten. Google: 2018. - Available: <https://www.elie.net/static/files/three-years-of-the-right-to-be-forgotten/three-years-of-the-right-to-be-forgotten-paper.pdf> (16.04.2018).
166. Clearswift. Right to be Forgotten: 75% of employees likely to exercise rights under GDPR 1.12.2017. - Available: <https://www.clearswift.com/about-us/pr/press-releases/right-be-forgotten-75-employees-likely-exercise-rights-under-gdpr> (11.04.2018).
167. CNIL orders Google to apply delisting on all domain names of the search engine. 12.06.2015. - Available: <https://www.cnil.fr/fr/node/15790> (20.04.2018).
168. Restricted Committee of the *Commission nationale de l'informatique et des libertés*. Decision no. 2016-054, 10.03.2016. - Available: <http://sites.les.univr.it/cybercrime/wp-content/uploads/2017/08/2016-google.pdf> (21.04.2018).
169. Consumer Watchdog. Re: Complaint Regarding Google’s Failure to Offer ‘Right to be Forgotten’ In the U.S. 7.07.2015. - Available: <http://www.consumerwatchdog.org/resources/ltrftcrtbf070715.pdf> (13.04.2018).
170. Cornescu, A. V. The generations of human’s rights. Days of Law: the Conference Proceedings 2009 - Available: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2009/files/prispevky/tvorba_prava/Cornescu_Adrian_Vasile.pdf (14.04.2018)
171. European Union Transparency Register. Google Inc. - Available: <http://ec.europa.eu/transparencyregister/public/consultation/displaylobbyist.do?id=03181945560-59> (19.04.2018).

172. Fleischer, P. Adapting our approach to the European right to be forgotten. 4.03.2016. - Available: <https://blog.google/topics/google-europe/adapting-our-approach-to-european-rig> (20.04.2018).
173. Fleisher, P. Reflecting on the Right to be Forgotten. 9.12.2016. - Available: <https://blog.google/topics/google-europe/reflecting-right-be-forgotten/> (13.04.2018).
174. Google Inc. Search removals under European privacy law. - Available: <https://transparencyreport.google.com/eu-privacy/overview> (19.04.2018).
175. Google Removal Policies. - Available: <https://support.google.com/websearch/answer/2744324> (13.04.2018).
176. Guide to Practice on Reservations to Treaties - Yearbook of the International Law Commission 2011/2 (2). New York: United Nations 2011. - Available: <http://legal.un.org/docs/?symbol=A/66/10/Add.1> (11.04.2018).
177. Humphries, D. U.S. Attitudes Toward the 'Right to Be Forgotten. Software Advice 5.09.2014. - Available: <https://www.softwareadvice.com/security/industryview/right-to-be-forgotten-2014> (11.04.2018).
178. International Court of Justice. Reservations to the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide. Advisory Opinion. 28.05.1951. - Available: <http://www.icj-cij.org/files/case-related/12/012-19510528-ADV-01-00-EN.pdf> (11.04.2018).
179. Keystones to foster inclusive Knowledge Societies. Access to information and knowledge, Freedom of Expression, Privacy, and Ethics on a Global Internet. Prantsusmaa: UNESCO 2015. - Available: <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002325/232563E.pdf>.
180. Liivoja, M. Andmekaitse asjatundjad arutasid Euroopa Liidu andmekaitsereformiga seotud küsimusi. Andmekaitse Inspektsioon. - Kättesaadav: <http://www.aki.ee/et/uudised/pressiteated/andmekaitse-asjatundjad-arutasid-euroopa-liidu-andmekaitsereformiga-seotud> (12.04.2018).
181. OpenSecrets.org. Annual Lobbying by Google Inc. - Available: <http://www.opensecrets.org/lobby/clientsum.php?id=D000022008&year=2014> (19.04.2018).
182. Rainie L. jt. Anonymity, Privacy, and Security Online. Pew Research Center 5.09.2013. - Available: <http://www.pewinternet.org/2013/09/05/anonymity-privacy-and-security-online> (11.04.2018).
183. Zeldin, W. U.N. Human Rights Council: First Resolution Against Discrimination Based on Sexual Orientation. The Library of Congress 28.06.2011. - Available:

- <http://www.loc.gov/law/foreign-news/article/u-n-human-rights-council-first-resolution-against-discrimination-based-on-sexual-orientation/> (18.04.2018).
184. Request removal of content indexed on Google Search based on data protection law in Europe. - Available: https://www.google.com/webmasters/tools/legal-removal-request?complaint_type=rtbf&visit_id=0-636496126362623931-44683020&rd=1&pli=1 (19.04.2018).
185. Request to Block Bing Search Results In Europe. - Available: <https://www.bing.com/webmaster/tools/eu-privacy-request> (19.04.2018).
186. Requests to Block search results in Yahoo Search: Resource for European Residents. - Available: https://io.help.yahoo.com/contact/index?page=contactform&locale=en_GB&token=Zh%2FBBVqXzLHllbokbUqVWTUbuuQeXGkGgS3%2B4Rh5kxWAQXYZ547z%2B4Vowcjw5U7bKEnHUEhXXy7IGwREeA0sjVIaI03piGZCzcDmc7GY%2B3F6THCVduDK%2F815KR4KycaeVy4AVJCV00SrNze%2FvP4B%2BYcvUtXYqLj1&selectedChannel=email-icon&yid= (19.04.2018).
187. Rich, C. Privacy in Latin America & the Caribbean. The Bureau of National Affairs 27.04.2015. - Available: https://www.bna.com/uploadedFiles/BNA_V2/Legal/Pages/Custom_Trials/PVRC/Privacy_Laws_Latin_America.pdf (22.04.2018).
188. The Group of 77 at the United Nations. The Member States of the Group of 77. - Available: <http://www.g77.org/doc/members.html> (9.04.2018).
189. Värvi, A. Euroopa Kohtu Google'i otsus ja isiku õigus olla unustatud - Riigikogu Kantselei õigus- ja analüüsiosakond 2014/20. - Kättesaadav: http://www.riigikogu.ee/wpcms/wp-content/uploads/2015/01/Teemaleht_20_2014.pdf (20.03.2018).
190. Web Search removal under data protection law in Europe. - Available: <https://www.google.com/webmasters/tools/eu-privacy-webmaster?pli=1> (20.04.2018).
191. ÜRO Inimõiguste Komitee. Üldkommentaar nr 16 Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artiklile 17. 8.04.1988. - Kättesaadav: <http://www.refworld.org/docid/453883f922.html> (22.04.2018).

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Henri Torop,

(sünnikuupäev: 15.08.1992)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Õigus olla unustatud kui rahvusvaheliselt tunnustatud inimõigus“, mille juhendaja on professor Lauri Mälksoo,
  - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2. 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 23. aprillil 2018.a.